



SOCIAL  
FORSKNINGS  
INSTITUTTET

# MIT BARN ER ANBRAGT

Etniske minoritetsforældres fortællinger

SANNE NISSEN MØLLER / MARIANNE SKYTTE

04:16



# MIT BARN ER ANBRAGT

Etniske minoritetsforældres fortællinger

SANNE NISSEN MØLLER / MARIANNE SKYTTE

KØBENHAVN 2004

SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET

04:16

# FORORD

Anbringelse af etniske minoritetsbørn og -unge udgør i stigende omfang en opgave for kommunerne. I denne rapport beskrives resultaterne af en kvalitativ undersøgelse, der er gennemført blandt etniske minoritetsforældre med anbragte børn.

Som grundlag for den foreliggende rapport har der været gennemført kvalitative livshistorieinterview med forældre til anbragte etniske minoritetsbørn. Udgangspunktet har været, hvordan minoritetsforældre oplever det at få anbragt et barn, herunder mødet med den sociale børneforsorg i Danmark.

Vi vil gerne takke forældrene meget for, at de har stillet sig til rådighed for disse interview. Uden deres velvilje havde det ikke været muligt at gennemføre en undersøgelse som denne.

Denne kvalitative undersøgelse er knyttet til første dataindsamling i Socialforskningsinstituttets Forløbsundersøgelse af anbragte børn. Både denne delundersøgelse samt Forløbsundersøgelsen af anbragte børn er led i Socialministeriets KABU-projekt (Kvalitet i Anbringelsesarbejdet med Børn og Unge). Forløbsundersøgelsen af anbragte børn tager sit udgangspunkt i de børn født i 1995, der er eller tidligere har været anbragt uden for hjemmet. På nuværende tidspunkt udgør de anbragte minoritetsbørn i 1995-kohorten kun en lille gruppe i absolutte tal. På længere sigt forventer vi, at de vil udgøre så mange, at det vil være muligt at gennemføre særskilte, kvantitative undersøgelser udelukkende af anbragte minoritetsbørn og -unge.

Undersøgelsen er gennemført af lektor ved Aalborg Universitet, fil.dr. i socialt arbejde Marianne Skytte og forskningsassistent ved Socialforskningsinstituttet, cand.scient.anth. Sanne Nissen Møller. Projektet har været ledet af seniorforsker ved Socialforskningsinstituttet, cand.scient.pol. Anne-Dorthe og Marianne Skytte i fællesskab. Desuden har stud.scient.soc. Tea Torbenfeldt Bengtsson samt stud.scient.soc. Ann Maskell bidraget ved transskribering af interview.

Følgegruppen har læst manuskriptet og givet mange nyttige kommentarer. Også tak til dr.polit. Nicole Hennem, Oslo Universitet, der har læst og kommenteret manuskriptet som referee.

København, september 2004

*Jørgen Søndergaard*

# INDHOLD

	FORORD	2
1	RESUMÉ	8
	Rapportens opbygning	11
2	BAGGRUND OG TEORI	14
	Baggrunden for undersøgelsen	15
	Teoretisk grundlag for undersøgelsen	21

3	METODE	34
	Afgrænsning af og kontakt til informanterne	34
	Kort om forældrene i undersøgelsen	35
	Tolkeovervejelser	36
	Gennemførelse af interview	37
	Transskribering	37
	Etiske overvejelser	38
	Livshistoriers gyldighed	39
	Vurdering af datamaterialet	40
4	DEN UFORSTÅELIGE ANBRINGELSE	44
	Sabinas fortælling	45
	Richards fortælling	51
	To forældre i sammenbrud	55
	Yderligere tre uforståelige anbringelser	55
	Samiras fortælling	56
	Fatimas fortælling	62
	Emines fortælling	69
	Opsamling på Den uforståelige anbringelse	75
5	DEN HÅNDTERBARE ANBRINGELSE	80
	Ayses fortælling	81
	Rosas fortælling	92
	Khadijas fortælling	101
	Opsamling på Den håndterbare anbringelse	110

6	DEN MENINGSFULDE ANBRINGELSE	116
	Abduls fortælling	117
	Yassins fortælling	123
	Natalias fortælling	125
	Opsamling på Den meningsfulde anbringelse	131
7	KULTUR, ETNICITET, RELIGION OG SPROG	134
	Kultur, etnicitet og religion	134
	Sprog	137
	Forældrene fortæller om generelle problemstillinger	150
8	SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING	154
	De uforståelige, de håndterbare og de meningsfulde anbringelser	154
	Temaer i forældrenes fortællinger	159
	Afrunding af sammenfatningen:	170
	Minoritetssituationens betydning	
	Anbefalinger til praksis	171
	LITTERATURLISTE	178
	SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS UDGIVELSER SIDEN 1.1.2003	188





# KAPITEL 1

## RESUMÉ

Hvad fortæller forældre med etnisk minoritetsbaggrund om deres eget liv og forældreskab, børnenes opvækst og samspillet med det sociale system, når udgangspunktet for samtalen er, at deres barn er eller har været anbragt uden for hjemmet? Dette spørgsmål udgør omdrejningspunktet i nærværende rapport.

Børn, der er født i udlandet eller i Danmark af forældre, hvoraf ingen har dansk statsborgerskab udgør i dag ca. 10 pct. af alle børn under 18 år. Socialarbejdere, der arbejder med anbringelse af børn og deres familier, møder derfor også en del børn, hvis forældre har anden etnisk baggrund end dansk. For at kunne støtte og beskytte børn under deres opvækst i Danmark er det vigtigt, at politikere, planlæggere, myndighedsudøvere og andre medarbejdere i den sociale børneforsorg indgår i et anerkendende og udviklende samarbejde, også med forældre med anden etnisk baggrund end dansk. Formålet med denne rapport er at bidrage til grundlaget for dette gennem indblik i nogle af disse forældres erfaringer.

Undersøgelsen bygger på kvalitative livshistorieinterview med 11 minoritetsforældre, hvis børn er eller har været anbragt uden for hjemmet. Der er således tale om personlige fortællinger om forældreskab, børns opvækst og anbringelser. Forældrene er kommet til Danmark fra vidt forskellige dele af verden, nogle som små børn, andre i løbet af opvæksten og atter andre først som voksne. Deres sociale og økonomiske vilkår ligner dem, der kendetegner andre forældre til anbragte børn, og de slås med klassiske sociale problemer

i hverdagen, seksuelle overgreb i barndommen, marginalisering på arbejdsmarkedet, alkohol- og stofmisbrug, psykisk sygdom og vold i familien.

Undersøgelsen viser, at sproglig, etnisk, religiøs og kulturel marginalisering er et alvorligt problem for flere af forældrene. De oplever ikke, at der i den sociale børneforsorgs foranstaltninger tages hensyn til børnenes specifikke baggrund – i forhold til familiernes modersmål, kulturelt og religiøst definerede normer for kost og påklædning, eller familiernes værdier omkring god opdragelse. De fortæller således om vanskelighederne ved at kommunikere med børnene, nu hvor børnene pga. det manglende hensyn til modersmålet under anbringelsen ikke taler andet end dansk. Og de fortæller om vanskeligheder i forhold til familien, nu hvor børnene spiser svinekød, går klædt anderledes og ikke kender til familiens normer for god opførsel. Som resultat af den manglende anerkendelse opfatter disse forældre sig selv og deres anbragte børn som etnisk, sprogligt, kulturelt og religiøst diskriminerede.

Undersøgelsen viser, hvordan forældrene fortæller ud fra deres nuværende position og søger at skabe sammenhæng og mening i hændelserne og oplevelserne. Vi har fundet tre typer af fortællinger, der fra forældrenes perspektiv handler om henholdsvis den uforståelige, den håndterbare og den meningsfulde anbringelse.

En gruppe af forældrene opfatter anbringelsen af barnet som helt ubegribelig, meningsløs og ikke til at håndtere. Disse forældre oplever sig ikke anerkendte som forældre eller borgere af det sociale system og for fleres vedkommende ej heller af deres familie og netværk. Der berettes om overtrædelser af egne og de anbragte børns rettigheder. Forældrene er i opposition til den sociale børneforsorgs definition af en god opvækst og et godt forældreskab. Denne gruppe af forældre er derfor i en fastlåst situation i forhold til deres børns anbringelser og i forhold til at blive inddraget i og selv kunne indgå i et samarbejde omkring anbringelserne.

En anden gruppe af forældre fortæller om deres liv, så det bliver begribeligt og håndterbart, at børnene er anbragt. Disse fortællinger viser, at forældrene arbejder hårdt med at positionere sig, så de kan opleve anerkendelse som forældre og personer i de forskellige sociale

sammenhænge, de indgår i. Forældrene oplever sig anerkendte af børnenes plejefamilier. Og de har mulighed for at håndtere anbringelsen, således at det i dag er muligt for dem at være deltidsforældre for deres børn og indgå i et samarbejde med anbringelsesstederne. Forældrene udfordrer ikke, men søger at tilpasse sig den sociale børneforsorgs normer og værdier.

Den tredje gruppe af forældre fortæller afklaret om anbringelsesforløb, der var både forståelige, håndterbare og meningsfulde. Forældrene har oplevet sig anerkendte som forældre og vigtige samarbejdspartnere omkring deres børns liv, hvorfor de også kan fortælle om tætte samarbejdsforløb med børnenes anbringelsessteder. Disse forældre har alle en assimilationsstrategi i forhold til livet i Danmark og ser ud til at have integreret den sociale børneforsorgs normer og værdier for det gode forældreskab og den gode opvækst.

Undersøgelsen viser, at etnicitet, kultur, religion og sprog har betydning for forældrenes mulighed for at mestre anbringelsen. Men faktorerne har forskellig betydning for undersøgelsens forældre, og de anvender dem på forskellig vis i deres positioneringer i forhold til bl.a. egen familie, anbringelsessted og kommune. Forældrene skaber, fortolker og ændrer deres kulturelle og etniske tilhørsforhold i forhold til deres specifikke sociale og personlige situation. Det giver således ikke større forståelse for den enkelte etniske minoritetsforælders situation og problemer at fokusere på dennes kultur som en uforanderlig ting, vedkommende har medbragt fra emigrationslandet. Kultur som noget, der kontinuerligt skabes, udfordres og genskabes, må således indgå i vurderingen og forståelsen af den enkelte etniske minoritetsforælders situation – ganske som med alle andre forældre.

På baggrund af undersøgelsen fremstår det derfor som vigtigt at opretholde det eksisterende ideal om individuelt tilpassede tilbud til de vanskeligst stillede børn og deres forældre. Ved anbringelse af børn fra minoritetsfamilier anbefales det, at der tages hensyn til den konkrete families kulturelle, etniske og religiøse normer og værdier. Samt at barnet får mulighed for at vedligeholde/udvikle det sprog, der tales i forældrenes hjem.

## Rapportens opbygning

I *kapitel 2* vil vi redegøre for undersøgelsens problemformulering, formål, baggrund og teoretiske ståsted.

I *kapitel 3* fortæller vi om selve gennemførelsen af undersøgelsen.

I *kapitel 4* vil vi fortælle om og analysere fem forældres fortællinger. De fem forældres fortællinger er meget forskellige, men de adskiller sig fra de øvrige ved, at disse fem forældre ikke kan håndtere anbringelsen af børnene. Den fremstår uforståelig og uden mening for forældrene, hvorfor vi fortæller og analyserer fortællingerne under overskriften 'Den uforståelige anbringelse'.

I *kapitel 5* belyser og analyserer vi tre forældres fortællinger om 'Den håndterbare anbringelse'. Disse forældre skaber en sammenhængende fortælling, der gør det begribeligt, at børnene er anbragt. Forældrene håndterer børnenes anbringelse, bl.a. ved at positionere sig selv som gode deltidforældre, der ikke kunne være de gode heltidsforældre, de helst ville have været.

I *kapitel 6* behandler vi tre helt anderledes fortællinger om børns anbringelser under overskriften 'Den meningsfulde anbringelse'. To af disse forældre har i dag fået deres børn hjemgivet. Fortællingerne fremstiller anbringelsen af børnene som begribelig, meningsfuld og håndterbar.

Afhængigt af forældrenes forskellige måder at forholde sig til anbringelsen af deres børn på er der forskel på, hvilke elementer der indgår i forældrenes fortællinger. Dette vil også afspejle sig i vore fremstillinger og analyser af dem. Vi vil i analyserne se på, hvilke elementer der indgår i forældrenes fortælling, bl.a. hvilket plot forældrene bygger deres fortælling op omkring, hvordan de fortæller om anerkendelsen af deres forældreskab, om betydningen af etnicitet, religion, kultur og sprog, om samværet med barnet og om samarbejdet med anbringelsesstedet og de kommunale myndigheder om deres egen og det anbragte barns situation.

I *kapitel 7* præsenterer vi sammenfattende en analyse af temaerne kultur, etnicitet, religion og sprog. Vi fokuserer på forældrenes for-

holden sig til og anvendelse af kultur, etnicitet og religion, samt forældrenes syn på børnenes sproglige udvikling under anbringelsen, herunder forældrenes muligheder for at kommunikere med børnene under og efter anbringelsen.

I *kapitel 8* sammenfatter vi undersøgelsens resultater omkring forældrenes oplevelse af anbringelsen, samarbejdet med kommunen, samarbejdet med anbringelsesstederne samt vilkårene for samvær og kontakt mellem børn, forældre og slægt. Vi perspektiverer vores fund ved at sammenholde dem med andre undersøgelser. Og endelig afslutter vi rapporten ved på baggrund af undersøgelsen at komme med nogle anbefalinger til praksis.



## KAPITEL 2

# BAGGRUND OG TEORI

Børn med anden etnisk baggrund end dansk har gennem de sidste 30 år udgjort en stigende andel af børn og unge i Danmark – og dermed givetvis (hvilket der dog endnu ikke findes undersøgelser af) også en stigende andel af de børn og unge, som det sociale system anbringer uden for hjemmet. Der er nogle få danske undersøgelser af, hvordan forskellige grupper af socialarbejdere oplever arbejdet med børn, der anbringes fra etniske minoritetsfamilier.<sup>1</sup> Undersøgelserne viser, at socialarbejdere oplever, at samarbejdet med etniske minoritetsfamilier er særligt komplekst og tidskrævende, at der er tale om meget resourcesvage familier, at familierne ofte ikke forstår, hvorfor og hvad der sker ved en anbringelse af deres barn, at familierne mangler kendskab til det sociale system, at familierne ikke er enige i anbringelserne, og at familierne oplever skam over ikke at kunne klare problemerne selv. Men hvordan er etniske minoritetsforældres egen opfattelse? Ingen danske undersøgelser har hidtil fokuseret på, hvordan etniske minoritetsforældre oplever selve anbringelsen, anbringelsesforløbet samt de hjælpeforanstaltninger, der iværksættes i forhold til barnet og dets familie før, under og efter anbringelsen. Med henblik på at få indsigt heri fokuserer denne undersøgelse på forældrenes opfattelser, som de kommer til udtryk, når de fortæller deres livshistorie.

---

1. Fx Egelund, 1997; Bryderup, 1999; Udviklings- og Formidlingscentret for Socialt Arbejde med Unge og Udviklings- og Formidlingscentret for Fyn og Sønderjylland, 2000; Liljenberg & Skytte, 2000; Socialministeriets 'Anbringelsesudvalg', 2000; Egelund & Thomsen, 2002; Nielsen, F., 2002; Skytte, 2002; Hannemann, 2003.

Problemstillingen for denne undersøgelse er derfor: Hvad fortæller forældre med etnisk minoritetsbaggrund om deres eget liv og forældreskab, børnenes opvækst og samspillet med det sociale system, når udgangspunktet for samtalen er, at deres barn er eller har været anbragt uden for hjemmet?

Undersøgelsen af denne problemstilling tjener formål på tre niveauer: 1) Dels ønsker vi gennem livshistoriefortællinger at lade forældrene komme til orde. Når man i den sociale børneforsorg arbejder med så alvorlige og indgribende dimensioner af menneskers liv som anbringelse af børn, er det vigtigt at vide, hvordan forældrene selv oplever de foranstaltninger, de involveres i. 2) Det subjektive niveau danner udgangspunkt for vores analytiske formål om at belyse forældres mestring af anbringelsen af deres barn. Vi vil vise nogle sammenhænge, der ikke altid er synlige på det empiriske niveau, med henblik på at forstå forældrenes oplevelser af mødet med det sociale system og af deres forældreskab. 3) Endelig er et formål med undersøgelsen – på baggrund af de empiriske og analytiske redegørelser – at uddrage budskaber til praktikere på feltet. Budskaber, der forhåbentligt kan fremme arbejdet med at støtte forældres mestring, når deres børn anbringes uden for hjemmet.

I dette kapitel vil vi først med udgangspunkt i andre undersøgelser redegøre for baggrunden for undersøgelsen. Vi starter med at angive omfanget af anbringelser af børn under 10 år og valg af anbringelsessted for anbragte indvandrere, efterkommere og børn med dansk baggrund. Derefter redegøres for forskningsargumenter vedrørende valg af anbringelsessted til etniske minoritetsbørn, vedrørende samarbejde mellem forældre og anbringelsessted og vedrørende det bredere samarbejde i forbindelse med anbringelsen. Endelig afslutter vi kapitlet med en redegørelse for det teoretiske grundlag for undersøgelsen og vore metodologiske overvejelser.

## Baggrunden for undersøgelsen

### Omfanget af anbringelser

I dansk socialpolitik og lovgivning er det et erklæret mål at holde familien samlet. Anbringelse af børn uden for hjemmet betragtes derfor principielt som sidste udvej og som en midlertidig foranstaltning. I Danmark har det gennem en årrække været sådan, at



ca. 1 pct. af alle børn under 18 år på et givent tidspunkt er anbragt uden for hjemmet. Anbringelseshyppigheden stiger med børns alder. Således var kun 0,4 pct. af de 0-10-årige anbragt uden for hjemmet 31. december 2001 (Egelund & Hestbæk, 2003:13).

Svensk og britisk forskning viser, at etniske minoritetsbørn er overrepræsenterede blandt anbragte børn (se fx Bebbington & Miles, 1989; Hessle, 1988; Lundström & Sallnäs, 2003). Der findes ikke lignende danske opgørelser, da begrebet etnisk minoritet er vanskeligt i dansk statistisk sammenhæng. Det er nemlig ifølge dansk registerlovgivning (Lov om behandling af personoplysninger, § 7) ikke tilladt at registrere oplysninger om bl.a. racemæssig eller etnisk baggrund, politisk, religiøs eller filosofisk overbevisning. Dette er udtryk for ønsket om at beskytte borgernes privatliv. Men denne beskyttelse betyder også, at det ikke er muligt gennem registerforskning at analysere sammenhænge mellem minoritetsbaggrund og fx anbringelse uden for hjemmet. Man kan imidlertid analysere anbragte børn og unges fordeling på Danmarks Statistiks befolkningskategorier: indvandrere, efterkommere og personer med dansk oprindelse.<sup>2</sup>

Som en del af SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn er fokus i denne undersøgelse på forældre til børn omkring 8-årsalderen. Derfor er det anbringelsesfrekvensen for de 0-9-årige, vi i det følgende giver et billede af. Anbringelsesfrekvensen var den 31.12.2001 blandt de 0-9-årige 0,52 pct. Opgjort på befolkningskategori var anbringelsesfrekvensen for indvandrere 0,46 pct., for efterkommere 0,27 pct. og for børn med dansk oprindelse 0,54 pct. Blandt de 0-9-årige blev efterkommere således anbragt med signifikant lavere hyppighed end børn med dansk oprindelse. Indvandrere blev ligeledes anbragt med signifikant lavere hyppighed end børn med dansk oprindelse i alders-

---

2. Som indvandrere regnes personer, der er født i udlandet af forældre, der begge er udenlandske statsborgere født i udlandet. Som efterkommere regnes personer, der er født i Danmark af forældre, hvoraf ingen er dansk statsborger født i Danmark. Som personer med dansk oprindelse regnes alle, der ikke er indvandrere eller efterkommere. I kategorien personer med dansk oprindelse medregnes altså også personer født i blandede ægteskaber og adoptivbørn. Personer med dansk oprindelse blev i Danmarks Statistiks opgørelser tidligere betegnet som 'øvrige'. I det følgende vil vi dog anvende den aktuelle betegnelse uanset årstallet for oplysningerne.

Tabel 1

Anbringelsessteder for 0-9-årige børn efter befolkningskategori. 31.12.2000. Tal og procent.

	Familiepleje		Døgn- institution		Social- pædagogisk opholdssted		Andet		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
Indvandrere	27	50,0	20	37,0	6	11,1	1	1,9	54	100
Efterkommere	69	48,9	64	45,4	8	5,7		0	141	100
Børn med dansk oprindelse	2.409	72,2	733	22,0	183	5,5	11	0,3	3.336	100
<b>Alle anbragte børn</b>	<b>2.505</b>	<b>70,9</b>	<b>817</b>	<b>23,1</b>	<b>197</b>	<b>5,6</b>	<b>13</b>	<b>0,4</b>	<b>3.532</b>	<b>100</b>

Kilde: Sammenkørsel af Danmarks Statistiks befolknings- og socialregister pr. 31.12.2000, Marianne Skytte.

gruppen 5-9 år; mens der ikke var systematisk forskel på anbringelsesfrekvensen i aldersgruppen 0-4 år (Skytte, 2002:205-206).

### Valg af anbringelsessted

Der var også systematiske forskelle på valg af anbringelsessted for børn af de forskellige befolkningskategorier. Indvandrere og efterkommere blev anbragt med signifikant lavere hyppighed i familiepleje end børn af dansk oprindelse (ibid.:211). Som det fremgår af tabel 1, gjaldt dette også for aldersgruppen 0-9-årige.

Der findes endnu ingen undersøgelser, der kan belyse eller forklare disse forskelle i valg af anbringelsessted til indvandrere, efterkommere og børn og unge af dansk oprindelse.

### Forskningsargumenter vedrørende valg af anbringelsessted

En del forskning diskuterer, hvorvidt der er særlige vilkår knyttet til et anbragt etnisk minoritetsbarns mulighed for at skabe en meningsfuld oplevelse af personlig identitet på tværs af fortid, nutid og fremtid og forskellige livssammenhænge. Nogle britiske og amerikanske forskere (fx Small, 1986; Ahmad, 1990; Maximé, 1986, 1993) argumenterer for, at det er afgørende for et anbragt etnisk minoritetsbarns konstruktive identitetsdannelse og udvikling, at barnet på anbringelsesstedet har mulighed for at genkende sig selv etnisk, religiøst og sprogligt. Disse forskere anbefaler derfor, at der

til etniske minoritetsbørn alene vælges anbringelsessteder, hvor der er voksne med samme etniske baggrund som barnet. Thoburn, Norford og Rashid (2000) angiver, at anbringelse af et etnisk minoritetsbarn i en plejefamilie med anden etnisk baggrund end barnet bør være undtagelsen, og at argumentationen herfor bør være specifikt begrundet i forhold til det konkrete barn. Thoburn, Norford og Rashid gør samtidig opmærksom på de lidet konstruktive vilkår, etniske minoritetsbørn har, hvis de anbringes i sammenhænge, der fornægter den etniske diskrimination, børnene vil kunne opleve, når de færdes uden for det beskyttende anbringelsesmiljø.

Hessle (1984:68) påpeger, at kontinuitet i forhold til barnets etniske baggrund er særligt vigtig på grund af det synlige faktum, at mange etniske minoritetsbørn har mørk hud-, øjen- og hårfarve. Børnene bærer på den måde deres historie med sig på godt og ondt. Et etnisk minoritetsbarn skal ifølge denne argumentation have støtte til at leve med sin historie, da barnet vil blive konfronteret med den i mødet med omverdenen (ibid.). Barnet skal i løbet af opvæksten have mulighed for at udvikle en identitet, der er nogenlunde i balance med, hvordan omverdenen ser barnet.

På baggrund af disse forskeres argumenter vil vi undersøge, hvordan forældrene i vores undersøgelse italesætter deres børns etnicitet. Er forældrene bekymrede for, hvordan omgivelserne reagerer på deres barns mørkere hud-, øjen- og hårfarve? Er forældrene overhovedet opmærksomme på og optagede af, om deres barn på anbringelsesstedet har mulighed for at udvikle kompetencer til at leve i et samfund, hvor det kan møde etnisk diskrimination?<sup>3</sup> Hvad betyder det for forældrenes kommunikation med deres barn, at barnet udelukkende udvikler danskkundskaber på anbringelsesstedet?

### Samarbejde mellem forældre og anbringelsessted

Egelund og Hestbæk (2003:180) påpeger, at der i dag ikke eksisterer sikker viden om, hvordan kontakt med forældre påvirker det anbragte barns udvikling og velbefindende. Men store dele af den skandina-

---

3. At der findes etnisk diskrimination i Danmark, er bl.a. dokumenteret i følgende undersøgelser: Gaasholt og Togeby, 1995; Gundelach, 2001; Nielsen, H. J., 2002; Juul, 2002.

viske anbringelsesforskning antager generelt (Vinnerljung, 1996), at det er en væsentlig forudsætning for barnets positive udbytte af en anbringelse, at barnets forældre magter at acceptere og samarbejde omkring anbringelsen. Triseliotis, Sellick og Short (1995) angiver da også, at følgende tre forhold er vigtige, beskyttende faktorer for det anbragte barn: forældrenes regelmæssige besøg hos det anbragte barn, forældrenes tro på, at de er vigtige for barnet, og forældrenes undgåelse af rivalisering med plejefamilien. Endvidere angiver Triseliotis, Sellick og Short, at når plejefamilien evner at inddrage den biologiske familie, virker det som en beskyttelsesfaktor for barnet (cit. i Egelund & Hestbæk, 2003:187).

I Danmark anbringes etniske minoritetsbørn i vid udstrækning på anbringelsessteder, hvor de voksne, barnet møder i hverdagen, udelukkende er etnisk danske (Skytte, 2002; Hannemann, 2003). Konsekvensen heraf kan være, at barnets biologiske forældre og familie er de eneste etniske minoritetsborgere, barnet kommer i tæt kontakt med under sin opvækst. Et konstruktivt samarbejde mellem anbringelsessted og børnenes forældre og øvrige familie kan af denne grund være af særlig betydning for det anbragte etniske minoritetsbarns udvikling af en positiv selvopfattelse. Der er således flere grunde til at interessere sig for, hvordan forældrene fortæller om deres oplevelse af og erfaringer med samarbejdet med anbringelsesstederne.

Børn anbringes, fordi kommunen vurderer, at forældrene ikke i tilstrækkeligt omfang er i stand til at drage omsorg for dem. Denne vurdering kan af forældrene opleves som en devaluering af dem som personer (Wegler & Warming, 1996), hvilket kan føre til, at forældrene udvikler forsvarsmekanismer i form af vrede og konkurrerende adfærd over for både plejefamilie og kommune (Cleaver & Freeman, 1995). I en sådan situation kan det være vanskeligt for forældrene at opretholde kontakten med barnet. Dette kan også bidrage til, at forældrene ikke magter at indgå i et samarbejde med den familie eller de pædagoger, der af de kommunale myndigheder er blevet fundet bedre kvalificeret end dem selv som omsorgspersoner for barnet. Denne problematik kan især være fremtrædende, når barnet anbringes i plejefamilie. Det kan være vanskeligere for forældre, at et andet forældrepar findes mere kompetent end dem selv til at drage omsorg for barnet, end det er, hvis barnet anbringes på en døgninstitution. Der er således mange forskellige forhold, der kan gøre det

vanskeligt for forældre at blive ved med at besøge det anbragte barn regelmæssigt, at tro på, at de er vigtige for deres anbragte barn, og at undgå rivalisering med plejefamilien. Vi vil derfor interessere os for, hvordan forældrene fortæller om deres forældreskab. Oplever de, at de bliver anerkendt som deltidsforældre? Oplever de, at de anses for at være vigtige for deres børn? Hvordan fortæller de om deres muligheder for at opretholde samværet og udvikle relationen til det anbragte barn?

Som nævnt viser danske undersøgelser, at socialarbejdere ofte opfatter samarbejdet med etniske minoritetsforældre som vanskeligt. Men hvordan oplever forældrene i vores undersøgelse samarbejdet? Oplever de, at de støttes med henblik på konstruktivt at kunne indgå som vigtige personer i deres barns liv? Hvilke barrierer har de oplevet i forhold til at blive inddraget i samarbejdet omkring barnet? Og hvilke forhold har fremmet samarbejdet?

Det bredere samarbejde omkring anbringelsen

Mange socialt marginaliserede forældre kan gennem den danske børneforsorg møde værdier og normer for et barns gode opvækst og gode omsorgssituation, der er ganske anderledes end de værdier og normer, de selv er vokset op med og/eller har. Dette kan i særlig grad være gældende for forældre med anden etnisk baggrund end dansk. Derfor vil vi undersøge, hvordan forældrene oplever sagsbehandlers, tilsynsførendes og anbringelsessteders vurderinger af deres omsorgskompetence, definitioner af det gode forældreskab og af den gode barndom. I denne forbindelse vil vi også interessere os for, hvordan forældrene generelt oplever samarbejdet med sagsbehandlere og dem, der fører tilsyn med anbringelsesstedet og barnets ophold der.

# Teoretisk grundlag for undersøgelsen

## Valg af teorigrundlag

Mennesker har til forskellig tid og forskellige steder på jorden haft ganske divergerende og modstridende syn på, hvad der kendetegner en god og meningsfuld barndom og et godt forældreskab. Definitionen på god nok omsorg for børn og godt nok forældreskab<sup>4</sup> vil altid være normativ – afhængig af den konkrete samfundsmæssige, kulturelle, organisatoriske og professionelle kontekst, det vurderes i. Bedømmelsen af, hvilke børn der har behov for særlig støtte, bliver i vid udstrækning på en kulturelt forankret og moralsk diskurs eller kundskabsproduktion i socialforvaltningerne, og denne diskurs er hverken kønsneutral, klasseneutral eller etnisk neutral (Egelund, 1997 og 2002; Hessle, 1988; Skytte, 1997 og 2002). Der arbejdes således i den sociale børneforsorg på et normativt grundlag, nemlig den aktuelle, lokale definition af grænserne for godt nok forældreskab og gode nok opvækstvilkår for børn. Forældrene i denne undersøgelse er alle født uden for Danmark og er kommet til landet enten som børn eller voksne. Det forekommer os derfor relevant at inddrage et *kultur- og etnicitetsperspektiv* i analysearbejdet. Det er vores opfattelse, at kultur og etnicitet skabes i samspillet mellem mennesker. Det enkelte menneske definerer sig selv kulturelt og etnisk i forhold til de forskellige sociale sammenhænge, han/hun indgår i. For at få en forståelse af, hvordan forældre med etnisk minoritetsbaggrund ser på anbringelsen af deres børn, deres børns opvækst og deres eget liv har vi desuden fundet det oplagt at arbejde med *livshistorier*, som både teoretisk og metodologisk grundlag for undersøgelsen. At få anbragt et barn uden for hjemmet kan være en traumatisk oplevelse for en forælder. Vi har derfor også valgt at inddrage Antonovskys *teori om oplevelse af sammenhæng* i livet som forudsætning for mestring af vanskelige livsomstændigheder.

---

4. Begrebet 'den gode nok forælder' stammer fra den engelske psykoanalytiker og børnelæge Donald W. Winnicott (1965), der bruger begrebet om den empatiske forælder, der giver barnet mulighed for at udvikle et sandt og integreret selv. Bruno Bettelheim (1988) videreudviklede begrebet, og det anvendes i dag bredt. Begrebet angiver erkendelsen af, at den 'perfekte' forælder ikke eksisterer, og udtrykker, at det, et barn har brug for, er forældre, der er tilstrækkeligt kærlige, tilgængelige og gode til at give deres barn en tryk opvækst. Begrebet udtrykker desuden en anerkendelse af, at forældre i reglen klarer forælderrollen 'godt nok'.

*Anerkendelse* betragtes ofte også som en forudsætning for at kunne udvikle kompetencer til mestring af udfordringer som det at få et barn anbragt uden for hjemmet, hvorfor anerkendelse også udgør en del af vores teoretiske begrebsramme.

De fleste af forældrene i undersøgelsen har det til fælles, at de har oplevet, at de sociale myndigheder har vurderet, at deres omsorgskompetence for deres børn ikke er tilstrækkelig god til, at socialarbejderne på samfundets vegne kan acceptere, at barnet fortsat bor hjemme hos forældrene.<sup>5</sup> Det sociale system har med anbringelsen af barnet forhindret forældrene i fortsat at være forældre på fuld tid og dermed bestemt, at den enkelte forælder fremover kun kan være forælder på deltid – og for nogle af forældrene endda på et ganske beskedent deltidsniveau. Uanset hvor velbegrundet man kan finde den konkrete anbringelse, er det i en undersøgelse, hvor forældrene er subjekter, og hvor analyserne foregår på forældreniveau, oplagt at analysere datamaterialet ud fra et *magtperspektiv*. Vi har således valgt en flerhed af teoretiske perspektiver, som vi i det følgende skal redegøre for.

### Kultur- og etnicitetsperspektivet

Kultur er et centralt begreb i undersøgelsen. Det gælder både som et empirisk begreb, dvs. 1) som en størrelse, forældrene selv forholder sig til og forklarer situationer og hændelser ud fra, og 2) som en forståelsesramme, de møder hos andre, når deres liv og praksis skal fortolkes i det sociale system. Men det gælder også 3) som et analytisk begreb, hvorigennem vi analyserer forældrenes livshistorier, selvforståelse og ageren.

Ifølge en række undersøgelser er socialt arbejde med etniske minoriteter ofte præget af en fokusering på kultur. Den kulturelle baggrund bliver således ofte opfattet som det vigtigste for socialarbejderne at forholde sig til i mødet med klienter med anden etnisk baggrund end dansk (Egelund, 1997; Fischel, 1992; Jöhncke, 1995; Samp-

---

5. En af forældrene i denne undersøgelse har dog selv anmodet om akut anbringelse af sine børn i forbindelse med hustruens alvorlige sygdom og død. En anden forælders børn blev anbragt fra hans fraskilte kone. Anbringelsen af disse to forældres børn er altså ikke begrundet i en vurdering af deres omsorgskompetence.

son, 1996).<sup>6</sup> Samtidig, påpeger undersøgelserne, skabes der netop en *større* afstand mellem den professionelle og klienten, når der fokuseres på indvandrerens kultur. Dette medfører, at den professionelle i sin søgen efter en kulturel forklaring ikke opnår større forståelse for klientens situation og problemer, men derimod flytter fokus *fra* den konkrete situation og de sociale problemer *til* indvandrerens kultur. Den kulturforståelse, der kommer til udtryk i denne måde at møde klienten på, er en kulturforståelse, der vægter homogenitet og det kollektive og statiske i definitionen af kultur. Dette kulturbegreb betegnes ofte som 'klassisk' (cit. Liep & Olwig, 1994). Kultur er i denne forståelse et samfunds normer og værdier, som det enkelte individ socialiseres til som barn, og som man tager med sig som bagage, hvis man flytter. Samtidig kædes etnicitet og kultur sammen, så det antages, at etniske grupper er klart afgrænsede enheder, hvis medlemmer alle 'bærer' den samme kultur. Problemet ved denne forståelse er imidlertid, at den ikke på tilfredsstillende vis kan rumme og forklare konflikter, dynamik og forandring.

Det kulturbegreb, vi vil anvende på det analytiske niveau, adskiller sig fra det klassiske kulturbegreb ved at vægte de dynamiske elementer og fokusere på forskellige aktørers erfaringsrum, praksis og strategier. Kultur og etnicitet bliver således ikke uforanderlige og homogene størrelser, men erfaringsrum, hvor aktørerne skaber, fortolker og ændrer deres kultur og etnicitet. Bauman (1998) har fx vist, hvordan etniske minoriteter i Southallområdet i London anvender kultur og etnicitet til at opnå forskellige mål, dvs. at de fortolker og definerer kultur og etnicitet strategisk i forskellige sammenhænge og sociale rum til at optimere deres positioner. I vores analyse vil det kulturelle perspektiv tilsvarende blive inddraget for at vise, hvordan forældrene i deres fortællinger anvender bestemte kulturelle værdier, normer og praksisser til at skabe distance eller nærhed i forhold til andre aktører i deres liv, og gennem denne markering af tilhørsforhold til etniske og kulturelle fællesskaber positionerer<sup>7</sup> sig i forhold til deres

---

6. Skytte fandt dog i en undersøgelse af en familieplejeforenings arbejde med anbringelse af etniske minoritetsbørn, at det sociale arbejde her ikke var præget af en fokusering på de anbragte børns kulturelle baggrunde (Skytte, 2002:69).

7. Vi anvender begrebet positionering både i vores kultur- og livshistorieforståelse. Begrebet defineres side 26



vanskelige og ofte konfliktfyldte situation med børn anbragt uden for hjemmet. Vores aktørorienterede, analytiske kulturbegreb indebærer dog ikke en forståelse af, at en person frit kan vælge etnisk og kulturelt tilhørsforhold, men derimod en forståelse af, at den enkelte positionerer sig inden for nogle strukturelle og sociale rammer for sin handling. Kultur er ikke fritsvævende betydningsrum, men en del af de eksisterende magtforhold. Magt forstået som individers, grupper og institutioners mulighed for at kunne begrænse eller påvirke andres positioneringsmuligheder må således medtænkes i talen om kultur. På den måde er der en sammenhæng mellem vores analytiske kulturperspektiv og det magtperspektiv, vi senere i kapitlet skal redegøre for.

### Livshistorieperspektivet

Et af formålene med undersøgelsen er at indfange, hvilke erfaringer forældre til anbragte børn har med den sociale børneforsorg. Vi ønsker i overensstemmelse med livshistorieforskningens generelle erkendelsesmæssige interesse inden for socialt og socialpædagogisk arbejde at give en gruppe af den sociale børneforsorgs klienter en stemme. Vi har valgt livshistorien som interview- og tolkningsramme, fordi vi med dette perspektiv mener at kunne indfange forældrenes egne forståelser af og positioneringer i forhold til deres situation, som forældre til anbragte børn. Vores mål med valget af livshistorietilgangen er i højere grad at afdække, hvordan forældrene selv italesætter sig, end vi ville kunne gennem et traditionelt kvalitativt interview, hvor forældrenes forklaringer primært ville være styret af de rammer, vores spørgsmål stillede til rådighed.

Vores mål med undersøgelsen er altså at kunne bidrage til forståelsen af, hvordan anbragte børns forældre ser på og fortæller om deres eget liv, på empirisk niveau gennem forældrenes egne fortællinger, deres teorier om hændelser og deres strategier i forhold hertil. Desuden ønsker vi på analytisk niveau at bidrage til forståelsen af forældrenes situation gennem vore fortolkninger af deres fortællinger. Dilemmaet i analysen af datamateriale genereret ved livshistoriemetoden er, at vi på den ene side gerne vil bevare det individuelle, det levende, konkrete og nære i den enkeltes livshistorie med dens unikke episoder og hændelser og på den anden side gerne vil analysere det generelle ved at opløse livshistorierne i tematiske analyser. Vi har valgt både på empirisk og analytisk niveau at prioritere særpræget i de enkelte

historier i kapitel 4-6, for derefter at udtage enkelte temaer til en tværgående diskussion i kapitel 7. I det følgende vil vi redegøre for vores ståsted inden for livshistorieperspektivet.

Vore interview udgør dialoger mellem interviewer og forældre. Disse dialoger skaber fortællinger om forældrenes liv, som det retrospektivt ser ud fra forældrenes nuværende situation. Gennem fortællinger giver mennesker form og mening til den verden, de lever i, og til egne erfaringer med denne verden. "*De skapes av sosialt liv, og er med å skape sosialt liv*" (Gullestad, 1996:17). Fortællinger siger noget om den sociale og kulturelle virkelighed, fortælleren lever i, ved at han eller hun fortæller ud fra den position, han eller hun indtager og gives mulighed for at indtage.

Vores livshistorieopfattelse bygger således på følgende antagelser: Livshistorier<sup>8</sup> er en måde, mennesker reflekterer over deres erfaringer på, og et middel, som kan bruges til at formidle dem til andre. Fortællinger binder det individuelle og det kollektive sammen, ved at fortælleren bruger kulturelle konventioner for at gengive personlige erfaringer. Fortællinger skaber den verden, fortælleren refererer til, og betragtes derfor oftest som medvirkende i meningsdannelsen. Desuden har fortællinger en kulturel og social dimension, ved at fortælleren i fortællingerne placerer sig i tid og rum. Fortælleren bliver således et kulturelt og socialt situeret subjekt.

Fortællinger bindes sammen af en rød tråd, som gør dem forståelige for andre. Denne meningsstruktur defineres som *plot* (Hennum, 2002; Antoft & Thomsen, 2002:166). Vores undersøgelse har alene fokus på ét af plottene i forældrenes samlede livshistorie, nemlig det plot, hvormed forældrene organiserer deres livshistorier med henblik på at fortolke sammenhænge og skabe mening omkring anbringelsen af deres barn.

---

8. Litteraturen om biografisk metode skelner mellem narrativer, livshistorier og fortællinger. En sådan skelnen mellem de forskellige genrer ville være vigtig, hvis vi skulle analysere historierne ud fra form og indre struktur, som et lingvistisk fænomen, hvor vi var optaget af at identificere de dele, som hver enkelt enhed består af, og af reglerne for, hvordan delene sættes sammen (Linde, 1993). Dette er dog ikke formålet i denne rapport, hvorfor vi bruger betegnelserne fortælling og livshistorie for de 11 forældres fortællinger, uanset genre.

Gullestad (1996) gør opmærksom på, at en livsfortælling ikke bare er formet af det levede liv og de sociale og kulturelle faktorer, som har præget det. Livsfortællinger er også formet af dybtliggende forestillinger og forventninger om, hvad der regnes for et godt og normalt liv, fx implicitte forforståelser af det gode forældreskab og den gode barndom, samt af bevidste og ubevidste regler for en god/acceptabel historie – i dette tilfælde, hvad der udgør et godt forældreskabsbillede eller en god familiehistorie. Fortællingerne formes således i samspil med kulturelle historier om den gode mor og far, den gode familie, den gode barndom og det vellykkede barn (Hennum, 2002:103).

Det enkelte menneskes livsløb er til stadighed under forandring, både dets indre og ydre vilkår kan ændre sig. Man kan tale om *brud* og *vendepunkter* som steder i livsløbet, hvor vilkårene forandrer sig meget (Gústafsson & Ramian, 2003:46). De forældre, der indgår i vores undersøgelse, har livsløb med mange omvæltninger og brud. Og forældrene har det til fælles, at de alle har været udsat for den store omvæltning, at deres barn er blevet anbragt uden for hjemmet. Anbringelsen betyder, at forælderen skal genoprette hverdagslivet og forståelsen af sig selv under det nye vilkår at være forælder til et barn, de sociale myndigheder har anbragt uden for hjemmet. Og i denne forståelse af sig selv vil forælderen skulle positionere sig i forhold til de forventninger til forældreskab, som er formuleret af og i samfundets sociale institutioner. Vores tilgang til forældrenes fortællinger vil derfor i høj grad basere sig på den institutionelle tilgang til livshistoriemetoden, der tager udgangspunkt i, at institutioner præger individet, og at denne prægning kan identificeres i den enkeltes livshistorie (Antoft & Thomsen, 2002:163).

*Position* er et centralt begreb i analysen af livshistorier. Positionering kan defineres som måden, fortælleren af en historie vælger at placere sig selv på i forhold til andre, idet han eller hun fortæller ud fra sit kendskab til og viden om den sociokulturelle struktur, vedkommende er en del af. Når en person har positioneret sig, ser personen primært verden ud fra denne position og bruger kulturelle billeder, metaforer og begreber, som er relevante inden for de sammenhænge, som personen indgår i (Hennum, 2002:106). Denne positionering betyder også, at det er én specifik version af forældrenes livshistorier, vi er blevet fortalt. En anden person på et andet tidspunkt og i en anden kontekst ville givetvis få ganske anderledes forældreskabsfor-

tællinger, end dem, vi har fået (Linde, 1993: 4). Der er det særlige vilkår for forældrenes fortællinger, at vi netop efterspørger dem, fordi forældrene har et barn, der er eller har været anbragt. De forældre, der indgår i vores undersøgelse, har således ikke mulighed for at undgå at positionere sig som forældre, hvis børn er anbragt uden for hjemmet.<sup>9</sup>

Forældrene i denne undersøgelse indgår som de fleste andre mennesker i dag i flere forskellige sociale sammenhænge. Dette betyder, at de positioneringer, en person præsenterer sig selv i i løbet af en livsfortælling, umiddelbart kan være indbyrdes modstridende (Davies & Harré, 1990), men livsfortællingen giver netop mulighed for at samle de forskellige positioneringer i et samlet hele, der giver mening.

### Mestringsperspektivet

Aaron Antonovsky (1987) konkluderer ud fra sin forskning vedrørende mennesker, der har været udsat for traumatiske oplevelser og er kommet godt igennem dem, at oplevelsen af sammenhæng i livet er central. Hovedelementerne i denne følelse af sammenhæng er begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed (ibid.). *Begribelighed* består i, at individet kan forstå de hændelser, som rammer ham/hende. Begribelighed er altså, når de stimuli, man konfronteres med i det indre og ydre miljø, fremstår som ordnet, sammenhængende, struktureret og klar information, snarere end som støj – kaotisk, uordentlig, tilfældig og uforklarlig (ibid., 1987:35). Alle kan opleve det uforudsete og kaotiske, men en person med en stærk oplevelse af sammenhæng vil stræbe efter at gøre det forståeligt for sig selv. *Håndterbarhed* forudsætter, at personen har en tro på, at det

---

9. En enkelt forælder, som vi pr. brev havde informeret om undersøgelsen og dens formål, havde vi efterfølgende et par telefonsamtaler med, inden vi aftalte et interview. Denne forælder valgte, da vi kom til aftalt tid sammen med den ønskede tolk, at positionere sig anderledes. Hun erklærede, at det måtte bero på en misforståelse, at vi troede, at hendes barn havde været anbragt. Barnet havde altid boet hjemme, fortalte moderen. Selvom vi var vidende om, i hvilken periode og på hvilken døgninstitution barnet havde været anbragt, valgte vi selvfølgelig at undskylde henvendelsen og trække os tilbage. Om kvindens nye positionering skyldtes den tolk, vi kom sammen med, eller de gæster, hun havde siddende i et værelse ved siden af, ved vi ikke. Men oplevelsen viste, at mennesker italesætter sig forskelligt alt efter den sociale kontekst.

er muligt at løse de problemer, der dukker op. At personen oplever, at vedkommende kan mobilisere adækvate og tilstrækkelige ressourcer til at mestre de udfordringer, han/hun møder. *“I den udstrækning man har en stærk oplevelse af håndterbarhed, føler man ikke, at man er offer for omstændighederne”* (ibid., 36). Meningsfuldhed repræsenterer det motiverende forhold. Meningsfuldhed opnås, når de områder i ens liv, der har stor betydning, giver mening i både kognitiv og følelsesmæssig forstand. Meningsfuldheden er ifølge Antonovsky det mest væsentlige og afgørende moment for en følelse af sammenhæng. Meningsfuldhed indebærer også en persons følelse af at leve sit liv i en større sammenhæng, uden for hans/hendes umiddelbare her-og-nu-situation, fx i relation til personens egne livsmål og engagement i sin familie eller anden primærgruppe.

En oplevelse af stabilitet og kontinuitet gør verden og ens egen plads i den forståelig og forudsigelig. Denne kontinuitet er ikke absolut, ikke uden brud eller ændringer, men den er tilstrækkelig til, at verden ikke opleves som kaotisk, og at personen har en etableret forventning om, at verden vil blive ved med at være meningsfuld. Dette giver igen en følelse af kontrol og mestring (Thorsen, 1998:81). En oplevelse af sammenhæng kan ses som en mere eller mindre generel disposition til at se på tilværelsen som kontinuerlig, en oplevelse, en person kan have udviklet på baggrund af sine erfaringer.

Anbringelsen af et barn er resultatet af de sociale myndigheders vurdering af, at den konkrete forælder ikke udøver en god nok omsorg til, at det er acceptabelt, at barnet bor hjemme. Denne vurdering kan næppe undgå at svække forælders oplevelse af at kunne mestre livet. Anbringelsen af et barn kan dermed blive en trussel for en forælders identitet og oplevelse af personlig integritet. En anbringelse kan således være en traumatisk oplevelse. Vi vil benytte Antonovskys begreber og mestringsteori i analysen af, om og hvordan undersøgelsens forældre gennem fortællingen kan begribe og se anbringelsen af barnet som meningsfuld – kort sagt mestre anbringelsen af barnet. Lykkes det eller fremstår anbringelsen af barnet som ubegribelig og ikke til at håndtere?

Vi vil i vore analyser supplere begreberne i Antonovskys mestringsteori med forståelsen af, at anerkendelse er en forudsætning for udviklingen af et menneskes selvtillid, selvrespekt og oplevelse af

selvværd, dvs. for at et menneske kan opleve sig selv som et helt individ (Honneth, 2003). I analysen af den enkelte forælders fortælling vil vi se på, om vedkommende fortæller om en oplevelse af dels at blive anerkendt som forælder på lige fod med andre forældre og dels at blive anerkendt som unikt individ. Vi vil søge at indfange, i hvilke sammenhænge den enkelte forælder fortæller om oplevelse af anerkendelse.

### Magtperspektivet

Gennem de sidste 100 år har vi i Danmark haft en lovgivning, der legitimerer, at kommunale medarbejdere på det offentliges vegne kan gribe ind i forældres og børns liv med henblik på at varetage børneforsorgens dobbeltmandat: at beskytte barnet mod overgreb og opvækstvilkår, der ikke findes acceptable, og at beskytte samfundet mod overgreb fra barnets side. I denne undersøgelse er der tale om børn i 8-årsalderen. Så små børn vil oftest ikke selv kunne handle, så det er nødvendigt at gribe ind i barnets liv for at beskytte samfundet mod overgreb fra barnets side. Situationen omkring mindreårige børn vil oftest være den, at børneforsorgen på samfundets vegne griber ind for at sikre barnet mod opvækstvilkår, der vurderes som socialt uacceptable. Identifikationen af socialt uacceptable opvækstvilkår vil imidlertid altid være afhængig af den konkrete sociale kontekst, den foretages i. Empiriske undersøgelser af den sociale børneforsorg tyder da også på, at identifikationen af uacceptable opvækstvilkår bygger på dominerende normative forestillinger om, hvordan moderskab/forældreskab bør udfoldes, og på individuelle, moralske præferencer, der yderligere viser sig at variere fra socialarbejder til socialarbejder (Börjeson, 1981; Egelund, 2002; Östberg, Milton & Wählander, 1999; Egelund & Thomsen, 2002). Hvad der er socialt uacceptable opvækstvilkår, er afhængigt af klasse, kulturel baggrund, moralske forestillinger i det konkrete lokalområde, hvor opvækstvilkårene vurderes, professionelle og institutionelle antagelser/selvfølgeligheder samt private og individuelle vurderinger hos den enkelte socialarbejder.

Definitionen af den gode nok omsorgskompetence og barnets bedste vil imidlertid ofte fremstå og blive anvendt inden for det sociale arbejdes felt, som var der tale om almenlydige, naturgivne begreber, der ikke afspejler en konkret social kontekst. Socialt arbejde med forældre og børn kan derfor fremstå som værende båret frem af de bed-

ste hensigter, byggende på den 'naturlige' forståelse af børns behov, koblet med den nyeste faglige viden på området, der på ingen måde bygger på magt. Det kan derfor fremstå som urimeligt at anfægte den sociale børneforsorgs bestræbelser. Dette forhold betegnes symbolsk vold (Bourdieu & Wacquant, 1996:151-152), idet der er tale om udøvelsen af en magt, som selv de dominerede er villige til at indordne sig under og som oftest ikke oplever som magt. Den symbolske vold vil kunne findes i alle former for socialt arbejde med børn og deres familier. Men i arbejdet med forældre, der ud over at være i en socioøkonomisk marginaliseret position også er i en sproglig, religiøs og/eller etnisk minoritetssituation, vil den symbolske vold kunne slå igennem med særlig intensitet og styrke. Den sociale børneforsorgs indsatser kan over for denne gruppe af forældre fremstilles og fremstås som en indsats, der på neutralt grundlag i forhold til kultur, etnicitet, sprog og religion sikrer børn de bedste opvækstmuligheder. Anbringelse af et barn og samarbejdet med barnets forældre kan fremstå som en rent beskyttende og udviklende indsats, hvis mål er at fremme børns og forældres livskvalitet. Hverken forældre eller socialarbejdere vil være opmærksomme på de forskellige former for social, kulturel, sproglig, religiøs og etnisk specifik magt, der udfoldes i anbringelsesarbejdet. Det er *"de mest produktive udøvelser af magten, som er de mest usynlige, og som det derfor er vanskeligst at forsvare sig imod. Det er i velfærdsstatens hjælpende, støttende og omsorgsgivende institutioner, at de mest radikale eksempler på disciplinerende relationer findes"* (Järvinen & Mortensen, 2002:14).

Bourdieus tilgang giver indsigt i den systemiske eller strukturelle magt, der øver indflydelse i mødet mellem børneførsorgen og forældre til anbragte børn. Men hvilke magtmidler beskriver forældrene, at de selv udvikler og anvender på forskellige tidspunkter i deres kontakt til det sociale system? Hvilke strategier benytter de for at sætte egne problemopfattelser og vurderinger af behov for støtte igennem? Hvad fortæller de om effekten af disse strategier? I vores analyse af, hvordan forældrene forholder sig til de disciplineringer, kategoriseringer og foranstaltninger, de bliver udsat for, vil vi anvende Goffmans (1961:60-72) skelnen mellem 1) en dybere *identifikation* med de professionelle situationsdefinitioner, 2) en tilsyneladende *tilpasning* på baggrund af, at man har lært, hvad man skal gøre for at undgå problemer og udnytte systemet optimalt, og endelig 3) en direkte *oprørske holdning*.

Forældrene til de anbragte børn i undersøgelsen forhandler ikke kun deres forældreskab i forhold til den sociale børneforsorg, men også i forhold til deres familier, og ikke mindst deres forældre. Forældreskab er en social praksis, der indbefatter både tilegnelse af færdigheder som forælder, identitet som medlem af gruppen af gode nok forældre samt de processer, hvori disse færdigheder og denne identitet forhandles. Forældre, hvis børn er anbragt, har ganske særlige præmisser for deltagelse i fællesskabet omkring den sociale praksis, som forældreskab udgør. Præmisserne for forældrenes deltagelse, for adgang til fællesskabet, er til forhandling både i den sociale relation mellem socialarbejder og forælder og i relationen mellem forælderen og dennes familie og netværk. Forældrene vil givetvis i begge forhandlingskontekster søge at anvende forskellige strategier til at styrke deres position, til at forbedre deres muligheder for adgang til fællesskabet samt til at øge deres indflydelse på vidensproduktionen om forældreskab, børns omsorgsbehov og den gode nok opvækst. Vi vil derfor analysere forældrenes fortællinger om deres positioneringer og forhandlinger i forhold til både den sociale børneforsorg og det familiære netværks definitioner af det gode forældreskab og den gode barndom.

### Opsummering af analyseperspektiver

Vores analyse af forældrenes fortællinger om deres forældreskab, barnets opvækst og anbringelsen af barnet bygger altså på følgende teoretiske perspektiver: Med *kultur- og etnicitetsperspektivet* vil vi fokusere på, hvordan forældrene anvender bestemte kulturelle værdier, normer og praksisser til at positionere sig i forhold til deres familie, barnets anbringelsessted og det kommunale børne- og familieafsnit. Med *livshistorieperspektivet* betragter vi den enkelte forælders fortælling som udtryk for, hvordan forælderen ud fra sin aktuelle situation søger at fortolke sammenhængen mellem og skabe mening med begivenheder, oplevelser og erfaringer i tilværelsen. Vi interesserer os her især for, hvordan den enkelte forælder søger at skabe den røde tråd (plottet) i sin livshistorie og dermed positionerer sig over for omgivelserne i forhold til at være forælder til et anbragt barn. At få anbragt et barn må antages at være en vanskelig og af og til traumatiserende oplevelse i en forælders liv. Med inspiration fra Antonovskys mestringsteori anvender vi begreberne *begribelighed*, *forståelighed* og *meningsfuldhed* i analysen af forælderenes mulighed for at mestre situationen. Vi supplerer disse begreber med forståelsen



af, at *anerkendelse* er afgørende for menneskers mestring og udvikling. Det enkelte menneske har ikke ubegrænsede muligheder for at positionere sig selv, opleve sammenhæng og anerkendelse i livet; vi indgår alle i nogle strukturelle og sociale rammer for vores gøren og laden. Og disse bestemmes også af definitioner for godt forældreskab og gode nok opvækstvilkår. Vi vil derfor anvende Bourdieus begreb *symbolsk vold*, som analyseredskab på forældrenes beskrivelser af deres møder med den sociale børneforsorg. Vi betragter dog ikke forældrene som udelukkende ofre for det sociale arbejdes magt, men ser forældrene som aktører, der er med til at skabe samarbejdsrelationer og -betingelser. Vi inddrager derfor Goffmans teori om sociale klienters forskellige *reaktionsmåder* i analysen af forældrenes fortællinger.



## KAPITEL 3

# METODE

I dette kapitel redegør vi for vores metodiske overvejelser: afgrænsning og etablering af kontakt til informanterne, tolkeovervejelser, gennemførelse af interview og transskribering. Desuden beskriver vi vores overvejelser vedrørende etik, livshistoriers gyldighed og kvaliteten af datamaterialet.

### Afgrænsning af og kontakt til informanterne

Undersøgelsen gennemføres som nævnt som en del af SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn og fokuserer derfor på forældre til anbragte og tidligere anbragte børn omkring 8-årsalderen. I de første måneder af 2003 kontaktede vi forskellige døgninstitutioner, Landsforeningen af opholdssteder, Familieplejen Danmark samt adskillige kommunale børne- og familieafsnit med ønsket om deres hjælp til at formidle kontakt til etniske minoritetsforældre med anbragte børn. De fleste svarede, at de enten ikke var i kontakt med sådanne forældre, eller at de vurderede, at de forældre, de var i kontakt med, var for sårbare til at kunne indgå i et interview på det givne tidspunkt. Kontakten til to af forældrene i undersøgelsen blev dog formidlet via disse kanaler. De øvrige forældre fandt vi frem til ud fra familier med børn anbragt uden for hjemmet, som kommuner i Danmark havde rapporteret til SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn. Blandt disse forældre udvalgte vi nogle, som vi på baggrund af deres eget og barnets navn antog, kunne have en baggrund som indvander eller efterkommer i Danmark. Disse 35 forældre kontaktede

vi pr. brev med ønsket om, at de ville indgå i undersøgelsen. I første omgang var brevene formuleret på dansk, men siden sendte vi breve med oversættelse til farsi, urdu, somali og tyrkisk til de forældre, der endnu ikke havde responderet. På denne måde kom vi i kontakt med de sidste ni forældre, der indgår i undersøgelsen.

Når vi ikke kom i kontakt med flere forældre, skyldes det flere forhold: En del breve kom retur med ubekendt adressat, nogle forældre ringede og fortalte, at de ikke opfattede sig som etniske minoritetsborgere og derfor ikke ønskede at deltage i undersøgelsen. Andre ønskede ikke at deltage af andre årsager, og de øvrige forældre hørte vi ikke fra. At nogle af forældrene ikke selv definerede sig som etniske minoritetsborgere, synliggør det metodologiske (og etiske) problem, der ligger i afgrænsningen af denne kategori. Et fremmedklingende navn bliver koblet til forestillinger om anden etnicitet, og dermed kan vi – mod vores intention – være med til at fastholde billedet af individer som medlemmer af én etnisk gruppe. Undersøgelsen indtager alene forældre, der er født i udlandet af forældre, hvoraf ingen er dansk statsborger. Som det fremgik af afsnittet om undersøgelsens kulturforståelse i forrige kapitel, indebærer dette ikke nødvendigvis, at undersøgelsens forældre har andet til fælles end det, at de etnisk og eventuelt sprogligt, religiøst og/eller kulturelt kan opleve at være eller af andre opleves at være i en minoritetsposition i Danmark.

## Kort om forældrene i undersøgelsen

De 11 forældre, der indgår i undersøgelsen, har i alt 20 børn, der er eller har været anbragt uden for hjemmet. Kun ni af disse er født i 1995. De øvrige børn var mellem 5 og 12 år, da interviewene fandt sted.

De 10 af undersøgelsens 11 forældre bor i Storkøbenhavn, den sidste i Jylland. Alle forældrene bor i lejlighed i socialt boligbyggeri i tæt bebyggede boligkvarterer i byområder.

Undersøgelser af anbragte børns forældre har vist, at børn ofte anbringes fra forældre, der er skilt, og at barnet har boet hos moren inden anbringelsen (Christoffersen, 1988; Egelund & Sundell, 2001). Der er endnu ingen danske undersøgelser, der kan vise, om dette også gælder anbragte børn, hvis forældre er indvandrere eller efterkom-

mere. Men i denne undersøgelse indgår tre fædre og otte mødre, der på nær en far alle var enlige forsørgere, da børnene blev anbragt.

Tre af forældrene har haft fuldtidsarbejde gennem en længere årrække. De øvrige otte forældre var p.t. på overførselsindkomst, heraf én på førtidspension og én på revalidering. De forældre, der har accepteret at indgå i undersøgelsen, er givetvis ikke blandt de ringest stillede forældre til anbragte børn. De 11 forældre har alle egen lejlighed. De har et netværk, der ved, at deres barn/børn er eller har været anbragt. Men ellers er forældrene, som det vil fremgå af rapporten, meget forskellige, blandt andet mht. deres syn på barnets anbringelse, deres psykosociale situation og deres muligheder for at kommunikere på dansk.

10 af de 11 forældre er født uden for Danmark og er kommet til Danmark på forskellige tidspunkter i livet, nogle som små børn og andre som voksne flygtninge. Forældrene har vidt forskellig baggrund, også rent geografisk. De er kommet hertil fra Pakistan, Bolivia, Eksjugoslavien, Tyrkiet, Somalia, Sydamerika, Indien, Iran, Gambia og Irak.

## Tolkeovervejelser

I en undersøgelse, hvor informanterne er flygtninge og indvandrere, må der naturligvis indgå overvejelser om eventuelle sproglige hindringer for interviewenes gennemførelse, i dette tilfælde på grund af vore ringe kommunikative kompetencer på andre sprog end de nordiske og engelsk. Da ét af undersøgelsens formål er at få forældrens personlige fortælling om meget følsomme emner, har det været ønskeligt, at forælderen kan tale på det sprog, hvor hans/hendes kommunikative kompetencer er størst. I brevene til forældrene tilbød vi derfor tolkede interview. Kun to forældre ønskede deltagelse af tolk ved interviewet. Et tredje interview startede på dansk, men interviewsproget skiftede hurtigt til engelsk, hvilket var den interviewede forælders modersmål.

## Gennemførelse af interview

Undersøgelsen fokuserer, som nævnt, på, hvad forældrene fortæller om deres eget liv, om børnenes opvækst og samspillet med det sociale system i forbindelse med anbringelsen af børn uden for hjemmet. Vi ønsker altså at fokusere på forældrenes fortællinger og har derfor valgt livshistorier som et både teoretisk og metodologisk perspektiv for undersøgelsen. I en del af metodelitteraturen om livshistorier anses det for afgørende, at forskeren er så lidt involveret i genereringen af livshistorien som muligt. Således pointerer Marianne Horsdal fx, at livshistorieinterviewet adskiller sig fra det kvalitative ved, at interviewpersonen ikke skal besvare spørgsmål, men komme med sin fortælling. Fortælleren skal kunne selektere og kombinere frit. *“(D)et er fortællerens ansvar at kæde de enkelte begivenheder sammen, så de danner en fortælling, med andre ord at lave plottet i sin fortælling”* (Horsdal, 1999:105). Nogle af de livshistoriesekvenser, vi vil præsentere i denne rapport, er genereret i overensstemmelse med disse metodeanvisninger. Andre fortællinger fremstod for os mere usammenhængende, og det var derfor nødvendigt for os i højere grad at være aktivt spørgende for at kunne følge med i, hvad forælderen fortalte om i forhold til tema, tid og sted. Disse fortællinger er således genereret på måder, der ikke adskiller sig væsentligt fra det kvalitative interview.

## Transskribering

Interviewene blev alle optaget, således at vi til vores analysearbejde både har haft lydfiler og de transskriberede interview til vores rådighed. Alle interview på nær ét er transskriberet i deres fulde udstrækning.<sup>1</sup> Vi har rettet sproget i flere af interviewcitaterne, hvorved sproget er ændret til mere korrekte dansksprogede formuleringer, samt ændret fra en mundtlig taleform til en form, der egner sig til gengivelse på tryk. Vi har valgt dette, da *“det ordret transskriberede mundtlige sprog kan virke som usammenhængende og forvirret tale, ja ligefrem tyde på et lavere intellektuelt funktionsniveau”* (Kvale, 1994:167). Offentliggørelsen af ordrette interviewudskrifter kan således medføre en stempling af de interviewede.

---

1. Et interview indeholdt dog meget detaljerede redegørelser for informantens fritidsinteresse. Disse passager blev ikke transskriberet fuldt ud.

## Etiske overvejelser

Interviewene gennemførtes i forældrenes hjem. Formålet hermed var, at den enkelte forælder var i en position med den myndighed og sikkerhed, det kan give at være på hjemmebane, og at selve interviewsammenhængen dermed blev selvdefinerende og selvstøttende for den enkelte forælder (Thorsen, 1998:32). Besøget i forældrenes hjem betød også, at nogle af forældrene fik lejlighed til at vise billeder af deres børn, billeder fra deres eget liv og fra institution/plejefamilie, hvilket understøttede fortroligheden i interviewsituationen.

Flere af interviewsituationerne viste dog, at synspunktet om, at det er støttende for den enkelte forælder at blive interviewet i eget hjem, kan diskuteres. Måske indtænker vi med dette synspunkt heller ikke den særligt sårbare situation, som forældre til anbragte børn er i. Flere af disse forældre har måske hidtil erfaret, at interviewende personer ofte primært har en kontrollerende og vurderende funktion. Uanset at vi havde redegjort for vores tilknytning til SFI og Aalborg Universitet, kan det givetvis have været vanskeligt for forældrene at adskille os fra de myndighedspersoner, der tidligere har besøgt deres hjem med ærinder omkring anbringelsen af barnet. En mor fortalte således, at hun, den dag, vi kom kl. 10, havde sovet rigtig dårligt og havde været oppe kl. 5 for at gøre ekstra rent. En anden forælder spurgte efter interviewets afslutning, om vi nu troede, at han ville få forældremyndigheden over børnene. Disse to udsagn viser, hvor vanskeligt det kan være for forældre helt at hitte rede i, hvilke personer der har hvilken indflydelse på deres børns liv. Der er ikke tvivl om, at dette har påvirket indholdet i de livshistorier, vi har fået, hvilket vi skal komme tilbage til senere i kapitlet.

I undersøgelsen er den helt dominerende etiske problemstilling, hvordan vi på en meningsfuld måde kan formidle de private og dybt personlige livshistorier, som forældrene har fortalt os, videre til offentligheden uden at skade forældrenes personlige integritet. Hvordan vi end videregiver forældrenes fortællinger, risikerer vi som forskere at blive 'den skrøbelige virkeligheds bødler' (Hessle, 1988:27). Vore interviewpersoner er ganske vist meget forskellige mht. bopæl i Danmark, opvækstland, etnisk positionering og alder. Men der er ikke mange anbragte indvandrere- og efterkommerbørn på ca. 8 år i Danmark. Den 1. januar 2001 var der således blandt de 6-8-årige i alt

80 indvandrere og efterkommere anbragt uden for hjemmet (Skytte, 2002). Hvis tallene for 2003 er nogenlunde de samme, vil der blandt så få børns forældre være stor risiko for, at ansatte i socialforvaltninger, døgninstitutioner, opholdssteder, plejefamilier, skoler og fritidsordninger vil kunne genkende de forældre, der indgår i undersøgelsen, alene på enkelte dele af deres fortællinger. Og der vil være mulighed for, at familiemedlemmer og andre vil kunne genkende den enkelte forælder. Værnet mod det i interviewet offentliggjorte private ligger i anonymiseringen. Ved offentliggørelsen af livshistorierne skal det personlige imidlertid blive ved med at være personligt, men båndene til hovedpersonen skal løsnes (Thorsen, 1998:34).

## Livshistoriers gyldighed

Vores brug af livshistoriemetoden sker ud fra en forståelse af, at den enkelte historie har en subjektiv snarere end objektiv sandhedsværdi. Det er ikke givet, at de enkelte hændelser i fortællingerne er forløbet, som det berettes. Vores formål er at forstå forældrenes livsverden og fortolkninger af deres situation frem for gennem livshistorierne at få afdækket virkelige hændelser. Vi er interesserede i forældrenes subjektive sandheder om deres liv som forældre til anbragte børn, sådan som de fortolker den ud fra deres aktuelle situation.

En ting er sandhedsværdien i livshistorierne, en anden er sandheden eller gyldigheden af de tolkninger, vi fremkommer med, dvs. selve forskningsvaliditeten. Spørgsmålet er, om vi ved at anvende livshistorier får greb om det, vi har til hensigt at udforske (Kvale, 1989) – nemlig de etniske minoritetsforældres egne opfattelser af anbringelsen af deres børn, samspillet med det sociale system samt deres eget forældreskab. Denne validering opnås kun ved at gøre analyserne og tolkningerne gennemsigtige og kontinuerligt forholde dem til materialet og konteksten for genereringen af materialet. Vi søger at leve op til disse pragmatiske validitetskriterier (ibid.) ved bl.a. først at analysere fortællingerne 'på langs', dvs. holde den enkelte fortælling samlet frem for at foretage tværgående analyser af dermed fragmenterede livshistorier.



## Vurdering af datamaterialet

Et interview med et livshistorieperspektiv er – som alle andre kvalitative interview – en mellemmenneskelig situation, som er tids-, steds- og personafhængig. Alle data er resultat af interaktionen mellem interviewer og den interviewede. Dataene er således frembragt i interviewsituationen, og er ikke på forhånd eksisterende data, som vi blot har indsamlet. Vi er som interviewere deltagere, dvs. medproducenter i datagenereringen.

Livshistorien udfoldes i en dialog, men dialogen har både symmetriske og asymmetriske aspekter (Fog, 1994). Samtalerne har således ofte fremstået som åbne og fortrolige. Men det er alene forældrene, der har skullet være fortrolige med os, der er ikke tale om en gensidig fortrolighed. Det er forældrene, der har fortalt deres historie og ikke omvendt. Det er os, der som forskere har bestemt det tematiske udgangspunkt for forældrens fortælling, nemlig anbringelsen af barnet. Det er os, der med spørgsmål og afbrydelser guider, hvad der er udenomssnak, og hvad der gerne må uddybes. Men det er forælderen, der bestemmer det konkrete indhold, hvad og hvor meget han eller hun ønsker at fortælle.

Forældrenes fortællinger er selvfølgelig påvirket af, at vi i halvdelen af interviewene var en og i halvdelen to interviewere, samt at der deltog tolv i nogle af interviewene. Vi har forskellige personligheder, væremåder, alder og faglig baggrund. Men vi har det til fælles, at vi er kvinder og mødre. Og vi har meget overlappende teoretiske og metodologiske interesser i forbindelse med denne undersøgelse. Men det har under et par af de interview, hvor der var to til stede, været tydeligt, at forælderen primært havde sin opmærksomhed orienteret mod den ene af os, og det valg har vi ladet forælderen tage. Vi har ikke fundet, at der er gennemgående forskelle på interviewene i forhold til, hvem af os der har gennemført dem. Interviewene er helt sikkert påvirket af, at vi er etniske danskere, akademikere og økonomisk og socialt er bedre stillet end de interviewede forældre. Forældrene er alle født uden for Danmark og opvokset hos forældre med en anden etnisk baggrund end dansk; kun få af dem har uddannelse og erhvervsarbejde og flere af hjemmene afspejlede en kneben økonomisk ramme for hverdagslivet. Vi har kun mulighed for at opnå en begrænset indsigt, idet vores erfaringer og kundska-

ber giver adgang til visse former for indsigt og skygger for andre. Vi har fx vore egne erfaringer som mødre med os ind i undersøgelsesarbejdet. Men vi har ikke erfaringer med livet som forældre til børn, der er eller har været anbragt uden for hjemmet. Vi har heller ikke erfaringer med livet som forælder i en samfundsmæssig minoritetsposition.

De fleste interview gennemførtes på dansk efter hver enkelt forælders ønske. Kun tre af forældrene havde boet i Danmark, siden de var små, og beherskede det danske sprog uden vanskeligheder. Selvom de øvrige forældre talte godt dansk, er der ingen tvivl om, at forældrenes fortællinger er blevet påvirket af det magtforhold, der lå i, at kun vi som interviewere kunne tale på det sprog, hvor vores kommunikative kompetencer er bedst. Dette blev ikke mindst tydeligt, da det sproglige magtforhold blev vendt på hovedet i et interview på engelsk med en forælder, hvis modersmål var engelsk.

Men sprogproblemet er ikke bare et magtspørgsmål. Flere af forældrene fortæller om deres liv, forældreskab og barn på dansk, der ikke er det sprog, de anvender i deres hverdagsliv i hjemmet og familien. Forældrenes livshistorier ville givetvis have fremstået anderledes og mere nuancerede, hvis de var blevet fortalt på det sprog, hvor forælderen har sine bedste kommunikative kompetencer, og ikke mindst det sprog, forælderen til hverdag bruger til at udtrykke sine følelser. Livshistoriens sprogform er netop det berettende hverdagsprog. Hverdags sproget er karakteriseret ved at være et varieret og følsomt sprog, der giver indsigt i det elementære og grundlæggende ved livet (Austgard, 2004:18). Inden for livshistorietraditionen søger man at dokumentere fund og begrunde fortolkninger med personers egne ord og udsagn, idet de sproglige formuleringer giver nøglen til personens egen symbolverden og fortolkning (Thorsen, 1998:50). Denne mulighed for at komme tæt på forældrenes opfattelser ved i analyserne at vægte den enkelte forælders brug af sproglige formuleringer, har vi ikke altid i denne undersøgelses fortællinger.

De 11 forældres fortællinger, som danner grundlag for denne rapport, er ikke repræsentative og kan ikke generaliseres til at gælde for historier om andres liv under andre omstændigheder. Men de kan alligevel sige noget alment. De fænomener og processer, som fremkommer i analysen, antages at have bredere gyldighed, når de kan

støttes af andre forskeres fund vedrørende forældre til anbragte børn. I de følgende tre kapitler vil vi vende blikket mod de 11 forældres fortællinger.



# DEN UFORSTÅELIGE ANBRINGELSE

Under overskriften ‘Den uforståelige anbringelse’ omtaler vi fem forældre, der har det til fælles, at såvel selve beslutningen om anbringelsen som den fortsatte anbringelse af deres børn fremstår som helt uforståelig. Forældrene er dog samtidig i meget forskellige livssituationer. To af forældrene, Sabina og Richard, fortæller, at de har fået at vide, at deres børn skal forblive anbragt, indtil de fylder 18 år. To andre forældre, Samira og Fatima, fortæller, at de hverken ved, hvor længe deres børn skal være anbragt, eller hvad myndighedernes plan med anbringelsen af deres børn er. Den femte forælder, Emine, er en mor, der akut fik fjernet begge sine børn, men som for nylig har fået hjemgivet det ene. Emines fortælling er dog stadig efter hjemgivelsen af det ene barn fokuseret på det uforståelige i anbringelserne, særligt i opretholdelsen af dem og i, at kun den ene søn er hjemgivet. Vi fokuserer i kapitlet særligt på forældrenes relationer til kommunen og anbringelsesstederne samt på udgrænsning og manglende anerkendelse af deres forældreskab og af deres etniske, kulturelle og sproglige position.

De to forældre, der fortæller, at deres børn skal forblive anbragt resten af barndommen, fremstår gennem deres fortællinger fastlåste og handlingslammede i forhold til næsten alle aspekter af livet. Forældrene fortæller ud fra deres nuværende position, at de i deres egen barndom voksede op under særligt vanskelige familiemæssige og sociale vilkår, hvor de ikke mødte anerkendelse og forståelse. Forældrenes fortællinger om deres opvækst er samtidig ret springende, og det er vanskeligt at få et sammenhængende billede af deres barn-

dom og årene, inden de blev forældre. Men fortællingerne giver et utvetydigt indtryk af, at disse to forældre gentagne gange gennem deres liv har oplevet situationer, de ikke kunne begribe og skabe mening med, og som det derfor ikke har været muligt for dem at håndtere. Anbringelsen af barnet er i disse forældres fortælling endnu en alvorlig social og eksistentielt truende situation, som de ikke kan håndtere. De andre tre forældre fortæller yderst begrænset om deres opvækst og fremstår mindre handlingslammede end de to første.

## Sabinas fortælling

Sabina er mor til to børn, en teenagesøn, som faren ved skilsmis- sen for mange år siden fik forældremyndigheden over, og en 8-årig datter, Pavlina, der blev tvangsanbragt ved fødslen. Sabina fortæller om et barskt liv lige fra barndommen. Det er vanskeligt at følge hende gennem tid, steder og hændelser, idet de nærmest kan skifte fra sætning til sætning under fortællingen. Desuden afbryder hun fortællingen med forskellige gøremål. Sabina giver dog udtryk for, at hun er glad for at få mulighed for at fortælle sin historie. Et gennemgående tema i Sabinas fortælling er, at der siden barndommen har været situationer, der *'har ødelagt'* hende, og at hun ofte har overvejet selvmord.

*Jeg er født i Serbien, hvor jeg også boede en del af min opvækst. Jeg kan ikke helt huske, hvornår jeg kom til Danmark. (...) Jeg blev selv seksuelt misbrugt som barn. Ja altså, min morfar, og min onkels søn og en anden en. (...) Men jeg blev gift som 12-årig i et arrangeret ægteskab, og som 14-årig blev jeg mor.*

Som teenager kom Sabina til at bo med mand og barn i Danmark. I fortællingen lægger Sabina stor vægt på den belastning, hun oplevede, det var at vokse op i to meget forskellige kulturelle kontekster i Danmark:

*Ja, jeg er delt. Jeg er faktisk to personer (...) da jeg skulle i skole, hvor jeg blev tvunget til at gå med tørklæde og tage bukser og kjole ovenpå og så tage til skole ik'. Det kunne jeg ikke, for mine venner de gik ikke sådan. Så jeg gik ned i kælderen, tog nederdelen af og tørklædet ind i tasken, i skole, og så i kælderen igen, når jeg havde fri fra skole, og så tørklæde på og så nederdel oven på bukserne, og så, ... så jeg var to mennesker. (...)*

*Det har simpelthen ødelagt mig. (...) På en eller anden måde, så er jeg meget dansk med det, at jeg holder afstand. Men jeg holder også afstand fra min serbiske identitet, jeg står faktisk i midten, delt.*

Sabina fortæller om at navigere i et spændingsfelt mellem fordringerne til hende som mor og husmor og lysten til at tage del i storbyens ungdomsliv:

*Det var mig, der skulle ordne alt derhjemme. Og det var mig, der skulle arbejde, og så var jeg stadig teenager, ik'. Så nogle gange sagde jeg: 'Nå men, jeg skal også arbejde om natten'. Det var selvfølgelig en fredag, så jeg tog på diskotek. (...) Jeg skulle være meget forsigtig, ik'. Men det har jo været spændende altså, med mange forskellige oplevelser.*

Efter nogen tid blev Sabina skilt, og sønnen kom til at bo hos sin far. Herefter levede Sabina i flere år et hårdt liv på Vesterbro med misbrug og hjemløshed.

### Løftebrud og manglende rettigheder

Da Sabina opdagede, at hun var gravid med sit andet barn, bestemte hun sig for at beholde barnet og søgte hjælp til at komme ud af sit misbrug. Hun blev indskrevet på et behandlingshjem for gravide misbrugere, hvor hun boede, til barnet blev født. Sabina fortæller, at hun under graviditeten oplevede, at hun fik god hjælp. Hun oplevede også, at hun blev lovet, at hun efter fødslen ville få megen hjælp og støtte, men at intet af dette tilsyneladende blev overholdt:

*Der var der sådan en 12-13 personer, de kom til møde både sagsbehandlere og ditten og datten fra sygeplejersker og læger og det. Alt muligt. (...) Og de har lovet mig ditten og datten og lejlighed. (...) Jeg stolede virkelig på dem, det gjorde jeg. (...) Da jeg fødte Paulina, alt det, der var aftalt, det blev droppet. Det blev glemt. Paulina blev anbragt ti minutter efter fødslen. ... Det var meget voldsomt. Og så sagde de, at jeg skulle hvile mig og sådan noget. Og det kunne jeg ikke, så jeg gik faktisk blødende fra fødegangen og gik ud og gik ... (...) Så snart børnene blev født, så fik vi [misbrugere] et spark i røven. Og vi udlændinge, vi havde slet ikke noget at skulle have sagt.*

Ifølge Sabina var det næsten vilkårligt, hvilke af 'misbrugsmødrene' der fik lov til at beholde barnet og fik lejlighed og støtte, og hvilke

mødre der fik tvangsfjernet deres børn ved fødslen. Sabina mener dog, der var det mønster, at ingen af de mødre, der havde udenlandsk baggrund, fik lov til at beholde deres børn.

Sabina vedgår sit misbrug, og hendes historie indeholder ikke udtalelser om, at hun kunne have magtet at være fuldtidsmor. Det fremstår, som om Sabina slet ikke forholder sig til dette spørgsmål. Det, Sabina udvikler sin fortælling omkring, er myndigheders og plejefamiliens ignorering af hendes moderskab og det, der i hendes opfattelse udgør de utallige overtrædelser af hendes rettigheder som mor.

### Samvær

Sabina har overvåget samvær med Pavlina, men hun ser ikke ud til at forstå overvågerens definition af og krav til moderlig opmærksomhed:

*(N)år jeg kommer, så bare 'åh mor' ... og så bare kys, kys, kys, kys, kys, ik'. Pavlina skal hele tiden være ved siden af mig ik', og så opmærksom. Og så står der også, at jeg ikke viser hende opmærksomhed. Nej, altså, helt ærligt, når de lige pludselig spørger om et eller andet, 'Sabina, vil du have en kop kaffe?', eller sådan noget, ik'. Altså så kan jeg godt være sådan lige 'oh, jamen det vil jeg da gerne', og så kigger jeg på Pavlina, hvordan hun lige, hvad hun laver, altså. Det er ikke, fordi jeg er uop ... (...) Det er ikke fordi, jeg ikke holder øje med hende, det gør jeg 100 pct., og det er så det, de skriver, at jeg ikke gør det sådan, at jeg ikke tænker på hende ... 'Hvor ved du det fra? Er du tankeløser?' Det er de ikke ...*

Overvågeren mener øjensynligt noget andet og mere med at udvise opmærksomhed end at holde øje med barnet. Men af citatet fremgår det, at Sabina ikke forstår overvågerens diskurs om omsorg. Det er vanskeligt for Sabina at finde ud af, hvordan overvågeren vil have, at hun skal opføre sig i forhold til datteren. Sabina oplever, at hun har fået meget skiftende beskeder.

*For eksempel med hensyn til, om jeg må tage gaver med til min datter på samværene. Først måtte jeg gerne, og bagefter, så måtte jeg ikke. Det var for meget, fordi hun forventede noget. Og så lige pludselig, så kommer de med den der udtalelse, at jeg ikke gør noget for hende.*



Sabina har ikke noget selvstændigt samarbejde med plejefamilien. Samværsaftalerne træffes gennem overvågeren, og hun er aldrig alene med plejemoren. Sabina er i og for sig glad for plejemoren, men hun oplever, at plejemoren bagtaler hende.

*Jeg er glad for hendes plejemor. Men jeg synes, at det er et skuespil. Jeg fandt ud af, at når hun er sammen med [mig på mine] samvær sammen med Pavlina, så er hun noget helt andet, hun er en helt anden person. Og det, som jeg hører fra [den, der fører tilsyn med anbringelsen], hvad hun har fortalt til hende, så er det noget helt andet. Og det gør så ondt på mig. Altså, hvorfor kan hun ikke sige det direkte til mig i stedet.*

Datterens kontakt til sin biologiske familie

Sabina har sine forældre og flere søskende i Danmark. Hun fortæller om, at hun kun har kontakt til en søster. Men når fokus i fortællingen er på det anbragte barn, inddrager Sabina hele sin biologiske familie i argumentationen. Sabina fortæller indigneret om, hvordan datteren ikke må have kontakt til hendes øvrige familie: '(D)er er slet ikke nogen af min familie, som hun må se, faktisk.'

Sabina fortæller, at hun for nylig fik gennemtrumfet, at plejemoren og overvågeren kom på besøg med Pavlina i Sabinas hjem, og at Pavlina dermed fik lejlighed til at træffe sin moster og kusine. Inden besøget kom i stand, fik Sabina for første gang besøg af sagsbehandleren, der ville sikre sig, at det var o.k. for Pavlina at komme på besøg i hjemmet. Sabina fortæller, at sagsbehandleren såvel som plejemoren og samværsovervågeren blev meget overraskede over at se hendes hjem:

*Jeg ved ikke, hvad de har forestillet sig om, hvordan jeg boede. (...) De blev faktisk overrasket over at se, hvordan jeg boede. (...) Jamen, de troede, at jeg boede nok i en narkobule. De tager fejl. (...) Jeg laver mad som alle andre, Jeg gør rent, som alle andre. Jeg vasker tøj, som alle andre. Så jeg er helt normal. Jeg har ikke nogen fejl overhovedet...*

Ifølge Sabina krævede det dog lang tids planlægning og nøje instruktioner til Sabina og søsteren, før besøget kom i stand.

*Så snart det er min familie, så skal der tales 14 dage ... altså to måneder før, hvordan de skal tale til hende. Hvordan de skal være, de må ikke røre*

*hende; det er hende, der skal komme til én. Altså, de holder så [meget af hende] ... hendes onkler, hendes fetre. (...) Det er kun hendes ene kusine, (...) der har set hende, og så hendes moster. Og det er her for nylig. Og det, synes jeg, er noget svineri.*

## Sabina og det danske sociale system

Om den sagsbehandler, der besluttede at anbringe datteren, fortæller Sabina, at *'hun er totalt ligeglad. Jeg har talt med hende to gange i hele min datters liv'*. Noget af det centrale i Sabinas forhold til systemet er, som nævnt, hendes oplevelse af manglende anerkendelse af sit moderskab. Vi kan se, hvordan fraværet af et vigtigt symbol på moderskabet, nemlig selve det at blive defineret som mor, giver anledning til udtalt frustration:

*De anerkender ikke, at jeg er Pavlinas mor. De omtaler mig hele tiden som Sabina. (...) Det er Sabina, Sabina, Sabina, Sabina, men plejefamilien, plejemoren eller plejefaren. Hvorfor skriver de ikke moren? [De siger altid] Sabina til mig, altså om mig, hendes rigtige mor. Men plejemor om plejemoren, og plejefar om plejefaren; men Sabina om hendes rigtige mor. (...) Det kan jeg blive lidt rasende over.*

Sabinas oplevelse er, at det eneste, socialarbejdere interesserer sig for, er de fejl, hun begår. For eksempel fortæller hun om overvågerens tilbagemeldinger efter samværet:

*Der sker så mange ting, hver eneste gang, så er der bare fejl, fejl, fejl, fejl. Der er aldrig noget godt. (...) (H)ver gang vi kører, 'Jamen Sabina, det her, det var ikke godt. Lige den der, og den der, den var ikke lige'. (...) De siger ikke nogen gode ting om mig. (...) Altid det dårlige, helt ærligt mand!*

Sabina fortæller, at hun føler sig udgrænset fra muligheden for almindelige moderskabsoplevelser:

*Jeg har haft et ønske, siden hun blev født: Jeg vil så gerne sove sammen med hende. Jeg vil gerne høre hende, hvordan hun snorker og alt det der, og trækker vejret og det ... Og det gør ondt på mig [Sabina lyder grådkvalt], det får jeg ikke lov til. De ødelægger mig. De tager livet af mig, det gør de faktisk, og det kan de ikke være bekendt. (...) Undskyld mit udtryk: Jeg skider på systemet. Jeg har ikke respekt for systemet. Det*

*har jeg ikke. Jeg har simpelthen ... Jeg troede så meget på det. Og det har jeg også selv oplevet som barn, da jeg bad dem om hjælp. Der skete ikke noget. Så det er det samme. Det er simpelthen det samme.*

### Oplevelse af diskrimination

Sabina fortæller, at socialarbejderne diskriminerer hende, fordi hun er udlænding, og fordi hun er misbruger. *Jeg synes, vi udlændinge, vi bliver behandlet meget, meget dårligt.*

Sabina har bedt om aktindsigt i sin sag i kommunen, men har angiveligt endnu ikke fået det:

*Nej. Aldrig. Det har jeg ikke, og det har jeg faktisk krav på. Og det har jeg sagt godt og tydeligt, at nu vil jeg altså gerne have alt, simpelthen alt – også fremover. Det er mit krav, som ... for jeg har forældremyndighed over Paulina. (...) Jeg ved ikke, hvad de skriver. De sagde også til mig: 'Det vil lyde barsk, og det kan godt være, at vi har skrevet meget grimt om dig. Og det kan godt være, at vi har misforstået dig, og skrevet noget dårligt om dig, og sådan noget.' Så det er nok det, de er bange for!*

Sabina oplever det også som diskrimination, at hun har måttet kæmpe så hårdt og længe, før hun for første gang fik besøg af datteren i sit hjem.

*(D)et synes jeg, det er noget svineri. Og så siger jeg, undskyld mit sprog, jeg siger: 'Fuck det danske system', og menneskerettigheder, som de siger. Der er ikke nogen menneskerettigheder i Danmark, det har jeg også sagt til dem.*

Sabina kommer flere gange under samtalen ind på menneskerettigheder. Måske er det blevet sådan, at kampene mod de forskellige repræsentanter for systemet er blevet det element, der i dag skaber sammenhæng i hendes liv. Dele af fortællingen tyder på, at hendes positionering af sig selv som forkæmper for anbragte børns forældres rettigheder er den positive identifikationsfaktor som mor, hun i dag holder fast i.

### Magtesløsheden

Det er gennemgående i Sabinas fortælling, at hun fortæller om et hårdt liv, der tager livsmodet fra hende:

*[Indimellem ville jeg] ønske, at jeg aldrig var blevet født. Ja, bare jeg ikke var født. Eller bare jeg var blevet født som en dreng. Fordi drenge, de er mere frie, på en eller anden måde. (...) Det er vi ikke, men det gjorde jeg alligevel, jeg var faktisk meget oprørsk (...) jeg gik simpelthen i kamp mod dem, min familie og min tradition og det hele.*

Meget i Sabinas fortælling tyder på, at det ikke lykkes hende at skabe en livshistorie, der kan bringe begribelighed og meningsfuldhed i hendes liv. Datterens anbringelse bliver en hændelse, der ligner andre uhåndterbare hændelser i Sabinas liv: barndommens seksuelle overgreb, tvangsægteskabet, årene som hjemløs misbruger m.m. Sabina fortæller, at forholdet til kæresten Mustafa er det eneste, der binder hende til livet:

*Mustafa, han har hjulpet mig meget. Hvis han ikke var der, ... så havde jeg taget livet af mig selv for lang, lang tid siden. Det havde jeg gjort, men han er altså bare... Han støtter mig. (...) Han er alene, altså han har mig, og jeg har ham. (...) Jeg ved ikke, hvordan jeg skulle klare det, hvis han døde. Aner det ikke.*

## Richards fortælling

Richards to ældste børn har været anbragt uden for hjemmet i fem år. Anbringelsen startede som en frivillig anbringelse, men er siden fortsat uden forældrenes samtykke. Efter anbringelsen af børnene har Richard og konen fået endnu tre børn. I forbindelse med fødslen af det første af disse børn flyttede familien til udlandet for at undgå, at myndighederne også skulle fjerne dette barn. I dag bor Richard i Danmark og har samvær med de to anbragte børn, mens konen bor hos slægtninge i udlandet med de tre yngste børn af frygt for, at de sociale myndigheder ellers også vil fjerne disse børn. Argumentationen i Richards fortælling går på, at han pga. sine ganske særlige synske evner med tiden vil være i stand til at skabe økonomisk grundlag for, at familien kan få et ordentligt liv og få børnene hjemgivet, trods konens meget afvigende forståelse af, hvordan man skal være en god hustru og mor.

Richard fortæller kun ganske lidt om sin opvækst. Det, Richard lægger vægt på, er, at han, allerede fra han var 4-5 år gammel, blev betragtet som et ganske specielt barn, fordi han var meget optaget af kalendere og ved angivelsen af en persons fødselsdato straks kunne sige, hvilken ugedag personen var født. Denne kompetence fascinerede angiveligt naboer og slægt, mens Richards mor var irriteret over hans monomane fokusering på kalendere og derfor tog delvist afstand fra ham. Richards fortælling springer fra disse tidlige barndomserindringer over beretninger om, hvordan han mistede sin ansættelse i den virksomhed, brødrene havde bygget op, pga. sin kamp mod visse kunders umoralske livsførelse, til hans liv som voksen i Danmark. Han fortæller, hvordan han efter at have prøvet at leve med forskellige danske kvinder bevidst giftede sig med en kvinde fra et øsamfund langt fra Danmark.

*Jeg rejste dertil og giftede mig med hende. Jeg tænkte, at det ville være meget godt at gifte mig med en pige, der ikke kendte til nogen ting – så ville jeg leve som en konge. Sådan tænkte jeg. Men det duer ikke. Det er meget, meget svært. Når du gifter dig med en pige, som ikke forstår noget, så går alting i kaos. Det er bedre at have en pige, som kan forstå – som er vokset op i en rigtig familie. (...) Jeg tænker, det er på grund af hende, at mine børn er blevet tvangsfjernet. Det er sådan, jeg mest tænker: Det er på grund af min kone.*

#### Anbringelsen af børnene

Richard fortæller, at forholdet til konen hurtigt begyndte at gå dårligt: Hun kunne ikke lide ham, begyndte at gå med andre mænd og skændte altid på ham, når hun var hjemme. På et tidspunkt foreslog kommunen på sundhedsplejerskens anbefaling, at der blev udført en børnefaglig undersøgelse af den yngste af de to drenge. Forældrene samtykkede heri.

*Men så var moren på kommunekontoret, og der underskrev hun straks nogle papirer hos socialrådgiveren om, at kommunen kunne anbringe barnet. Men det er da ikke normalt for en mor at gøre sådan! (...) Hun er så hård, hun tænker sig ikke om. Hun gør bare, hvad hun vil!*

Inden for kort tid blev familiens andet barn også anbragt uden for hjemmet.

*Begge drengene kunne have boet med mig alene. Jeg kunne have taget mig ordentligt af dem. Men det ville kommunen ikke tillade.*

Ifølge Richard er hans problem, at sagsbehandleren siger, at han er psykisk syg. Richard henviser dog til, at han har en udtalelse fra en anden psykiater, der siger, 'at jeg er normal ligesom alle andre danske fædre'. Richard har imidlertid opgivet at argumentere over for det kommunale børne- og familieafsnit.

### Samvær

Richard fortæller, at hans kone i starten af anbringelsen havde meget samvær med børnene, mens han selv kun havde samvær nogle timer hver anden weekend. Gennem det sidste år har Richard kun haft samvær med sine to anbragte børn tre timer månedligt. Samværet foregår i et særligt samværsrum med to overvågere. Richard har ret begrænsede danskundskaber, og børnene taler nu efter nogle års anbringelse kun dansk. Richard har derfor som udgangspunkt kun meget begrænset mulighed for at kommunikere med børnene under samværet:

*Børnene forstår mig ikke ret godt. De foretrækker, at jeg ikke siger så meget. Fordi jeg taler forkert, når jeg taler dansk, siger de. Så jeg tier bare stille. Jeg taler ikke så meget. (...) Det meste af den tid, jeg er sammen med dem, krammer jeg dem. Jeg kan mærke, at de ikke er glade. (...) De har det meget dårligt. Der er noget inden i mig, der fortæller mig det så stærkt. Smerten er enorm, og før jeg kan komme ud af den følelse, er de tre timer gået. Det er meget, meget smertefyldt for mig. (...) Jeg ved ikke, hvad jeg skal sige. Jeg er så ked af det, når jeg ser børnene. De tre timer går så hurtigt nu.*

### Richards ræsonnement

Richard forstår ikke, hvorfor han ikke kan få børnene hjem. Han fortæller bl.a., at det ældste barn har boet i den samme plejefamilie under hele forløbet, mens det andet barn først var anbragt i en plejefamilie i ca. tre måneder, derefter var han i en anden i ca. tre år, og nu er han i en tredje plejefamilie. Det er øjensynligt umuligt for Richard at forstå, at et sådant skiftende anbringelsesforløb skulle være mere gavnligt for barnets udvikling, end hvis drengen havde været hjemme hos forældrene. Richard mener i det hele taget ikke,

at anbringelsen kan gavne børnene. Han forklarer sit synspunkt med følgende billede:

*Et barn er meget lykkeligt, hvis det er sammen med sine forældre. (...) [Men en anbringelse] ødelægger hele barnets verden. (...) Det er ligesom med frugter på et træ. Hvis du plukker en frugt fra træet, og frugten endnu ikke er blevet moden – så kan den aldrig blive moden. Du kan prøve at modne den (...) men det bliver aldrig på samme måde, som hvis den var modnet på træet. Hvad du end prøver at gøre for at modne frugten (...) så vil det bare skade den.*

For Richard er anbringelsen derfor ødelæggende for børnene. I hans fortælling er der kun én måde, hvorpå han kan få afsluttet denne forfærdelige situation: Han må skaffe en formue. Han er overbevist om, at hvis han blev velhavende og kunne købe et godt hus i et fint lokalområde og dermed vise, at han er en god far, så ville kommunen hjemgive børnene. Derfor bruger han nu al sin tid på at finde ud af, hvordan det kan lade sig gøre. Imens bor moren og de børn, parret har fået efter anbringelsen af de to ældste børn, i udlandet pga. frygten for, at de sociale myndigheder ellers også vil fjerne disse børn.

Man kan tolke Richards reaktion på anbringelsen således, at han beskytter sig mod de fuldstændigt ubegribelige, meningsløse og for ham u håndterbare anbringelser af børnene ved at trække sig væk fra disse realiteter og ind i sin egen – i hvert fald mere – trygge verden. I denne kendte og trygge verden drejer livet sig om at regne ud, hvordan han kan vinde en formue. Det er givetvis rigtigt, at Richards mulighed for at fremstå som en ‘god nok forælder’, ville være betydeligt bedre, hvis han havde mulighed for at være en god forsørger. Som udefrakommende er det imidlertid tydeligt, at Richard ved sin ensidige fokusering på at vinde en formue bringer sig selv i en fortsat dårligere situation i forhold til at kunne få anerkendt sit faderskab. Richards trækkes sig ind i sin egen verden bekræfter blot de sociale myndigheder i deres vurdering af hans ringe omsorgskompetence. Med sin tilbagetrækning forhindres Richard desuden i at få indblik i, hvad det er for krav, det sociale system har til ham, og hvad det sociale system kan tilbyde, for at han kan udvikle sig til en ‘god nok forælder’. Med sit reaktionsmønster hindrer Richard altså sig selv i at komme i kontakt og dialog med den sociale børneforsorg.

## To forældre i sammenbrud

De to forældre, vi har omtalt ovenfor, adskiller sig fra de andre forældre i undersøgelsen, ved at deres fortælling ligner den 'forældreskabets genese', som Sven Hessle (1988) konkluderede, at forældre til anbragte børn i det svenske Barn-i-Kris-projekt havde gennemgået. 'Forældreskabets genese' bestod i, at forældrene som børn selv har oplevet ikke at være ønskede, hvilket er en overordentlig stærk risikofaktor for et barns udvikling. I skoletiden oplever forældrene at blive udgrænsede af både skole og familie. I tiden efter skolelivet fandt Hessle, at forældrene til de anbragte børn i stor udstrækning havde været udsat for ikke at blive integreret på arbejdsmarkedet – et ellers afgørende vilkår for succes i voksenlivet. Da forældrene selv blev forældre, var der øget risiko for, at de ikke havde anerkendte forbilleder at udvikle deres forældreskab i forhold til. Når forældrenes egne børn nåede skolealderen, var risikoen stor for, at familien var karakteriseret ved social desintegration bestående i arbejdsløshed, separationer blandt familiens medlemmer, den ene biologiske forælders fravær, familiens sociale indelukthed og forældrenes manglende tillid til fremtiden (Hessle, 1988:163-174). Det er på dette tidspunkt ikke længere et spørgsmål om, at familien er i krise – det er en familie i 'sönderfall' – i opløsning.

Sabina og Richards fortællinger afspejler i høj grad de livshistoriske processer, Hessle beskriver. De har begge oplevet ikke at blive anerkendt under opvæksten, de har haft vanskelige liv som unge og er aldrig blevet integreret på arbejdsmarkedet. Deres familier er desintegrerede, og deres livssituation kan i det hele taget karakteriseres ved sammenbrud.

## Yderligere tre uforståelige anbringelser

Vi har også placeret tre andre forældres fortællinger under kategorien 'uforståelige anbringelser'. Disse mødres liv er ikke som Sabinas og Richards karakteriseret ved desintegration og sammenbrud. Men mødrene er i forhold til selve anbringelsen af børnene i samme fastlåste situation, som Sabina og Richard er i. Heller ikke de kan forstå rationale bag selve anbringelsen af børnene eller bag den fortsatte anbringelse af børnene, og de organiserer deres fortælling omkring denne ubegribelighed og meningsløshed.



## Samiras fortælling

Samira føler sig handlingslammet i forhold til forældreskabet for sine to mindste børn, der er anbragt uden for hjemmet. Samira adskiller sig dog fra Sabina og Richard ved at have et stort netværk, der har kendt hende, fra hun var barn, og har fulgt og støttet hende i situationen omkring anbringelsen af børnene i Danmark. Samiras liv er derfor ikke som sådan karakteriseret ved uforståelighed og meningsløshed. Hun er stadig fuldtidsmor for de ældre børn, som hun har fået familiesammenført til Danmark efter anbringelsen af de yngste, og hun har en aktiv hverdag. Men i forhold til de yngste børns anbringelse er hun, som hun siger *'afplastik'* – uden mulighed for at bevæge sig, argumentere og handle. Hendes mulighed for igen at blive heltidsmor for sine to yngste børn synes fjern.

### Livet før anbringelsen

Samiras fortælling handler om det liv, der startede, da hun kom til Danmark som asylansøger, 28 år gammel. Samiras svigerfamilie, der allerede boede i Danmark, var angiveligt meget imod, at hun kom med sin mand til Danmark.

*Det startede jo allerede den dag, jeg rejste ind i landet sammen med ham. Så begyndte [hans familie] at påvirke ham, altså sige til ham, at han skal sende mig ud af landet. Så sagde jeg: 'Nej tak! Fordi jeg er flygtet så langt for at få fred og frihed. Og jeg vil ikke tilbage i undertrykkelse og til et sted, hvor jeg stadigvæk ikke har rettigheder'. Og det var der, det startede. Og så fører det senere til mishandling, hvor han kom til at slå mig, og skilsmisse og så mange andre problematikker.*

Parret fik i Danmark to børn, og de fik ifølge Samira hurtigt så voldsomme problemer, at de efter det andet barns fødsel blev skilt. Samira fortæller, at hun kontaktede kommunen for at få hjælp i en kompliceret situation: Hun var ved skilsmissen blevet tilkendt forældremyndigheden over parrets to børn, hvilket børnenes far havde reageret på ved at true hende på livet og ved at komme med trusler om at bortføre børnene til udlandet. Samira var efter eget udsagn virkelig bange, men hun oplevede ikke at få nogen støtte af kommunen.

*Jeg befandt mig i en situation, hvor jeg var magtesløs, og bad om, at myndighederne kunne hjælpe mig med et eller andet, på den bedste måde, de kunne.*

*Interviewer: Fik du nogen hjælp?*

*Nej, ikke engang et blink med øjnene! Der var ikke engang nogen, der kiggede på mig og spurgte, om der var noget, de kunne hjælpe mig med. Ikke én gang – ikke noget som helst.*

Samira beskriver tværtimod, at kommunens børne- og familieafdeling på baggrund af mandens og mandens families oplysninger vendte sig imod hende, erklærede, at hun ikke var i stand til at tage sig af børnene og fjernede dem fra hende.

### Anbringelsessituationen

Selve anbringelsessituationen optager Samira meget i hendes fortælling. Og trods de mellemliggende fem år husker hun hændelsen minutløst. Samira fortæller, at medarbejdere fra socialforvaltningen mødte op med politi i hjemmet og tvangsfjernede børnene. Samira var blevet chokeret, havde sat sig til modværge og var derefter blevet lagt på gulvet og fastholdt af en betjent. Da socialforvaltningens folk var gået, havde Samira spurgt betjentene:

*‘Hvorfor kommer I og slår mig og tager mine børn?’ Og så siger de, at ‘Vi har fået at vide, at børnene skal fjernes. Og det er kommunen, og det er en sag mellem dig og kommunen’. (...) Og så fortalte de, at jeg ikke kunne passe mine børn, og at kommunen er gået ind i sagen flere gange, men at jeg ikke ville høre det. Og så sagde jeg: ‘Det har vi aldrig snakket om. De har aldrig fortalt mig noget som helst angående, hvordan jeg passer mine børn. Hvordan kan de komme til sådan bare at afgøre det ud i det blå og så tage børnene?’*

Om den situation hun var i, da tvangsanbringelsen skete, fortæller Samira:

*Jeg var på det tidspunkt på fem dage i to forskellige situationer. For det første, så glædede jeg mig meget til at starte et helt nyt, frisk liv. Fordi, som du ved, havde vi haft problemer med ægteskabet, så vi er blevet skilt, og jeg har fået min egen lejlighed, og jeg har fået et lille barn. (...) Og desuden befandt jeg mig i den situation, som det var, da min eksmand – mine børns far – vi blev skilt, og han så klagede over afgørelsen af*

*forældremyndigheden over børnene. Og så fik han afslag. Og da han fik afslag, så truede han mig på livet. Så sagde han: 'Jeg slår dig ihjel'. Jeg var virkelig, virkelig meget bange i den situation, hvor han mente, at han ville slå mig ihjel. Og så henvendte jeg mig til kommunen, og så lagde jeg de ord frem, som han sagde. 'Hvad skal jeg gøre? Han sagde: 'Hvis jeg ikke får forældremyndigheden over børnene', så vil han komme og slå mig'. (...) Og han har også truet mig med, at han vil tage børnene med ud af landet. (...) Jeg befandt mig i en situation, hvor jeg var magtesløs og søgte, om myndighederne kunne hjælpe mig med et eller andet. (...) Og så lige pludselig vender billedet sig, og de bliver imod mig i stedet for med mig.*

Da børnene bliver anbragt, har Samira opholdt sig i Danmark i knap tre år. I dag har hun boet i Danmark i otte år, og hun har i mellemtiden fået familiesammenføring med sine teenagebørn. Der er ifølge Samira ikke nogen kontakt mellem kommunens børnefamilieafdeling og familien i forhold til de ældste børns opvækstvilkår. Det fremstår på denne baggrund som helt uforståeligt for Samira, at de to yngste børn blev anbragt, og at de siden ikke er blevet hjemgivet igen. Samira fortæller om sig selv som en, der gerne vil og også kan være en god og omsorgsfuld fuldtidsmor. Men ifølge Samira er hendes problem, at de danske sociale myndigheder ikke har blik for dette, men tvært i mod gennem manglende samarbejde med hende søger at bevare et billede af hende, der muliggør en opretholdelse af anbringelsen.

I de fem år børnene har været anbragt, har det yngste barn, bortset fra en akutanbringelse i starten, været i den samme plejefamilie hele tiden. Samira fortæller, at det andet barn, der var 3 år ved anbringelsen, også først var på et akut anbringelsessted. Derefter har han været først i en plejefamilie, så på et opholdssted, derefter endnu en plejefamilie, før han for nylig blev anbragt i samme plejefamilie som broderen. At dette barn, der på interviewtidspunktet er 8 år, skulle have haft bedre af gennem de sidste fem år at have boet på fem forskellige anbringelsessteder end hjemme hos sin mor, er ganske uforståeligt for Samira. Dette påvirker også Samiras syn på og tillid til det sociale system. Det er umuligt for hende at finde ud af, hvordan hun kan samarbejde konstruktivt med de sociale myndigheder og anbringelsesstedet.

## Samiras samvær med børnene

Samira har overvåget samvær med børnene hver for sig i familieplejeforeningens lokaler. Samira fortæller, at hun ikke har indflydelse på samværene, der er begrænset til tre timer om måneden. Men hun oplever til sin store frustration, at plejefamilien og familieplejekonsulenten kan finde på at aflyse et samvær og udsætte det i op til flere måneder. Samira er fortørnet og uforstående over for samværsbegrænsningerne:

*Jeg vil have, at det skulle være sådan, at jeg har mine børn, når jeg besøger dem, alene, og ikke nogen tredje person til stede. (...) Det er sådan, at [overvågeren] sidder, og så kigger dybt ind i øjnene på barnet. Hvor barnet lige pludselig, hvis han har lyst til at fortælle mig en glædelig nyhed eller en dårlig nyhed, så tilbageholder de alle de ting, eller alle deres følelser, så de kan ikke vise mig dem. Fordi de bliver kigget dybt i øjnene. Og så lige pludselig lukker barnet sig inde og begynder at tale sådan noget almindeligt eller ... Og så begynder de lige pludselig at blive sure, eller kede af det og græder. Fordi de vil gå i forsvarsposition lige pludselig, og så siger de ... 'Det er ikke rart at være sådan et sted.' Så barnet bliver påvirket i stemning i et sted, som er dybt sørgeligt i stemning, fordi de bliver kigget dybt i øjnene.*

## Magtesløsheden

Magtesløshed er et gennemgående element i Samiras fortælling. Et eksempel er, når Samira, der er muslim, fortæller om den dag, hun blev ringet op af plejefamilien om, at de gerne ville have hendes ene søn med i kirke. Samira var blevet helt målløs.

*Og så sagde jeg til dem (...) giv mig to-tre minutter. Og så sagde jeg: 'I må gerne gøre det, som I har lyst til!' For jeg kunne se, at det dér, det har jeg slet ikke mulighed for at sige noget til. Der var overhovedet ikke noget af samråd eller noget som helst. Jeg skrev en klage, men jeg har ikke sendt den, for jeg kunne se, at jeg var magtesløs. Jeg havde ikke noget sted at klage over hende. Jeg kunne se, at uanset om jeg klager eller ej, så ligger afgørelsen jo fast. Og det er det, de følger. Om jeg siger ja eller nej, det er de bedøvende ligeglade med.*

Samira fortæller, at hun har opdaget nogle forskelle mellem den danske måde at fremstille sin situation på og den, hun kender fra sit hjemland:

*I Danmark siger man ikke sådan, som man føler. I starten, da jeg kom her til Danmark, sagde jeg altid som i mit land: Hvis vi er kedede af det, så siger vi det lige ud med det samme: 'Jeg er ked af det, jeg gider ikke det her'. Men hvis jeg snakker om mine følelser, så har [myndighederne] prøvet at gøre mig til mange forskellige ting: Prøvet at gøre mig sindssyg; beskrive mig psykisk utilpas; beskrive mig som så mange ting, altså, og overtage styringen af mit liv, overtage styringen af mine børn. Det hele har man prøvet.*

Samira oplever ikke, at det lykkes for hende at komme i dialog med de involverede fagpersoner. Hendes drøm er at få børnene hjemgivet. Men hun aner tilsyneladende ikke, hvordan hun skal kunne påvirke myndighederne i retning af en hjemgivelse:

*Sådan set er jeg magtesløs, når det gælder der her. (...) De folk, som har sagen, det er nogle folk, som har lukket sig inde i det her, og som har al deres magt og vil forsvare den professionalisme, som de har, og bevare denne her sag, som den er. Det eneste, jeg tænker og bliver ved med at tro på og fortsætter med at tænke på, det er at få mine børn hjem på et tidspunkt. (...) Det er den eneste drøm, jeg har tilbage, og jeg bliver ved med at have den, for trods alt, jeg er deres mor, og det er mig, der som voksen og som deres mor har ansvaret for at hjælpe dem på længere sigt.*

### Etnocentri

Diskrimination er ligesom magtesløshed et fremtrædende tema i Samiras fortælling, og hun fortæller især om diskrimination i form af etnocentri. Et eksempel herpå angiver hun i sin beskrivelse af iværksættelsen af en ny udredning af hendes omsorgskompetence:

*Danskerne, de tager kun hensyn til deres eget. De kender jo ikke ret meget, eller de tager ikke hensyn til fremmedartede folks kultur. Derfor havde jeg søgt og fået bevilget en psykolog, som er af fremmed baggrund, fremmed oprindelse. Og det fik jeg lov til. Og så har jeg gået her i København hos min etniske psykolog. Og han skrev sin rapport og sendte den til myndighederne. Og de sagde: 'Nej tak – det vil vi ikke acceptere'. Og så begynder jeg at diskutere, at jeg ikke vil have en psykolog, som er rent dansk. Hvis det er en fremmed, så kan jeg godt tage det en gang til. Og så sagde de: 'Nej, vi skal henvise dig til den nye psykolog'. (...) Og så sagde jeg, jeg er ikke glad for det. Fordi, stadigvæk: Han er rent dansk, og han har ikke så meget kendskab – eller han vil slet ikke tage hensyn*

*til min oprindelse, derfor vil jeg hellere have en fremmed psykolog. Så sagde han nej. (...) Så til sidst sagde jeg, o.k., (...) selvom jeg ikke er glad for det. (...) Ikke fordi jeg har noget imod danske psykologer, men det er noget med deres tankegange. Deres behandlingsmetoder er baseret, eller de har udgangspunkt i det danske. (...) Selvom man har høj uddannelse. Selvom man kender sit fag. Så alligevel – når man laver en konklusion, så er der stadig kulturen. Fordi vi befinder os i Danmark, så tager man det som udgangspunkt. Vi er ikke i mit land. Men man skal tage hensyn til folks kultur.*

Netværkets syn på anbringelsen

Samira fortæller, at anbringelsen af hendes børn er en kendt sag i hendes etniske miljø.

*De kunne ikke tro og blev meget totalt forbauset og overrasket over det, at man kan finde på sådan noget. Og lige pludselig, at de bliver ramt af denne her sag. Konkret mig, Samira, som de kender, som i deres opfattelse var en meget stærk person, som gør alt for at kunne bevare brodet og overblikket for sine børn. Men lige pludselig, så sagde de: 'Åh nej, hvis det er Samiras børn, der bliver taget, så må vi holde os tilbage, og lukke os så meget som muligt, vi kan.' (...) 'hvis det kan ske sådan her, det må være en katastrofe, som ramte præcist Samira. Så det er kun Gud, der kan befri hende for det her.' For trods alt, vi er jo muslimer – det eneste vi har tilbage, det er Gud, Allah, som vi siger. Allah må tilgive os, det er ham, der har det sidste ord – magten over det.*

Samira – en ikke-anerkendt minoritetsmor

Vores tolkning af Samiras situation er, at det konkrete anbringelsesforløb sammen med Samiras manglende forståelse for bevæggrundene bag anbringelsen gør, at hun har meget svært ved at skabe begribelighed og meningsfuldhed omkring det faktum, at børnene er anbragt. Hun har vanskeligt ved at håndtere og er stærkt påvirket af anbringelsen. Plottet, Samira baserer sin fortælling på, er bygget op over det sociale systems uretfærdighed, etnocentri og overgreb. Samira organiserer sin fortælling omkring oppositionen til den for hende indlysende urimelighed i anbringelsen. De omfattende begrænsninger på hendes samvær – både i tid, rum og i form af overvågning – og det forhold, at hun ikke må (og ikke længere kan) tale med børnene på sit modersmål, betyder, at hendes moderskab på helt væsentlige områder underkendes. Samiras og hendes børns

etniske, kulturelle, sproglige og religiøse baggrund anerkendes ikke. Børnene tages med i kristen kirke, og de gives ikke mulighed for at kunne kommunikere på deres modersmål. Børnene får i det hele taget – trods Samiras eksplicitte ønske – ikke mulighed for at få kendskab til deres religiøse, kulturelle og sproglige baggrund. Vi må derfor konkludere, at børnenes familiære baggrund – i hvert fald i Samiras oplevelse – langt fra anerkendes.

Etnicitet, kultur, sprog og religion spiller således en rolle i Samiras fortælling, idet hun anvender disse aspekter til at fremhæve urimeligheden i anbringelsesforløbet. Samira benytter både etnicitet, kultur, sprog og religion til at legitimere sin modstand mod det sociale system, mod alle former for socialarbejdere, der har berøring med anbringelsesarbejdet og deres samarbejdspartnere (fx den etnisk danske psykolog). Kultur får også betydning for Samiras positionering i sit eget netværk, hvor familieforståelsen er bredere end i en dansk kulturel kontekst. Slægten har stor indflydelse på Samiras liv, og ifølge Samira skaber anbringelsen hende både venner og fjender i det etniske miljø, hvor venner til eksmanden truer med kidnapning af børnene.

Samira finder trykthed i sin religion og i den anerkendelse, hun møder i sit etniske miljø. Hun har opgivet at forstå det børnefaglige danske rationale, der ligger bag anbringelsesbeslutningen og beslutningerne om de fortsatte anbringelser. Men hun har mulighed for at finde støtte i livet trods børnenes anbringelse gennem sin tro, og hos de mange landsmænd, der gennem årene har involveret sig i hendes sag, også uden at kunne finde anden forklaring, end at en katastrofe har ramt hende – og måske har Allah en mening med denne katastrofe. Denne måde at forstå anbringelsen på giver mening for Samira i hverdagen.

## Fatimas fortælling

Fatima er enlig mor til to voksne døtre, der er flyttet hjemmefra og bor under kommunens tilsyn, og en 8-årig søn, Osman, som har været anbragt på døgninstitution i et år. Da vi bad Fatima om at fortælle om sig selv og sin baggrund, startede hun sin fortælling med at opsummere: *‘Jeg kommer fra Afrika. Jeg er enlig mor med tre børn. Og de er blevet anbragt alle sammen.’*

Derefter fokuserer hun på anbringelsen af børnene – primært den yngste – og på en ensom kamp for at få Osman hjemgivet. Fatimas eksmænd, mor og søskende, som bor i andre lande, er hovedsageligt fraværende i fortællingen. Fatima fortæller kun ganske kort, at tilværelsen sammen med flere af hendes eksmænd har været præget af kriminalitet og problemer, der gjorde, at Fatima sammen med den ene datter i 1½ år skjulte sig for sin mand. Fortællingen er springende, og det er vanskeligt for os at følge historien gennem tid, sted og hændelser. Det er fx usikkert, hvor længe Fatima har været gift, og om børnene har forskellige fædre. Fatima skaber sin egen historie og ønsker tydeligvis ikke at indvi os i visse sfærer af sit liv. Dette gælder naturligvis for de fleste mennesker, men det er særligt fremtrædende i Fatimas tilfælde. Vi lægger måske i særlig grad mærke til det, fordi Fatima ikke accepterer en underliggende præmis om, at man forventes at kunne huske visse detaljer, eksempelvis hvorvidt man var gift i en kort eller lang periode, hvis ens livshistorie skal fremstå troværdig. Fatima organiserer sin livshistorie omkring et plot, der handler om det uforståelige i anbringelsen, om manglende støtte, manglende anerkendelse og om mistro fra socialforvaltningen, anbringelsesstedet og skolen – kort sagt fra alle de samfundsmæssige instanser, der er involveret i opfostringen og opdragelsen af hendes børn.

### Anbringelsesårsag

Fatima medgiver, at der var alvorlige problemer i familien, da sønnen blev fjernet. Fatima fortæller således om store problemer med sine teenagedøtre, hvilket påvirkede hendes samlede situation så voldsomt, at hun fik et tiltagende stof- og alkoholforbrug:

*(J)eg havde problemer med de to søser. Når man bor alene med to teenagere, de vil helst gå ud og drikke og alle mulige ting. Så kører det mig helt vanvittigt op, og til sidst begyndte jeg at drikke og ... tage stoffer (...) Så kunne jeg ikke mere. Så begyndte jeg at have det rigtig svært med mig selv. Så kontaktede jeg [en privat organisation] ... jeg forklarede hende mine problemer og det hele ... så ringede hun til min sagsbehandler ... Det er det, jeg aldrig skulle have gjort. Så ... besluttede [de] at anbringe [min søn] fra mig.*

Selvom Fatima vedstår sit misbrug og alvorlige problemer, er hun uenig og uforstående i anbringelsesgrundlaget:



*Jeg har været sådan en god mor for alle mine tre børn, og så lige pludselig, når der er problemer, så kan de ikke bare fjerne ham fra mig. Så har jeg bare råbt højt, det har været en rigtig hård kamp. (...) Efter de havde besluttet det, så sagde de til mig, at jeg skulle underskrive, ellers fjernede de ham [uden samtykke].*

På spørgsmålet om, hvor længe sønnen fortsat skal være anbragt, fortæller hun:

*Til jeg får et godt arbejde og har råd til at betale min gæld. Og det ved de godt, jeg ikke kan. Den er for stor ... gælden. Og min husleje er for høj, og nu handler det alt sammen om min gæld og min økonomi.*

Fatima italesætter altså selv sin helt uoverskuelige gæld som årsagen til, at sønnen fortsat er anbragt. Denne årsagsforklaring gør det også vanskeligt at se, at drengen kan blive hjemgivet på anden måde end gennem Fatimas hårde kamp med det sociale system. Fatima iscenesætter således sig selv som en, der meget gerne vil være en god mor, og også kan være det, såfremt kommunen vil hjælpe hende ud af hendes økonomiske morads. Ved at fokusere på økonomien som eneste årsag til den fortsatte anbringelse lykkes det Fatima at skabe en fortælling, hvor det ikke er hendes manglende omsorgskompetence eller grundlæggende ikke gode nok moderskab, men ydre omstændigheder, der forårsager adskillelsen af mor og barn og dermed også forklarer, at Osman ikke hjemgives. Denne forklaring gør måske Fatima mindre sårbar, idet der ikke er tale om en diskvalificering af Fatima som mor – men samtidig betyder det, at det bliver vanskeligt for hende at handle. Hun kan ikke nedbringe sin store gæld.

*Interviewer: Kommer de [kommunen] med nogen forslag til, hvordan det kan løses?*

*Nej. Jeg har spurgt, hvis de skal hjælpe mig og Osman til at få det godt: 'Hvorfor går I ikke bare ind og betaler min gæld?' Det kan de ikke. (...) Jeg er bange for, at i sidste ende, så siger de til mig, at 'du har for lidt penge, og hvad hvis han kommer hjem, så får du ikke noget mad på bordet' eller alt det der, de kan finde på at gøre.*

## Samvær

Fatima har relativt meget samvær med sin søn. Han er hver weekend på besøg i hendes hjem, og hver onsdag er Fatima sammen

med Osman i et familietilbud, hvor de spiser sammen med syv-otte andre familier. Dette tilbud benyttede de sig også af før anbringelsen. Desuden går Fatima hver dag op til fritidshjemmet og siger farvel til Osman, når han bliver hentet i taxa og kørt til døgninstitutionen. Fatima fortæller om den overvågning, hun har oplevet af sit samvær med Osman, til trods for at der ikke er fastsat overvåget samvær.

*Hun [pædagog] holder øje med [Osman] og ser, hvad han laver. Hvad vi laver, mig og ham, når vi går i tilbuddet ovre i hans fritidshjem. De har nogle familietilbud, hvor jeg plejer at være sammen med ham hver onsdag. Og når jeg så sidder inde i rygerummet og ryger, så skriver de ned, og så skriver de til sagsbehandleren og ... når Osman er ude og lege, så skriver de ned. Det er så irriterende. (...) De kommer næste dag og har fortalt alle mulige ting.*

*Interviewer: Så de observerer dig?*

*Ja, 100 pct. (...) Det er meget ubehageligt. Jeg har ikke lov til at være sammen med de voksne dernede og ryge en smøg og snakke lidt med dem. Jeg synes, de gør det meget værre.*

Fatima bliver ligeledes oprørt, når den kommunale sagsbehandler kommer på uanmeldt besøg i juleferien, hvor sønnen er hjemme. Hun føler det både som en urimelig krænkelse af hendes samvær med sønnen samt endnu et udtryk for mistro til hendes omsorgskompetence. Men denne mistro bliver ikke inddraget i Fatimas egen teori om Osmans fortsatte anbringelse, der som nævnt baseres på en økonomisk årsagsforklaring.

Fatima oplever, trods det omfattende samvær, begrænsningerne i samværet som en alvorlig og urimelig indgriben i hendes forvaltning af sit moderskab, og det er tilsyneladende et evigt forhandlingsemne i samarbejdet mellem Fatima, socialforvaltning og anbringelsessted. Det er da også magtpåliggende for hende både at fremhæve de sejre, hvor hun efter forhandling og kamp mod systemet har fået slækket på begrænsningerne og bevilget øget eller mere frit samvær og de nederlag eller frustrationer, der følger af ikke at få honoreret sine ønsker om at være sammen med sit barn. Fatima fortæller også om oplevelser af manglende fleksibilitet fra systemets side, når der opstår særlige situationer. For eksempel udtrykker hun fortvivlelse over, at hun ikke fik lov til at sidde med Osman et par timer ekstra, en dag han var syg. Fatima oplever, at hun her blev frataget muligheden for

at yde den moderlige omsorg, som hun mente, Osman havde behov for, og hun kunne give i denne ekstraordinære situation. Fatimas erfaringer tyder på, at hun godt kan forhandle sig til ændrede aftaler, hvis det kan siges at være planlagte ændringer, som fx forlængelse af weekenden til at indbefatte fredagen ved bededagsferien. Men hun gives ikke mulighed for forhandling i pludseligt opståede situationer, som fx ved sygdom.

### Samarbejde

Fatimas meget problemfyldte samarbejde med både socialforvaltning og anbringelsessted er bærende elementer i fortællingen og er med til at understrege det for hende urimelige i anbringelsen. Fatima føler hverken, at hun bliver inddraget i et samarbejde (fx bliver indkaldt til møder), at de er enige om, hvad de skal samarbejde om, eller at instanserne behandler hende som en respekteret samarbejdspartner. I forhold til kommunen fortæller Fatima:

*De forstår ikke mine ønsker, og de forstår ikke mine behov, og nogle gange behandler de mig så dårligt (...) det er meget svært. Jeg synes, de behandler alle mennesker ens her [i området]. De behandler dem ligesom, de ved, de har magten. De gør bare det, de vil. (...) Jeg oplever det respektløst. De har ikke nogen respekt for mennesker her. De gør bare, hvad der passer dem.*

Denne oplevelse af at blive mødt med manglende respekt og anerkendelse går igen i forhold til anbringelsesstedet:

*(...) når jeg kommer og afleverer Osman. Nogle gange tænker jeg, de kigger på folk ligesom, 'hende der, hun er bare en dårlig mor' eller et eller andet. Jeg føler mig sådan nogle gange, når jeg kommer og afleverer Osman. (...) Hvis man får tvangsfjernet sit barn, så betyder det ikke, at man er dårlig. Det betyder, at man har behov for det, eller man har haft et rigtigt nederlag. Men nogle gange, folk [i forbindelse med døgninstitutionen] kigger på dig, som om du er ... den værste mor i verden. (...) Jeg banker i bordet. Det vil jeg ikke finde mig i. Fordi de har mit barn. Og det er dem, som skal passe mit barn. Det betyder, de skal behandle mig ordentligt. Hvis de giver mig respekt, så giver jeg også dem respekt.*

Selvom Fatima fremhæver, at hun vil blive ved med at kæmpe, befinder hun sig i henhold til sin fortælling i en livssituation, hvor hun er handlingslammet. Hun forsøger at skabe begribelighed i den fortsatte anbringelse ved at fokusere på sine økonomiske problemer, men det synes ikke at være tilstrækkeligt til at give tilfredsstillende mening. Fatima fortæller ganske vist om episoder, der antyder andre omsorgsmæssige problemer, men hun inddrager ikke sekvenserne i sin egen teori om den fortsatte anbringelse, hvorved anbringelsen fremstår som fuldkommen urimelig. Fatimas livsfortælling er ikke en fortælling om hendes egen opvækst og familierelationer, men en fortælling om urimelighed og evig kamp mod et magtfuldt og ikke anerkendende system.

### Etnicitet og kultur

I Fatimas fortælling tillægges etnicitet og særlige kulturelle værdier divergerende betydninger. I nogle sammenhænge spiller det ikke den store rolle, mens det i andre sammenhænge opleves som afgørende. Fatima har både været gift med en dansk og med afrikanske mænd, og hun har både afrikanske og danske venner. I reolen i Fatimas hjem står både Koranen og Biblen, og Fatima forklarer, at hun både fejrer muslimske helligdage og jul, men at hun ellers ikke efterlever særlige religiøse forskrifter og heller ikke forventer det af Osman. Fatima fortæller, at hun altid har talt dansk med sine børn – *‘kun når jeg er sur på dem, skælder jeg dem ud på [mit modersmål], men de er fuldstændig ligeglade’* [griner].

Fatimas mor og søskende bor i andre lande, og Fatima ser dem meget sjældent. Dette betyder, at Fatima ikke konfronteres med at skulle forsvare Osmans opvækst i et udelukkende dansksproget og -kulturelt miljø. Og de spørgsmål, som Osman selv stiller, synes ikke at skabe problemer.

*Dengang han var lille, da sagde han: ‘Mor, jeg vil gerne blive hvid ligesom Mads’, hans kammerat [griner]. ‘Jamen, det kan du ikke Osman, fordi kig på mig, din mor og din far’. ‘Jeg vil skifte mit navn til Mosin’ eller et eller andet. ‘Det kan du sagtens, når du bliver stor’. ‘Men hvad med min farve?’ Det var dengang, han var meget lille, men han snakker ikke om det mere. (...) [J]eg tror bare, måske han tænker, ligesom de danske børn, så tænker han: ‘Hvorfor er de hvide, og hvorfor er jeg sort?’ Og så kommer han hjem og spørger mig. Så forklarer jeg ham det.*

Alligevel fremhæver Fatima sin etnicitet som en særlig kvalitet og styrke, når hun fortæller om sin indædte kamp med det sociale system.

*Hvis de tænker, at de kan få mig helt ned på jorden, og jeg ikke har flere kræfter, nej, nej jeg kommer hele tiden op og kæmper videre. Det bliver de vist chokeret over, fordi så spørger han mig, 'Hvorfra har du haft alle de kræfter?' (...) 'Jeg er en afrikaner, du. Jeg er vant til det, det er ikke noget for mig. Det er mit barn. Jeg passer mit barn.'*

Og når Fatima fortæller om den opdragelse, hun oplever, at døgninstitutionen giver Osman, anvender hun også sin etnicitet og sine kulturelle værdier til at markere vigtige moralske forskelle mellem døgninstitutionen og sig selv. I denne grænsedragning bliver det ikke Fatima, men døgninstitutionens omsorgskompetence, der stilles spørgsmål ved.

*Det er lidt svært [når Osman er hjemme på besøg], fordi den måde, de opdrager ham, og min opdragelse, det er forskelligt. Han kører hårdt på mig nogle gange. Det plejer han ikke, det har han ikke gjort før. (...) Nu spørger han alt for meget, og ... når jeg siger 'skal du ikke i seng nu?', 'nej, jeg går ikke i seng nu' ... nogle småting, som jeg har lagt mærke til. (...) Nogle gange ... snakker [Osman] rigtig dårligt om mig. Ligesom han snakker ned. (...) Svarer tilbage og... vil ikke høre efter dem og gør, hvad han vil. (...) Jeg så de børn der, da jeg var der [på døgninstitutionen]. Så tænkte jeg bare, at jeg så hurtigt som muligt skulle få Osman hjem, inden han bliver ligesom dem.*

Mest af alt frygter Fatima, at Osman skal blive overflyttet til en plejefamilie, og i hendes fremstilling bundes denne frygt i forskellige opdragelsesværdier:

*Fordi jeg er fra en anden kultur, og hvis han bliver opdraget med en dansk kultur, eller et eller andet. Noget af deres opdragelse, det vil jeg ikke finde mig i. Ligesom du står og siger til din mor, at 'du er dum' eller 'du lyver', eller et eller andet. Jeg så det rigtig mange gange, det vil jeg ikke finde mig i.*

## Emines fortælling

Emine har boet i Danmark siden sin ungdom og er mor til fem børn. De tre børn er i dag voksne, og mens de er vokset op, har Emine haft fast bopæl og fast arbejde, og familien har ikke været i kontakt med de sociale myndigheder. Emine levede indtil for tre år siden sammen med faren til de fem børn; en mand, hun blev tvangsgiftet med, og som fik en mere og mere voldelig adfærd over for hende, hvorfor hun valgte at blive skilt fra ham. I forbindelse med skilsmissen, blev de to drenge på 5 og 7 år akutanbragt.

Emines historie adskiller sig bl.a. fra de andre forældre med 'uforståelige anbringelser', ved at hun har fået hjemgivet den ene af sine to anbragte sønner, mens den anden fortsat er anbragt. I sin fortælling har hun ikke fokus på, hvordan situationen udviklede sig sådan, at det ene barn kunne komme hjem. Plottet i hendes komplekse fortælling er i stedet struktureret omkring den fuldstændig uventede og uforståelige anbringelse af drengene for tre år siden.

### Anbringelsesårsag

I Emine's fortælling fremstår årsagen til anbringelsen af børnene som en ganske uforståelig reaktion på hendes ophold på et kvindekrisecenter:

*Jeg havde fået at vide af pædagogerne på krisecenteret, at hun [sagsbehandleren] skulle komme og snakke med mig. Så jeg havde lavet kaffe og sådan noget og gjort bordet klar til, at hun kommer. Så kom hun efter halv syv om aftenen, og det kunne jeg ikke forstå. Jeg tænkte på, 'Hvad er det? Det kan man da ikke, kommunen er lukket på den tid. Hvad tid er det, hun kommer og snakker med mig?' Hun kom med politiet. (...) Så kom hun ind på krisecenteret og siger: 'Du skal komme med mig og sige farvel til dine drenge'. Mine drenge, de var hjemme hos min [voksne] datter. (...) Så er hun bare kørt derhen, og har hentet børnene der, og kørt dem på kommunen. (...) Uden at have snakket med mig om, at de skulle fjernes. Jeg fik et chok. Det var som om, at hele krisecenteret væltede ned over mig, da de kom, og jeg kunne ikke gøre noget.*

Ifølge Emine var sagsbehandlerens begrundelse for anbringelsen følgende:

*'Det er kun i en lille periode, højst en måned, du lever uden dine børn. Vi fjerner dem nu, for at de skal være uden for alle de problemer. Når du bliver skilt og har forældremyndigheden, så skal de flytte hjem igen.'*

Den sagsbehandler, der anbragte drengene, havde Emine kun mødt en enkelt gang før. For Emine er det tydeligvis uforståeligt, hvordan en situation, hvor hun oplevede, at hun tog hånd om sin og børnenes situation, kunne føre til, at børnene blev tvangsanbragt. Emines oplevelse var øjensynligt, at børnene netop boede godt hos hendes voksne datter, mens hun selv var nødt til at opholde sig på krisecentret. Vi ser, at Emine forklarer situationen gennem en italesættelse af sagsbehandleren som ondsindet, og ind imellem overvejer hun, om det kan være fremmedfjendtlighed, der ligger bag anbringelsen.

*Hun var så iskold, og hun har bare fjernet børnene. (...) Hun kunne ikke engang kigge på mig, når hun snakkede med mig. (...) Jeg har hørt, at hende, der fjernede børnene, er blevet fyret. Hun har gjort det mod mange familier. (...) Hun synes, det var sjovt at hente børnene. (...) Hun går bare hen og tager børnene. Sender dem langt væk fra deres forældre. Og det kan ikke være rigtigt. (...) Altså, jeg kan ikke lade være med at tænke på det nogle gange: Er det fordi, vi er fremmede? (...) Det var grunden til, at mine børn de blev flyttet. Jeg kunne ikke blive enig med min mand, og vi var oppe at skændes tit. Jeg var på krisecenter et par gange og flyttede hjem igen, men det må være det. Ikke andet.*

Som det fremgår, oplever Emine, at de problemer, hun havde, da hendes yngste børn blev anbragt, ikke havde en karakter, der skulle kunne føre til anbringelse af børnene. Især fortæller hun i dag om det fuldstændigt uforståelige i, at børnene ikke hurtigt blev hjemgivet igen, og at den yngste søn stadig er anbragt. Ifølge Emine er hendes problem, at de danske sociale myndigheder ikke har blik for hendes evner som en omsorgsfuld mor, at hun er blevet misforstået, og at man primært gennem manglende samarbejde med hende søger at opretholde anbringelsen af børnene. En væsentlig misforståelse af hendes egnethed som mor beror ifølge Emine på en psykologundersøgelse, der ikke tog højde for hendes kulturelle baggrund og opvækst og i stedet anlagde et etnocentrisk syn på hendes kompetencer:

*Så var jeg til psykologen, og vi snakkede sammen i 1½ time, tror jeg. Og så giver hun mig nogle puslespil, som jeg skal lave, og nogle tal og billeder. Jeg syntes, at det var sådan ... sådan lidt mere barnligt, ik'. (...) (J)eg er ikke vokset op med puslespil og legoklodser (...) jeg kan godt sidde med mine drenge og lave et puslespil, men ikke så meget som danskerne. (...) Jeg lavede det ikke [hurtigt nok], men jeg syntes, det var sjovt, at jeg skulle sidde sådan og lege med puslespil, og kiggede på hende og grinede lidt også. Så åbenbart har hun tænkt på, at jeg mangler lidt, måske, i min hjerne ... (...) Jeg siger til hende: 'Jeg er blevet gift og er flyttet til Danmark. (...) Dengang jeg kom til Danmark var jeg 16 år, jeg kunne ikke... jeg har aldrig set et puslespil eller sådan noget i [mit hjemland]'. (...) Så skulle hun sende resultatet til min sagsbehandler (...) Hun havde skrevet: 'Emine' (...) 'hun er en meget meget dårlig mor. Hun er i overkanten af sinkeområdet'. (...) Alle krisecenterpædagogerne, de blev kede af det, de siger: 'Det kan ikke være rigtigt, vi har kendt Emine i seks måneder, hun kan ikke bedømme Emine, at hun ikke kan noget og hun ikke dur til noget.'*

### Samarbejdet med anbringelsesstedet

Efter at forældremyndighedsspørgsmålet var afgjort, fik Emine udvidet samværet meget. I en periode fik hun mulighed for i weekender at bo sammen med drengene i en samværslejlighed på døgninstitutionen. Ifølge Emine oplever hun i denne forbindelse, at hun pga. personalets svigt og manglende interesse skulle bruge en masse 'spildtid' på praktiske detaljer.

*Dengang, hvor jeg skulle besøge dem (...) jeg skulle blive der i en dag. 24 timer med mine børn, vi skulle have aftensmad, vi skulle have morgenmad, vi skulle have sengetøj og dyner og alt. [Men] der var slet ikke noget. Hver gang jeg skulle ned, skulle jeg lige gå derhen til, hvor de [pædagogerne] sidder og sige: 'Vi mangler dynebetæk, vi mangler margarine til at lave noget mad'. Og en dag var der ikke noget lys. (...) Jeg skulle gå rundt med lys i hånden, ned til køkkenet og op i værelset og på toilettet og sådan, fordi pædagogerne ikke kunne finde ud af, hvordan de tænder den bygnings lys. (...) Det kan ikke være rigtigt, det var deres arbejde, og det kan man ikke, sådan nogle ting skal være i orden ...*

Oplevelsen af, at pædagogerne ikke tog hendes samvær med børnene seriøst, er sammen med oplevelsen af ikke at blive anerkendt som forælder og ikke at få information om børnenes hverdag en gen-



nemgående frustrationskilde i Emine fortælling. Hun efterspørger information om det fortsat anbragte barns udvikling og trivsel og ikke mindst at få indblik i de små hverdagsting: *‘Hvordan han spiser, hvordan han går i seng, og hvad er det, han bliver bange for.’* Emine klager over manglende information og involvering fra anbringelsesstedet, som hun fortæller slet ikke samarbejdede med hende omkring børnene under de første år af børnenes anbringelse:

*Jeg har ikke selv snakket med pædagogerne [de første to år] (...) Jeg blev bare hjemme og passede mit arbejde, og de boede der. Jeg fik aldrig at vide, hvordan det går, og hvordan de passer mine børn. Hvad er det, de spiser? Jeg gik bare og ventede til en dag, de ringede til mig og kaldte mig til samtale eller (...) Og da vi skulle holde møde med sagsbehandlaren og pædagoger og nogle psykologer, så siger jeg: ‘Dengang I hentede mine børn, hed det samarbejde. [Men] jeg ved slet ikke noget om mine børn. Hvor I passer dem, og hvad er det, I laver her? [Jeg ved ] ikke noget om pædagogerne. Og hver gang jeg kommer, er der en ny afløser eller en vikar. Der er ikke nogen faste pædagoger, så jeg får ikke nogen oplysninger om mine børn.’*

På spørgsmålet om, hvorfor hun ikke selv bad om information, svarer Emine:

*Jeg tænker (...): ‘Nu går der en måned, og de har ikke ringet, jeg må lige vente til næste gang’. Men jeg var også meget bange for, at de ville sige til mig: ‘Du dur ikke til noget, du ser ikke dine børn mere, indtil de bliver 18 år’.*

Udsagnet angiver den meget vanskelige situation, Emine befinder sig i: På den ene side oplever hun, at hun må være kritisk og konfronterende over for anbringelsesstedet for overhovedet at få nogen information og blive bare den mindste smule inddraget i sine børns liv. Og på den anden side befinder hun sig i en position, hvor hun oplever sig underkastet pædagogernes definitionsmagt af det gode moderskab. Berettiget eller ej, så er det vanskeligt at kræve information og samarbejde over for de selv samme personer, der opleves at have magt til at ekskludere én fra dette samarbejde, eller værre endnu: fra samværet med børnene. Trods sin udsatte position kæmper Emine dog med pædagogerne omkring opfattelsen af hendes fortsat anbragte søns problemer:

*Min yngste dreng drømmer om natten (...) om, at jeg har haft et dårligt liv med min mand, og det er den, der sidder inden i ham. Det er derfor, at han drømmer. Men da jeg siger: 'Er det ikke almindeligt, at nogle børn drømmer?' Altså, voksne drømmer også om natten. (...) [Pædagogerne synes] ikke, at jeg tager børnenes problemer alvorligt, seriøst. [De mener], børnene har brug for hjælp, og at de skal behandles.*

Emine forstår tilsyneladende ikke, hvad det er, pædagogerne mener med hjælp og behandling. Hun fortæller om, hvordan sønnen får besked på at gå ind på sit værelse, når han har gjort noget forkert. 'Men er det behandling?' Det forstår hun ikke. Emine efterspørger forklaringer på det pædagogiske arbejde med den fortsat anbragte søn. Og hun efterspørger læring i forhold til at kunne opfylde sin moderrolle, sådan som det forventes, for at hun også kan få den yngste søn hjem. Hun savner information om, hvad hun mangler som mor:

*Da vi skulle holde møde (...), så siger jeg: '(...) Hvad skal jeg gøre? Hvad gør I, for at jeg kan få børnene hjem igen? Altså, hvis jeg mangler noget som mor, så jeg ikke kan passe på dem eller noget, hvad anbefaler I mig så? Hvad kan jeg gøre, for at jeg kan få mine børn hjem igen?'*

Vi tolker Emines udsagn som udtryk for, at hun oplever, at pædagogerne vurderer, at hun ikke har tilstrækkelig god omsorgskompetence, og at de som professionelle har den rigtige viden om denne kompetence, som de må kunne videregive til hende. Emine har dog ikke nødvendigvis et ønske om personlig udvikling. Vi ser snarere hendes udsagn som udtryk for et ønske om adgang til vidensfeltet. Vores tolkning er, at Emine har erkendt, at det kun er ved at kende til de tilsyneladende selvindlysende sandheder og opfattelser af forældreskab, som præger den sociale børneforsorg, og bekende sig til disse, at hun kan få sit barn hjemgivet. Hendes frustration over ikke at få adgang til denne viden er stor.

### Hjemgivelse og hjemmehos

Om selve hjemgivelsesbeslutningen fortæller Emine, at hun var kaldt til møde på kommunen sammen med sin støtteperson. På mødet fortalte sagsbehandleren:

*'Ja, sådan har vi besluttet, Emine, at du skal have den ældste dreng hjem, men den yngste kommer ikke hjem endnu. Men sådan skal det*

være. Du får også en pædagog med hjem. Hun kommer hjem en gang om ugen og ser på dig og ser på din dreng, om han fungerer godt, om det går godt med ham.'

På spørgsmålet om, hvordan Emine har det med det ugentlige besøg af en hjemmehos'er, svarer hun:

*Ikke godt. Jeg er så træt af det, af dem alle sammen, af kommunen, pædagoger og psykologer. Jeg ville gerne have dem [børnene] hjemme; [men] ikke sådan nogen, der er hjemme hos mig og undersøge det. (...) Jeg har passet på fem børn, der var ikke nogen pædagoghjælp til børnene. Det er for meget. Jeg kan heller ikke gøre det, som det passer mig og mine drenge, når hun kommer. Vi har nogle forskellige kulturer. Jeg kan ikke lade være med at tænke på det: Hvis jeg gør det sådan, er det forkert i deres kultur måske? Jeg skal tænke på, at jeg skal passe på alt, hvad jeg tænker og siger og gør. (...) Det er sådan nogle unødvendige ting. Det kan fx være (...) når man skal spise mad, at man skal spise med kniv og gaffel. Altså, det gør vi også i [hjemlandet]. Men hvis nu en person har lyst til at spise med en ske eller noget andet, så skal man også have lov til det, altså man skal ikke rettes på det område. (...)*

*Interviewer: Kan du bruge hende, så?*

*Nej. Jeg har aldrig prøvet det, og jeg vil heller ikke gøre det. Altså, jeg er hans mor, jeg har ikke adopteret ham. Jeg er klar. Jeg ved godt, at det kan være lidt svært i starten. Det skal nok gå. Det betyder ikke, jeg skal have en pædagog til at hjælpe mig med, hvordan jeg skal snakke med ham og alt det der.*

Emines oplevelse er ikke, at kommunen er et sted, hvor hun kan hente vejledning og støtte. De fleste af kommunens beslutninger og indsatser fremstår, ganske som anbringelsen af børnene, som uforståelige og urimelige for hende. Emine har derfor heller ikke positive forventninger til kommunen eller til muligheden for at forstå anbringelsen, opretholdelsen af den yngste søns anbringelse, eller hvad der udløste hjemgivelsen af den ældste søn. Desuden oplever Emine efter hjemgivelsen af den ældste søn, at det fortsatte samarbejde med anbringelsesstedet omkring den yngste søn er præget af manglende fleksibilitet. For eksempel får hun ikke lov til at have ham hjemme en ekstra weekend, hvor den hjemmeboende søn har fødselsdag.

## Etnicitet og kultur

Som det fremgår af Emines fortælling, har etnicitet og kultur betydning på flere niveauer. Emine inddrager således kultur for at forklare psykologens negative vurdering af hende. At den psykologiske test ikke er kulturelt sensitiv, har ifølge Emine alvorlige og konkrete konsekvenser for den fortsatte anbringelse. Man kan hævde, at den voldsomt negative vurdering af Emine ikke umiddelbart harmonerer med hjemgivelsen af den ældste søn, men Emine løser paradokset ved i denne del af fortællingen at fokusere på den fortsat anbragte søn. I forhold til hjemgivelsen er det oplevelsen af hjemmehos'erens etnocentriske blik, der stresser Emine. Endelig spiller etnicitet en rolle i Emines forståelse af, hvordan 'systemet' virker. Hun hævder, at etnicitet medfører diskrimination, idet en dansk mor i højere grad kender systemet og sine rettigheder og derfor vil være mere tilbøjelig til at klage over uretfærdigheder. En dansk mor tillægges således ifølge Emines teori mere magt i relationen til det sociale system, end hun selv har.

## Opsamling på 'Den uforståelige anbringelse'

I dette kapitel har vi under overskriften 'Den uforståelige anbringelse' omtalt fem forældre, hvis fortællinger – trods deres forskellighed – organiseres omkring det samme plot. Plottet går ud på, at såvel selve anbringelsen som den fortsatte anbringelse af deres børn fremstår som ubegribelig og meningsløs. Det er en gennemgående meningsløshed, der gør det meget vanskeligt for forældrene at håndtere anbringelserne. Den mening, der etableres i fortællingerne, går på det fuldstændigt urimelige i anbringelserne, urimelige socialarbejdere (sagsbehandlere, psykologer, pædagoger mv.) og et urimeligt og diskriminerende system. Ved at organisere fortællingerne omkring denne urimelighed positionerer samtlige forældre i dette kapitel sig som værende i opposition til systemet.

## Fastlåsthed

Forældrenes fortællinger viser, at der er forskel på, hvor belastede de er i deres liv pga. anbringelserne. To af forældrene befinder sig i henhold til deres egne fortællinger i fastlåste livssituationer, hvor de fremstår som handlingslammede i forhold til næsten alle aspekter af livet. Vi har derfor omtalt disse forældre som forældre i sammenbrud.

De tre andre forældre med 'uforståelige' anbringelser er ikke generelt fastlåste i deres livssituation, men de er på samme måde uforstående over for rationalet bag anbringelserne og den fortsatte anbringelse af deres børn. De er fastlåste i forhold til deres børns anbringelser, de er ude af stand til at håndtere anbringelserne, og de magter ikke at indgå i et konstruktivt samarbejde med anbringelsessteder og de kommunale myndigheder omkring deres børn.

Det er kun i disse fem forældres fortællinger, vi hører om voldsomme konflikter omkring formen for og betingelserne for indholdet i forældrenes samvær med de anbragte børn. Samarbejdet med de instanser, der varetager anbringelsen, er gennemgående båret af konflikter og divergerende opfattelser, definitioner og forklaringer.

### Næring af det uforståelige

Der er flere forhold i forældrenes oplevelser, der bidrager til at gøre anbringelserne uforståelige og ubegribelige. Samira, Emine og Fatima fortæller om mange års erfaring som mødre, inden de nu anbragte børn blev født – de har hver to til tre teenage- eller voksne børn. De sociale myndigheder har ikke tidligere stillet spørgsmål ved Emine og Samiras omsorgskompetence, og Fatima får først problemer, da døtrene 'skejer ud' i teenagealderen. Dette er med til at gøre det uforståeligt for disse mødre, at de nu ikke længere skønnes at være gode nok mødre.

Et andet forhold, der går igen i disse historier, er de mange skift i børnenes anbringelsessteder. Samiras børn har været anbragt i fem år og først for nylig i den samme plejefamilie. Den ældste søn på 8 år har under sin femårige anbringelse været anbragt fem forskellige steder. Richards børn har tilsvarende været anbragt i fem år på hvert sit anbringelsessted, og den yngste søn er nu i sin tredje plejefamilie. Emine's børn har været anbragt tre forskellige steder, om end sammen. Disse mange skift under anbringelsen gør det vanskeligt for forældrene at forstå, hvorfor anbringelse skulle være bedre for børnene end at være hjemme hos deres forældre. Sammenholdt med børneforsorgens argumentation om stabilitet i børnenes liv virker det blot endnu mere uforståeligt for mødrene.

## Adgang til viden – de ekskluderende anbringelsessteder og den manglende anerkendelse

Alle forældre til anbragte børn oplever, at de med fratagelsen af det daglige samvær med deres børn samtidig fratages rollen som primær kilde til børnenes udvikling, vaner, trivsel, adfærd og hvad der optager børnene. Forældrene er i stedet afhængige af anbringelsesstedernes formidling af denne viden. De er samtidig overladt til anbringelsesstedernes fortolkning, idet information og viden om barnet i dets hverdag aldrig kan være en neutral beskrivelse. Det er gennemgående vigtigt for forældrene at få information om barnet, og det er en kilde til frustration, når de ikke oplever at have adgang til denne viden. De efterspørger overordnet information om barnets udvikling og trivsel og ikke mindst at få indblik i de små hverdagsting. Men forældrene med de uforståelige anbringelser fortæller i langt højere grad end de andre forældre i undersøgelsen om mangel på informationer. I fortællingerne fremstår det, som om anbringelsesstederne har en ekskluderende holdning til forældrene. Forældrene oplever sig ikke anerkendte som forældre, de inddrages ikke i beslutninger om børnenes liv, og de forholdes viden og informationer om børnenes hverdag.

Alle anbringelsessteder indtager en magtfuld position i forhold til forældrene, hvad angår viden om barnet, definition af den 'rigtige' eller 'sande' viden om barnet og definition af det gode forældreskab, herunder hvordan forældrene afviger fra denne kategori. Selve afvigelsen fra kategorien 'gode nok' forældre er allerede etableret gennem det forhold, at barnet er anbragt. Forældrene agerer sammen med de professionelle socialarbejdere i et felt, hvor der gælder bestemte sociale regler for, hvordan man opfører sig, hvem der kan og skal sige hvad, hvem der kan tage initiativ til møder, foreslå ændringer i samarbejdet, hvordan man samarbejder, hvordan et møde foregår, hvordan man skal forstå børns udvikling og barnets bedste osv. osv. Disse spilleregler er til forhandling. Men i og med at de to typer af aktører indtager ulige positioner i feltet, vil de professionelle i høj grad kunne sætte præmisserne for både handlings- og forhandlingsmuligheder. Uden forudgående kendskab til de særlige logikker for praksis, der gør sig gældende i et sådant felt, vil det være vanskeligt at handle acceptabelt. Forskellene mellem socialarbejdernes og forældre som Samiras, Richards og Sabinas erfaringer betyder, at forældrene ikke deler socialarbejdernes opfattelse af, hvad der er begribeligt og

naturligt omkring forældres omsorgskompetence og børns behov. Der er med andre ord ingen fælles selvfølgeligheder mellem socialarbejdere og disse forældre, hverken omkring forældreskab eller børneopdragelse.

Læringen af praksislogikken kan anskues som en måde, hvorpå systemrepræsentanterne 'opdrager' forældrene på og fremmer deres selvdisciplinering (jf. Foucault, 2002). Dvs. fremmer forældrenes arbejde med sig selv på baggrund af gode råd fra børneforsorgens forskellige personalegrupper, psykologer, socialrådgivere og pædagoger. Emine efterspørger ligefrem selvdisciplinering i forhold til at kunne opfylde sin moderrolle, sådan som det forventes, for at hun kan få sin søn hjem. Hun savner information om, hvad hun skal gøre for at undgå problemer med systemet og få børnene hjemgivet. Denne indstilling kan tolkes ind i Goffmans kategorier for, hvordan mennesker, der defineres som afvigere af det sociale system, reagerer på de disciplineringer, kategoriseringer og foranstaltninger, de bliver udsat for (Goffman, 1961:60-72). I Goffmans terminologi ønsker Emine at tilpasse sig strategisk til noget, som hun dog mangler viden om for at kunne tilpasse sig. Emine er den eneste af de fem forældre, der overhovedet udtrykker ønske om den 'hjælp', der kan fremme selvdisciplinering og tilpasning. De andre forældre indtager alle en oprørske holdning i forhold til de professionelles definitioner.

## Samvær

Tre af forældrene, Richard, Samira og Sabina, har begrænsninger på deres samvær med de anbragte børn. Begrænsningerne gælder på omfanget af samværet, stedet, hvor det skal foregå, samt overvågning af det. Men også Emine og Fatima fortæller om oplevelser af begrænsninger af deres samvær. De begrænsninger, der fra systemets side lægges på samværet, opleves af forældrene som særligt problematiske, når der dukker ting op, der under normale omstændigheder ville betyde en omlægning af de daglige rutiner. Denne mulighed for fleksibilitet er ikke til stede i den hverdag, hvor samvær mellem forælder og barn er sat i system, og hvor forældrenes ønsker om fleksibilitet bliver mødt med udsagn som 'en aftale er en aftale'. Fatima udtrykker eksempelvis fortvivelse over, at hun ikke må sidde med sin syge søn et par timer ekstra og yde den moderlige omsorg, som hun mener, sønnen har behov for, og som hun kan give i denne ekstraordinære situation. Emine oplever efter den ældste søns hjemgivelse,

at hendes yngste anbragte søn ikke må komme hjem til den ældre brors fødselsdag, blot fordi det ikke er deres formelle samværsweek-end. Der er tilsyneladende en sammenhæng mellem, hvordan man forstår sit barns anbringelse, og oplevelsen af adgangen til fleksible aftaler. Disse forældre opfatter anbringelserne som komplet uforståelige og oplever en langt mindre grad af fleksibilitet fra kommunens og anbringelsesstedernes side og mindre mulighed for at omlægge de daglige rutiner, end de forældre i undersøgelsen, der er afklarede omkring anbringelsen og har accepteret anbringelsesårsagen.

### Etnicitet og kultur

De forældre, for hvem anbringelserne forekommer urimelige og uforståelige, bringer etnicitet og kultur på banen i forskellige sammenhænge. I nogle sammenhænge anvender forældrene kulturelle forskelle til at forklare, hvorfor deres kompetencer som forældre ikke bliver anerkendt eller måske direkte misforstået. Forældrene fortæller, at socialarbejderne (fx psykologer og pædagoger) ikke har den interkulturelle forståelse eller metode, de mener, er en forudsætning for et konstruktivt samarbejde. I andre sammenhænge fremhæver forældrene, at børnene ikke får kendskab til deres kulturelle, sproglige og religiøse baggrund, at den faktisk ignoreres, og at de derfor ikke får mulighed for at udvikle kompetencer til at begå sig i det etniske minoritetsmiljø, hvorfra de er anbragt.



# DEN HÅNDBERBARE ANBRINGELSE

I dette kapitel analyserer vi tre mødres fortællinger. Det er mødre, der alle i dag lever et liv som deltidsmødre for deres børn. Når mødre fortæller om deres liv, bliver det begribeligt og meningsfuldt for disse mødre (og for os som tilhørere), at børnene er anbragt – anbringelserne er håndterbare. Mødrene er med deres livshistorier i stand til at håndtere børnenes anbringelse, bl.a. ved at positionere sig selv som gode deltidsmødre, der gerne vil, men ikke kan være de gode heltidsmødre, de allerhelst ville have været. Mødrene forhandler om at blive anerkendt som mødre af deres egne familier, af plejemødrene og af kommunen. Det er netop disse forhandlinger, vi ønsker at belyse i dette kapitel, hvorfor vi har udvalgt de dele af livshistorierne, der fokuserer på dette.

Mødrene, der kan håndtere deres barns anbringelse og føler sig delvist anerkendte som mødre, fortæller andre typer livshistorier end de forældre, der ikke føler sig anerkendt, for hvem anbringelserne forekommer uforståelige og urimelige. Mødrene, der har accepteret anbringelsen, arbejder med at markere sig som gode deltidspædage gennem forhandling af deres moderskab i forhold til de sociale kontekster, der har betydning i deres hverdag. Mødrene viser sig også at indtage en ganske anderledes position i forhold til både at forhandle vilkårene for samværet med deres børn, i forhold til at indgå i samværet og i forhold til samarbejdet med anbringelsesstedet og med kommunen. Mødrene har dog meget forskellige fortællinger om deres liv, og det er også i forskellig grad lykkedes dem at positionere sig selv som gode deltidsmødre. Disse mødre fortæller

de mest omfattende livshistorier i undersøgelsen. De fortæller bl.a. meget om deres barndom og opvækst, og det er vores vurdering, at barndomsfortællingerne fungerer som grundlag for forståelsen af, at det nødvendigvis måtte blive meget vanskeligt for mødrene at være gode nok heltidsmødre. Ingen af mødrene fortæller om gode forældre forbilleder fra deres egen barndom. De fortæller dog om gode relationer til både søskende og andre familiemedlemmer i barndommen og nu.

Dette kapitel er på samme måde som kapitlet om 'uforståelige anbringelser' bygget op omkring de enkelte forældres fortællinger. Til slut opsummeres karakteristika ved disse forældres fortællinger, især vedrørende positioneringer af moderskab, samarbejde med anbringelsesstederne og magtrelationer til kommunale myndigheder og egne familier.

## Ayses fortælling

Ayse kom som 2-årig sammen med sin mor og sine søskende til Danmark som flygtning. Faren var blevet dræbt, og moren tortureret i hjemlandet. Efter nogle år giftede moren sig med en mand fra et helt tredje land. Moren, der hidtil havde været selvforsørgende, holdt nu op med at arbejde. Tidligere havde moren ikke været religiøs, men nu blev hun ortodoks religiøs. Ayse blev hurtigt ældste hjemmeboende barn.

*Så det var mig, der stod for at passe min mor, når hun var syg, og når hun skulle føde, og de nyfødte. Jeg fik jo slet ikke lavet min skole. Vi har jo været på kostskole, mig og min bror, ik'. Jeg ville jo have gjort alt for at blive der, for jeg vidste jo godt, at når jeg kom hjem, så begynder det jo bare forfra, ik'. (...) Jeg vil tro, [vi var der, fra] jeg var 12, til jeg var 14. Det var bare livet, ik'. Du står op og går i skole og går på stranden og er sammen med dine venner og sådan noget. Det havde jeg jo ikke tid til, da jeg var lille.*

Men Ayse fik ikke lov af forældrene til at blive på kostskolen. 'Nej, piger, de er jo ikke på kostskole, vel.' De skal være hjemme og lave mad og gøre rent. Ayse fortæller om et fortsat vanskeligt forhold til moren:

*Jeg ser hende ikke som mor, det har jeg altid set min storesøster som, for det er hende, der har været der. (...) Vi har set hende ofre alt for en mand, og det gør man heller ikke som mor, specielt når hun har haft seks børn i forvejen, og så kommer der tre nye, og så er de bare guld værd. Så er det svært for os at se det.*

Ayse fik sit barn som 17-årig. Ifølge Ayse støttede ingen i familien hendes valg af at gennemføre graviditeten, og faren til barnet forlod hende allerede tidligt i graviditeten. Som gravid boede hun først på et herberg for hjemløse og blev i syvende måned med kommunens hjælp anbragt på en institution for gravide kvinder. Ayse fortæller om disse ophold som en god hjælp til hende under graviditeten.

Ayses moderskabsfortælling: kulturfortolkning i praksis  
Da Ayse fortæller sin historie, er hun 25 år, og datteren, Halime på 8 år, har været anbragt i en plejefamilie, siden hun var 4 år. Da Halime blev anbragt, var Ayse enlig og uden bolig. I dag har Ayse lige afsluttet et uddannelsesforløb, og hun bor sammen med den kæreste, som er far til deres hjemmeboende søn på 2 år.

Ayse strukturerer fortællingen om sit moderskab ud fra forskellige temaer, alt efter hvilke sociale sammenhænge hun definerer og forsvaret sit moderskab i forhold til. Hendes ortodoks-religiøse familie, plejemoren og kommunen repræsenterer således forskellige diskurser og syn på moderskab, som Ayse gennem sin fortælling forholder sig til. I forhold til de sociale myndigheder og plejemoren taler Ayse sig ind i en diskurs om stabilitet, selvstændighed og personlig udvikling, mens disse temaer ikke har gennemslagskraft i hendes families værdiunivers og definition af en god mor. Her er moderskabet i stedet ensbetydende med, at man ikke lader et professionelt system blande sig i opdragelsen og varetagelsen af sine børn, og at man i særlig grad passer på sine pigers sømmelige og lydige opførsel.

#### Ayse som stabil mor

Ayse bruger sine erfaringer med det sociale system og det syn på moderskab, som dette system repræsenterer for hende, til i sin historie at skabe sammenhæng og mening i forhold til anbringelsen af sin datter og de valg, hun selv har foretaget med henblik på bl.a. at færdiggøre sin skole. Ayse mener, at en manglende stabilitet i hendes liv var årsag til, at hendes moderskab blev underkendt og Halime anbragt:

*Jeg kan da ikke bo på et herberg med et nyfødt barn ... Det har været noget værre rod. Altså, hvis Halime, hun havde været hjemme ved mig, så er jeg helt sikker på, at hun var blevet tvangsfjernet, fordi det har været rigtig ustabil.*

På spørgsmålet om, hvad planen var for anbringelsen og for varigheden af anbringelsen, fortæller Ayse:

*Jamen indtil jeg fik en lejlighed. (...) og jeg sætter selv de punkter, at jeg gerne ville have et stabilt hjem, og så ville jeg også gerne have min uddannelse, for jeg kunne ikke gå i skole og passe hende på samme tid. Altså, jeg har en søn, så jeg ved, hvor svært det er, ik'. Så det var det ... altså vi satte jo ikke nogen fast plan for det, vel. Men jeg sagde til dem, at når jeg så fik min lejlighed, så ville jeg gerne gå i skole, og når jeg så havde gået i skole, så ville jeg gerne have hende hjem, ik'.*

Ayse fortæller samtidig, at hun ikke stoler på kommunen, og at hun taler dem efter munden af angst for, at hun ellers ikke får sin datter tilbage. Samtidig har hun tilsyneladende svært ved at gennemskue, hvad kommunen forlanger af hende, eftersom hun ud fra sin egen overbevisning lever op til deres definition af en god mor, som en, der kan tilbyde sit barn stabilitet. Vi kan se, at Ayse ikke forstår kommunens fortsat manglende anerkendelse af hendes moderskab:

*Altså, jeg kan jo godt finde på at gå op og hente hende, ik'. Men så ved jeg bare, at så ville de sende mig i Børn og unge-udvalget. Og så tænker jeg på, hvorfor ville de gøre det, når jeg har et stabilt hjem, og jeg har en stabil uddannelse, og vi har et liv. Fordi jeg kan ikke se, at der er noget, der er ustabil her, vi bor jo som en familie nu, ik'. Hvorfor måtte hun så ikke komme hjem? Men det kan de ikke give mig noget svar på.*

I Ayses selvfremsstilling ligger altså tilsyneladende en erkendelse af, at hun tidligere ikke magtede moderskabet i de sociale myndigheders forståelse af det. Og hun konfronterer ikke denne forståelse, men strukturerer netop store dele af sin livshistorie ud fra den og italesætter sin identitet som mor i overensstemmelse med en diskurs om stabilitet.

## Ayse som moderne mor

En anden kontekst, der indtager en betydningsfuld plads i Ayses liv, og som derfor er vigtig for hende at forholde sig til, er hendes familie (primært mor og søskende). Moderskabet er til forhandling i denne relation, og det skaber nogle dilemmaer for Ayse i forhold til at legitimere sine valg og værdier. Ayses familie var oprindeligt ikke religiøs, men da hendes mor giftede sig med en ortodoks religiøs mand, blev Ayses opvækst præget af dette miljø. I dag tager Ayse afstand fra det religiøse miljø og sin familie, og viser via denne eksplicitte distance, at begge har betydning for hendes legitimering som en god mor. Hun kan ikke blot ignorere dem. Ifølge Ayse vil hendes familie ikke acceptere, at Halime er anbragt.

*Da jeg anbragte Halime, da var jeg jo ikke velkommen hjemme hos min mor og min storesøster. De var sådan: 'Du har ikke dit barn, nu skal du ikke komme her, vel'. (...) Min mor havde det sådan: 'Jamen, de har taget dit barn fra dig, det er fordi, du er en dårlig mor'. Min mor, hun er religiøs, og vi kan ikke diskutere, mig og hende, fordi jeg er ikke selv religiøs, og jeg gør de ting, som jeg synes, der er bedst for Halime. Men det synes min religiøse mor selvfølgelig ikke, vel?*

I forhold til sin familie positionerer Ayse sig som en moderne kvinde og mor i modsætning til det traditionelle kvinde- og moderskabssyn, der ifølge Ayse i dag dominerer i hendes familie.

*... altså, det er jo meget normalt, at en kvinde (...) hvis hun gør alt andet end at blive hjemme og gøre rent og lave mad og føde børn, så er hun jo ikke noget værd. Det er jo den måde, de har lært det på, ik'. Men min søn, han skal ikke være sådan. (...) Sådan er mange [fra Mellemosten], at drenge de er guld værd, og piger de er ikke noget, for de laver jo ikke pengene derhjem til. Så det har altså ... du kan godt mærke det i vores familie, ik', at der er et pres på pigerne.*

Ayse fortæller, hvordan hendes families kvinde- og moderskabssyn fik alvorlige konsekvenser for hende, da hun gik med til en frivillig anbringelse af Halime:

*Jeg havde også min storebror, der tæskede mig, fordi min datter var i familiepleje (...) Han snakkede ikke til mig i næsten to år. (...) Jeg er jo ikke opdraget til, at mit barn skal i familiepleje, vel. Det er jo sådan noget, 'du passer på dit barn'.*

Det er ikke kun familiens kvinde- og moderskabsforståelse, men også dens syn på børneopdragelse, Ayse i sin fortælling distancerer sig fra. Dels positionerer Ayse sig som en moderne mor, der lader sine børn gå i daginstitution:

*Min storesøster, hun er også meget (...) 'du har dine børn derhjemme' (...) Det kan de heller ikke forstå med min søn, at han går i vuggestue fra kl. 9 til kl. 3. Men så siger jeg: 'Jamen han har brug for at komme ud og kende andre børn og have venner og sådan, ik' (...) Hendes børn, de går ikke i vuggestue og heller ikke i børnehave. Og så har jeg det sådan, at jeg gør, hvad der passer mig. Hvis jeg ved, at min søn kan lide det, så gør jeg det også. De kalder det et fængsel. En vuggestue, det er et fængsel, ik'.*

Og dels positionerer Ayse sig som en moderne mor, hvis børn skal have lov til at udfolde sig frit, og hvis børn skal have indflydelse på væsentlige beslutninger i deres eget liv.

*Jeg kan huske, jeg tror, det var et år efter, hun var anbragt, så var hun til fødselsdag og sad med spredte ben, og man kunne se hendes underbukser. Og min mor var bare 'giv hende strømper på', og jeg blev så sur, for hun skal ikke have strømper på (...) Altså, når de begynder at få udvoksede bryster og sådan noget, så skal de jo have tørklæde på. Og det var bare sådan, 'min datter skal ikke have tørklæde på, for hun skal selv bestemme'. Det har jeg altid sagt, mine børn skal selv bestemme, hvad de gerne vil. (...) For eksempel har jeg sagt til Halime, at hvis hun har lyst til at spise svinekød, så gør hun det. (...) Jeg har sagt til Halime, at hun må tænke over, hvad hun vil, for det er op til hende, hvad hun gerne vil. For hvis hun ikke vil hjem, så vil jeg heller ikke tvinge hende til at komme hjem, fordi så bliver det ikke bedre af det. (...) Hun vil gerne bo begge steder, men det ved hun jo godt, at hun ikke kan.*

De foregående citater viser, at Ayse taler sig op imod en forståelse, hvor et godt moderskab identificeres på, at moren selv tager hånd om hjem og børnepasning, og at hun indgår i en patriarkalsk familie-

struktur, hvor børnene (særligt døtrene) betragtes som uselvstændige gruppemedlemmer. Det fremgår desuden, at en børnehave i denne forståelse ikke er en service eller et sted, der kan fremme børnenes udvikling, men nærmest er skadelig for dem. Når Ayse får at vide af sin sagsbehandler, at hun er en rigtig god mor, fordi hun tænker på sin datter og gør, hvad der er bedst for hende, kan hun ifølge hende selv ikke bruge denne reference i relationen til sin familie. Det sociale system – repræsenteret ved sagsbehandleren – har ikke legitimeret til at definere godt moderskab i det sociale rum, der befolkes af Ayses familie. Vi tolker det således, at Ayse i sin livshistorie må tage afstand fra familiens livssyn for herigennem at legitimere, at hun gik med til en frivillig anbringelse. Ayse definerer sig altså i opposition til familien og bruger familien til at spejle moderskabet, som det ikke skal være. Ved at fremhæve en række forhold – sin uddannelse, at sønnen er i daginstitution, at Halime selv skal bestemme, hvor hun vil bo – konstruerer Ayse sig selv som en moderne vestlig mor med de værdier, denne identitet associeres med. Hun bruger sin familie til at afgrænse sig selv fra et kulturelt, religiøst ortodokst og efter hendes opfattelse dobbeltmoralisk miljø og konstruerer i mødet med systemet en opfattelse af barnet som et selvstændigt individ med egne rettigheder.

#### Ayse som traditionel 'arabisk' mor

Ayses fortælling om sit moderskab rummer iboende dilemmaer og paradokser, der især træder frem, når Ayse forholder sig til Halimes (danske) plejemor. Det er vores fortolkning, at Ayse på den ene side fremstiller sig selv som en mor, der deler den danske plejemors opdragelsesværdier. På den anden side konfronteres Ayse med situationer, hvor hun distancerer sig fra det 'danske' moderskab og i stedet taler ud fra andre kulturelle værdier. Følgende korte udpluk illustrerer, hvordan Ayse oplever, at Halime bliver opdraget på en alligevel lidt for 'dansk' vis:

*Halime har forandret sig meget. Hun er jo ikke den samme pige. Jeg har opdraget hende helt anderledes, end hun er blevet ... hun er blevet meget mere dansk. (...) Jeg ville ikke opdrage Halime på den måde, som plejemoren opdrager hende på, for jeg synes, hun er for dansk, ik'. Altså, det kan jeg jo ikke gøre noget ved. Jeg ved jo heller ikke, om Halime har tænkt sig at høre efter, når hun kommer hjem, fordi hun er sådan meget, hun siger sin mening, og hun er ligeglad.*

Den 'lidt for danske' opdragelse drejer sig således bl.a. om, at Halime risikerer at få for lidt respekt for de voksne og blive for uefterrettelig. Den drejer sig også om den opfattelse af kropskontakt, Halime får gennem sin opvækst i plejefamilien:

*Jeg synes da heller ikke, at det er særlig godt, at hun sidder på skødet af en mand og sådan nogle ting. (...) Hvis det er plejefaren, så har jeg ikke noget imod det, men jeg ved, at min kæreste, han ville aldrig nogen sinde sætte hende op på sit skød.*

Og endelig drejer den 'lidt for danske' opdragelse sig om de spisevaner og -normer, Halime tilegner sig i plejefamilien:

*Jeg tænker også på, hvordan hun kommer til at være derhjemme, for jeg ved godt, at hun er vant til at ... For eksempel spiser jeg ikke svin, det gør hun. Jeg ved også godt, at det er mig selv, der har ladet hende gøre det, ik'. Men om hun skal stoppe med at gøre det, eller om hun stadig skal gøre det, eller ... og der er nogle konflikter, fordi jeg ved, at vi vil da komme op at skændes. Vi har samme temperament, mig og hende (...). Altså, hun gør, hvad der passer hende.*

I mødet med den opvækst, Halime får i plejefamilien, får Ayses oprindelsesland og de kulturelle værdier, hun forbinder med sin baggrund, en rolle at spille i definitionen af det gode moderskab og den gode børneopdragelse. Det kommer til at stå som modvægt til det, hun oplever som værende 'for dansk'. Det er vanskeligt for Ayse at sætte ord på det 'for danske', men som vist handler konflikterne om sømmelig opførsel for piger (fx i forhold til at sidde på skødet af en mand), frihed, selvstændighed og i et vist omfang mad.

Ayse anvender faktisk en essentialistisk kulturforståelse i sin strategiske manøvrering mellem forskellige identitetskonstruktioner og forventninger til moderskabet. Med 'essentialistisk kulturforståelse' hentyder vi til den såkaldt klassiske kulturforståelse, hvor kultur ses som et samfunds og en etnisk gruppes normer og værdier, som det enkelte individ socialiseres til som barn og tager med sig som en bagage (jf. kapitel 2). Etnicitet og kultur bliver herved to uadskillelige størrelser. Ayses fortælling viser, hvorledes hun selv kan bruge denne kulturforståelse til at positionere sig i forhold til de forskellige sociale sammenhænge, hun indgår i. Ayse kan vælge at fremhæve



visse elementer (fx frihed, selvstændighed, sprog og mad) som et sammenhængende hele i sin grænsedragning til henholdsvis familien og plejemoren.

På det empiriske niveau fungerer det således tilsyneladende tilfredsstillende for Ayse at definere sig som enten dansk og stabil mor eller som arabisk mor. Hun anvender altså etnicitet og bestemte kulturelle værdier, normer og praksisser til at skabe distance eller nærhed i forhold til andre vigtige aktører i hendes liv – nemlig plejemoren, kommunen og hendes familie. På et analytisk plan viser disse forskellige positioneringer imidlertid nødvendigheden af et mere dynamisk kulturbegreb, der kan rumme konflikter, paradokser og forandring, hvis vi skal forstå Ayses forskellige moderskabsfortællinger som den sammenhængende og betydningskabende livshistorie, den også kan ses som. Det giver ikke megen mening at fokusere på Ayses kulturelle baggrund som én homogen størrelse i en søgen efter forståelse af hendes situation. Ligeledes er det ikke tilfredsstillende at diagnosticere Ayse som en person, der er 'splittet' mellem to kulturer. Kulturbegrebet synes for statisk til at give mening. Til gengæld giver det mening at forstå Ayse gennem hendes konstruktioner af moderskab, som en person der aktivt forholder sig til de diskurser og værdier, hun møder i de forskellige sociale sammenhænge, hun indgår i. Ayse besidder jo faktisk en veludviklet kulturel kompetence, der gør hende i stand til at manøvrere og skabe sammenhæng i de ellers modstridende forventninger og forståelsesrammer, som hun er omgivet af og indgår i.

### Samvær og samarbejde med plejemoren

Ud fra Ayses fortælling får man også indtryk af en kvinde, der er i stand til at indgå konstruktivt og velovervejet i samarbejdet med plejefamilien. Tidligere havde Ayse samvær med sin datter hver uge. Men efter hun fik sit andet barn, der nu er 2 år gammel, blev det for meget at rejse de over 100 km hver vej til plejefamilien en gang om ugen. I stedet kommer Ayse til samvær i plejefamilien én gang om måneden, og plejefamilien kører Halime til samvær hjemme hos Ayse én gang om måneden, hvilket Ayse udtrykker tilfredshed med. Ayse synes, hun har et godt samarbejde med plejemoren, men hun erkender, at det vækker meget ambivalente følelser at skulle samarbejde med den kvinde, der til hverdag har hendes barn boende:

*Jeg skændes selvfølgelig med hende, men det er jo, fordi jeg ikke selv har Halime, ik'. Jeg kan ikke lide hende. Men jeg er jo nødt til at acceptere hende, fordi jeg ved, hun passer godt på min datter (...) Jamen, jeg kan også godt lide hende, fordi jeg ved, hun behandler Halime på den samme måde, som jeg selv ville have opdraget hende på, ik'. Altså, jeg kan godt lide måden, hun er opdraget på. Det er en god opdragelse, som hun har fået, ik'. Det har jeg ikke noget imod, men selvfølgelig kan man ikke lide en anden kvinde, der har ens barn. Det er der ikke nogen, der kan, tror jeg.*

Ayse fortæller også, at plejemoren er den person i det sociale system, der støtter, når hun har brug for hjælp:

*Nej, jeg har slet ikke fået noget hjælp, altså siden hun er blevet anbragt. Jeg har snakket med hendes plejemor ... [hun] er den eneste, der har sagt til mig, at du kan gå over og henvende dig derovre, og ringet til forskellige steder for mig og fået oplyst nogle ting. Det er den eneste, men det skal ikke være hende, der skal gøre det. Det er kommunen, eller det er min socialrådgiver, der skal gøre det, ik'.*

Ayse er altså glad for plejemorens hjælp, og som vi kan se, anerkender Ayse, at den ligger uden for plejemorens arbejdsfelt, og at plejemoren herved gør en ekstra indsats for hendes skyld. Det fremgår af fortællingen, at Ayse på den ene side ønsker, at datteren snart hjemgives. Nu, hvor hun i egen forståelse har et stabilt familieliv, kan hun ikke se, hvad der skulle være til hinder for hjemgivelsen af datteren. Samtidig vurderer Ayse, at det vil blive meget vanskeligt for plejemoren at hjemgive Halime, og at Halime også har knyttet sig til plejemoren:

*Hun [plejemoren] har jo opdraget hende, som sin datter (...) Jeg har også sagt til hende, at når Halime kommer hjem, at så er hun velkommen (...) Jeg havde også tænkt mig at bruge hende som aflastning, ik'. Hvis det er, Halime ønsker at komme derop i weekenden, ik', så må hun også gerne det (...) For det er ikke bare sådan at rive hende væk derfra, for hun har været meget, og hun er meget [knyttet til plejefamilien] (...) Det er sådan, at hun kalder [plejefamiliens børn] for storesøster og storebror, ik'. (...) Det er en stor del af hendes liv.*

## Dilemmaerne for Halime: identitet og etnicitet

Det er Ayses opfattelse, at datteren nu er i en alder, hvor hun begynder at stille mange spørgsmål til anbringelsen. Spørgsmål, hvis svar også vil påvirke datterens forståelse af, hvem hun er:

*Hun er kommet i den alder, hvor hun ikke rigtig kan forstå, hvorfor hun er deroppe. 'Hvor er min far henne?', og 'hvorfor vil min far ikke have mig?', og sådan nogle ting, ik'. Hun er jo kommet i den alder, hvor hun skal spørge. (...) Og folk, de spørger hende, hvorfor hun har sort hår, når hendes plejefamilie ikke har det. 'Det er ikke min mor', 'Nå, hvor er din mor henne?', 'Hun er derhjemme', 'Nå, men hvorfor bor du ikke ved din mor?' Børn, de er jo sådan, ik'. De er jo nysgerrige. (...) Der bor ikke mange i den by, der har mørkt hår. (...) Altså, når hun går ned i Superbrugsen, og hun fx går med mig derned, så kan folk ikke forstå det, fordi de har set hende med [plejemor]. Så 'Hvem er det, der holder hende i hånden nu?', 'Er det storesøster?', 'Nej, det er min mor', 'Nå' siger de så. Men så forklarer hun det også selv, hun har to mødre.*

Vi spurgte Ayse, hvordan hun definerer sig selv i forhold til begreber som fx indvandrere eller andengenerationsdanskere. Ayses svar var:

*Jeg har aldrig nogen sinde brugt sådan et ord før. Jeg er syrer, men ... (...) (J)eg er ikke vokset op i et [specifikt etnisk] miljø. Jeg er vokset op i det der ortodokse miljø. (...) Min mor var også kristen, og jeg er døbt. Jeg er katolik, men vi er opvokset ortodokst, fordi min mor blev gift med en pakistaner. (...) Ja, men jeg føler mig ikke religiøs, fordi jeg kan ikke leve på den måde (...) Min søns far (...) han er heller ikke religiøs. (...) Han er født og opvokset i Europa, så han er mere dansk i det. Vi er meget internationale i vores familie.*

Halime er imidlertid anbragt i en plejefamilie i en dansk provinsby i et ganske traditionelt dansk lokalsamfund, hvor hun kun møder etniske danskere og dansk som hverdagsprog. Ayse fortæller, at dette har indflydelse på datterens opfattelse af sig selv. For Halime er ønsket om at være ligesom de lyshårede, blåøjede børn, hun er omgivet af, tilsyneladende et stærkt udviklingsmotiv.

*Hun skal være blond, siger hun til mig. Så siger jeg: 'Det skal du ikke', og så siger hun, at jo, det skal hun. Hun havde også langt hår ned til*

*knæet, men hun har klippet det. (...) Jeg sagde til hende, at hun ikke skulle gøre det. Men altså, jeg har det sådan, at børn er børn, ik'.*

Vi tolker det sådan, at Ayse selv har udviklet kompetencer til at agere i de forskellige sociale og kulturelle sammenhænge, hun er indgået i gennem sin opvækst og sit voksne liv. I sin biologiske familie ville Halime have haft et mangfoldigt etnisk miljø at definere sig selv i forhold til, men i plejefamilien er Halimes spejlings- og referenceramme dansk. Ayses fortælling viser, at hun er opmærksom på de dilemmaer, dette kan give Halime, og at hun søger at støtte Halime ved at acceptere, at Halime primært forholder sig til sit danske hverdagsmiljø i sin udvikling af normalitet og identitet.

### Samarbejdet med kommunen

Ligesom flere af de andre mødre har Ayse ikke den store tillid til kommunen. Ayse fortæller om de løfter om hjælp til lejlighed og uddannelse, hun fik, da hun gik med til en frivillig anbringelse af Halime, men som tilsyneladende ikke blev indfriet. Selvom det er gået godt med Halime i plejefamilien, fortæller Ayse derfor følgende om sit forhold til kommunen:

*Jeg stoler ikke på kommunen (...), så jeg har ikke et godt samarbejde med dem. (...) når de siger, at Halime må komme hjem, så tror jeg heller ikke på det. (...) Det var bare sådan, 'Nå, men Halime, hun er anbragt, så kan vi ikke hjælpe dig med at få en lejlighed'. Det var bare sådan. Nå, det var det modsatte af, før hun blev anbragt, ik'. (...) Nu har de taget ens datter! (...) Jeg har slet ikke fået noget hjælp, siden hun er blevet anbragt.*

### Fremtiden som anerkendt mor

I Ayses fortælling er perspektivet for Halimes anbringelse uklart. Ifølge Ayse er det vigtigt at lytte til, hvad Halime helst selv vil. Om Halime kommer hjem til forældre og halvsøskende eller fortsætter sit liv i plejefamilien, er altså i henhold til Ayses fortælling op til datteren. Det er nærliggende at tolke dette som en socialisering ind i en dansk pædagogisk tankegang og diskurs, hvor der lægges vægt på barnets egne ønsker. Denne diskurs anvender Ayse i det ekstreme til at italesætte børns ret til selvbestemmelse, også i forhold til som 8-årig at tage beslutning om fortsat anbringelse eller ej. Brugen af denne diskurs kan gøre det lettere for Ayse at se mening i de to

forskellige scenarier for fremtiden: Hvis Halime kommer hjem, så er Ayses drøm om at leve sammen med datteren blevet til virkelighed. Men hvis datteren fortsætter sin opvækst i plejefamilien, så kan Ayse legitimere dette over for sig selv ved at se det som resultat af datterens selvbestemmelsesret, snarere end af en vurdering af Ayses egen omsorgskompetence. Ayse kan derved blive ved med at være en central person i datterens liv og føle sit moderskab anerkendt, samtidig med at Ayse med sin nye mand og sit lille barn kan udvikle deres familieliv, uden de udfordringer det giver at skulle inkludere Ayses nu danske, dansktalende datter i familien. På grund af det gode samarbejde med plejefamilien kan det fremstå som håndterbart for Ayse både at få datteren hjemgivet og at datteren skal vokse op i plejefamilien.

## Rosas fortælling

Rosa kom til Danmark sammen med sin familie og sine søskende, da hun var 5 år. Hun fortæller om en opvækst med farens vold over for moren, forældrenes skilsmisse, udsmidning hjemmefra som 16-årig og en tidligt begyndende misbrugskarriere:

*Jeg var 10 år, da de blev skilt, fordi min far er alkoholiker. Han drikker, og han slår min mor. (...) Så blev de skilt, og min far rejste [tilbage til emigrationslandet]. Det tog hårdt på mig. (...) mine søskende havde været jaloux på mig, fordi jeg altid havde fået hans opmærksomhed ... eller begge tos, ik', og til sidst så følte jeg mig helt alene, og så begyndte jeg så småt at drikke. (...) Jeg var 12 år, da jeg begyndte med at ryge hash og drikke. For at dulme smerterne lidt, kan man sige. Man følte sig lidt udenfor. Man følte sig lidt alene. Så det var min måde at komme væk fra virkeligheden på. Sådan hen ad vejen der, der begynder mig og min mor at få problemer, så jeg bliver smidt ud som 16-årig. Jamen, jeg kommer i sådan en minibolig, og der kan jeg slet ikke kontrollere mit misbrug.*

Rosa fortæller, at misbruget accelererede, da hun som 18-årig mødte sin kæreste, og videre om situationen, da hun blev gravid med sønnen:

*[Jeg] finder ud af, at jeg er gravid med min søn, og der søger jeg så hjælp på kommunen og hos min læge. (...) Jeg prøvede flere gange at stoppe,*

*mens jeg var gravid, og jeg søgte om hjælp. Men jeg fik ikke nogen hjælp, fordi de mente åbenbart ikke, at jeg var så langt ude.*

### Rosas moderskabsfortælling

Rosas fortælling om sig selv som mor handler om hendes moderskab dels til sønnen, der nu er 8 år, og dels til datteren på 5 år. De to børn har samme far, og Rosa er stadig kæreste med ham, 'fordi han altid har været mit livs kærlighed'. Faren har dog ikke kontakt til nogen af børnene.

Som vi skal se i det følgende, søger Rosa gennem sin moderskabsfortælling at skabe mening med anbringelsen af begge hendes børn. Fortællingen viser samtidig, at Rosa forhandler sit moderskab til de to børn i meget forskellige kontekster. Rosas moderskabsfortælling skabes, både i relation til hendes alkoholmisbrugshistorie; i relation til sønnens plejemor og kommunen samt i relation til Rosas egen familie, der i denne forbindelse primært vil sige hendes mor og moster. Mosteren indtager en særlig rolle i Rosas liv, da hun er plejemor for Rosas datter.

### Rosa som alkoholikermor

Rosas misbrug havde varet nogle år, da hun 20 år gammel fødte sin søn. Sønnen Mario blev født med abstinenser.

*(D)et var en hård tur, synes jeg. Jeg havde ikke regnet med, at det ville slå mig så hårdt, at se min søn ligge der med abstinenser. Det slog mig helt ud af kurs. Jeg sad hele tiden hos ham, og jeg ville ikke gå fra ham. Jeg prøvede på alle mulige måder, om jeg ikke kunne få ham hjem. For jeg kunne godt selv se, at jeg havde kvajet mig. Jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle gøre det godt (...) jeg følte mig helt alene, ik'.*

Mario lå på sygehuset i to måneder og kom derefter på observationshjem i fire måneder, indtil han kom i den familiepleje, hvor han siden har boet. I dag ser Rosa sin søn én time månedligt hos plejefamilien. Rosa fortæller, at plejemoren og kommunen har et meget tvetydigt forhold til hende som Marios mor. På den ene side oplever Rosa, at plejemoren underkender og overtager hendes moderskab:

*Mario må ikke kalde mig mor. Han skal kalde hende mor. Det, synes jeg, er groft. Det kan godt være, at han har været hos hende i lang tid*

*og sådan noget, ikke. Men stadigvæk er jeg hans mor. Hun bliver trods alt stadig betalt for det.*

Samtidig oplever Rosa tilsyneladende, at hendes moderskab anerkendes, når der er problemer med Mario, men da kun som forklaringsfaktor i forhold til sønnens adfærd:

*Når min søn er ked af det, eller han har været grov mod børnene (...), så bliver skylden hver gang sat over på mig, fordi jeg er hans mor, og jeg er alkoholiker. De siger: 'Jamen, det kan kun være pga. hende, at han er ked af det', selvom jeg ikke har været så stor en del af Marios liv til at kunne give skylden på.*

Vores tolkning er, at Rosa i det daglige oplever en frakendelse af sit moderskab, fordi sønnen er vokset op i en plejefamilie. Samtidig oplever hun, at både plejefamilien og kommunen tyer til biologiske forklaringsfaktorer, når vanskelige eller problematiske forhold omkring Marios adfærd skal forklares. Rosa anvender dog også selv en biologisk forklaringsmodel, når hun fortæller om bekymringen for sin søns fremtid:

*Men jeg må indrømme, at jeg er lidt nervøs for min søn. Han er abstinensbarn, og jeg har altid lært fra behandlingen, at alkoholisme er en sygdom, der ligger i dine gener. Og har du to forældre, som har det, så har du nemmere ved at overføre det til dine børn. Min søn er født med abstinenser, så han har den sygdom. Og nu frygter jeg ... bliver han ligesom mig? Jeg tænker, hvad for nogen måder kan jeg lære ham, så han ikke skal igennem de ting, som jeg har været igennem? Fordi det har været hårdt. (...) og jeg vil bare skåne ham for det. (...) Det må jeg indrømme, det spekulerer jeg meget på. (...) Især det med min søn. Fordi jeg er så bange for, at han kommer til at ende ligesom mig. (...) (E)t eller andet sted, der har jeg det meget dårligt over, hvad jeg har budt ham, ik'. Så derfor så prøver jeg på at være så god som overhovedet muligt over for ham.*

Rosas moderskabsfortælling er tydeligvis præget af misbrugsbehandlings sociale meningsunivers. Ifølge Margaretha Järvinen (2003:33) er det en central del af misbrugsbehandlingsdiskursen i Danmark, at misbrugere først kan modtage behandling, når de har indset deres misbrug og er indstillet på at tage det moralske ansvar for deres

problemer. Rosa har gennem mange år været i kontakt med misbrugsbehandling. Hun har været syv måneder i døgnbehandling, er i kontakt med et misbrugsbehandlingscenter, går til AA-møder og er p.t. skrevet op til ny døgnbehandling. Det er derfor heller ikke underligt, at Rosas fortælling om hendes moderskab i udstrakt grad afspejler den italesættelse af sit liv, som hun har haft mulighed for at lære i misbrugsbehandlingen. Rosa understreger således hele tiden sin erkendelse af misbruget som omsorgssvigtskabende, og hun påtager sig det moralske ansvar for, at hun pga. misbruget ikke har været en god nok mor for sin søn.

Vores tolkning af Rosas moderskabsfortælling er, at hun gennem overførslen af misbrugsbehandlingsdiskursen på sit moderskab søger at iscenesætte sig selv som en indsigtfuld og ansvarlig mor; der dog pga. misbruget ikke har magtet at være social mor for sin søn. Men denne moderskabsfortælling er ikke effektiv i konfrontationerne omkring moderskabet til Mario. Over for det sociale systems krav til det gode moderskab er erkendelse af svigt pga. misbrug og moralsk ansvarstagen ikke tilstrækkeligt. I den sociale børneforsorg er kravene til det gode forældreskab snarere defineret ved velordnet fysisk, tidsmæssig og samlivsmæssig livsførelse, psykisk styrke, evne til at opfatte egne børn med professionelle øjne samt kompetence og vilje til samarbejde (Egelund, 1997:203). Rosa positionerer sig imidlertid ikke i forhold til denne konstruktion om det gode nok forældreskab, men alene i forhold til den misbrugsbehandlingsdiskurs, hun er kompetent inden for. Samtidig viser Rosas fortælling, at hun gennem denne italesættelse kun har redskaber til at erkende og påtage sig skyld for sit hidtidige ikke gode nok moderskab. Hermed bliver det vanskeligt at italesætte moderskabet konstruktivt over for kommunen og plejefamilien. Faktisk bidrager Rosa gennem misbrugsbehandlingsdiskursen snarere til at bekræfte det sociale system i vurderingen af hendes manglende omsorgskompetencer. Rosa risikerer altså yderligere at undergrave sit moderskab. Rosas fortælling tyder også på, at hun selv er så påvirket af sygdomsforståelsen af sit misbrug, at hun heller ikke over for sig selv er i stand til at italesætte sig som en god nok mor for Mario.

I vores tolkning udspiller Rosas konfrontationer med sønnens plejemor og kommunen sig omkring Rosas kamp for at få anerkendt sit moderskab. Rosa og sønnens plejemor definerer begge sig selv



som sønnens mor, og plejemoren, der jo bor sammen med sønnen i hverdagen og har gjort det, siden Mario var ½ år, har muligheden for også i praksis at definere sig som mor. Rosas søn kalder plejemoren for mor. I forhold til plejemoren og kommunen er det tilsyneladende ikke lykkedes for Rosa at positionere sit moderskab. Ifølge Rosa anerkendes hendes moderskab til sønnen som nævnt kun, når der skal findes årsagsforklaringer, når sønnen har udvist afvigende adfærd.

### Rosa som ansvarlig deltidsmor

Rosas vilkår for at indtage en plads som mor for datteren, Maria, er imidlertid ganske anderledes. Da Rosa blev gravid med Maria, havde hun efter sigende været ædru i flere måneder. Hun fik nu en lejlighed, hvor hun kunne bo alene med Maria.

*Jeg ville ikke bo sammen med faren i starten, fordi han var jo misbruger (...) Så jeg var alene med hende, og jeg syntes, det var en dejlig tid, jeg havde sammen med hende. (...) Jeg følte lidt, at det var mit første barn, fordi jeg ikke har haft min søn hjemme (...) På det tidspunkt gik det udmærket. Hun begyndte i vuggestue. Og jeg havde stadig en god kontakt med min moster og søskende, altså hele familien fik hende faktisk at se, ikke. (...) Men så begyndte min mor at presse mig med, at jeg skulle få min søn hjem også. Og på det tidspunkt kunne jeg ikke overskue det. (...) Men jeg ville gøre alt for at gøre min mor tilfreds. (...) Derfor gjorde jeg, hvad hun sagde. (...) Men det var alligevel hårdt at skulle være fuldtidsmor for Maria og så samtidig skulle koncentrere mig om min søn. (...) Så et stykke tid efter at jeg har haft besøg af min søn, der falder jeg så i vandet [begynder at drikke igen]. Og lige så snart jeg falder i vandet, snakker jeg med min moster, og jeg fortæller hende det hele. (...) Min moster bliver ked af, at jeg er faldet i vandet. Men hun kan godt forstå, at jeg ikke vil have min datter hjemme, imens at jeg er faldet i vandet.*

Rosa og mosteren søger derfor i fællesskab om, at datteren kan komme i familiepleje hos mosteren. Det godkender kommunen, og datteren vokser fra hun er 1½ år op hos Rosas moster. Rosa ser datteren et par timer ugentligt hos mosteren. Rosa fortæller glad om samarbejdet med mosteren.

*Min moster har altid været så tålmodig og har sagt til mig: 'Jamen, der er ikke nogen, der forventer noget af dig. Du skal bare komme ud af dit*

*misbrug. Og når du engang er klar, så har du din datter her. Så kan du få hende med hjem'.*

Mosteren og Rosa italesætter altså begge misbruget gennem den sygdomsforklaring, Rosa har lært at kende i misbrugsbehandlingen. Mosteren anerkender tilsyneladende Rosas deltidsmoderskab, formidler til hende, at hun er vigtig for sit barn, og at misbruget er det eneste problem. I Rosas gengivelse vil hun kunne få Maria hjem igen, så snart hun er kommet ud af sit misbrug. Vi ser således ikke Rosa i en kamp om moderskabet med mosteren, sådan som hun er det med Marios plejemor. Rosa er moren, hun er bare for syg (misbrugende) p.t. til at kunne varetage moderskabet alene og på fuld tid. Vi kan også se, at sygdomsmetaforen støtter Rosa i sit moderskab, når datteren stiller spørgsmål:

*Min datter spørger [tit], om hun kan få lov til at komme hjem og sove og komme på weekend og sådan nogle ting. Og jeg ved ikke, hvad jeg skal sige til hende. Så er det meget rart, at jeg kan sige til hende, 'O.k., lille skat, når mor engang bliver rask, så kan du komme hjem. Men det tager sin tid'.*

Rosas forhold til sin egen mor er også blevet meget bedre, og hun fortæller om at være blevet en del af sin familie igen:

*[Min mor] vil bare prøve at støtte mig så godt, hun kan. Og det er jeg også glad for, fordi jeg kan godt se, at jeg har meget af min families støtte, og det havde jeg ikke før i tiden. (...) For mig er det vigtigt, at jeg holder kontakten med dem, fordi det er ligesom det, der får mig til at kæmpe videre.*

### Rosa som latinamerikansk mor

Rosa fortæller, at hendes far og onkel for nylig under et besøg i Danmark gjorde hende opmærksom på, at hun havde et ansvar i forhold til at fortælle sønnen om sin latinamerikanske familiebaggrund. Rosa havde ikke tidligere tænkt på dette og overvejer derfor nu, hvordan hun skal definere sit eget og plejemorens ansvar på dette område. At det ikke er enkelt for hende, fremgår af følgende udsagn:

*Jeg betragter jo ikke mig selv som hel dansker, men jeg betragter heller ikke mig selv som en latinamerikaner. Når jeg kommer til [Latinamerika],*

*så er jeg udlænding. Jeg kan ikke sproget flydende, der er nogle småting, som jeg glemmer. Så et eller andet sted føler jeg mig splittet, men jeg er stadigvæk ... et eller andet sted, der føler jeg mig lidt mere som dansker end latinamerikaner, ik', for jeg er jo vokset op her i Danmark.*

Problematikken omkring Rosas forståelse af sig selv som 'latinamerikansk mor' er altså primært en problematik, hendes far og onkel har introduceret under deres besøg i Danmark. Når problematikken om kontinuitet i forhold til familiens latinamerikanske baggrund alene kommer op i forhold til Mario, synes det at hænge sammen med, at Rosas datter er slægtsanbragt, og derfor i hverdagen indgår i latinamerikanske familiesammenhænge. Maria har da også et par gange besøgt slægtninge i Latinamerika sammen med mosteren og hendes familie. I forhold til Maria ligger der altså ikke noget 'latinamerikansk ansvar' i Rosas moderskab, da mosteren tager sig af dette. Generelt indtager etnicitet, kultur, sprog og religion dog ikke særlig fremtrædende roller i Rosas fortælling. På mange måder kunne hendes beretning lige såvel have været beretningen fra en ung dansk mor med misbrugsproblemer og børn anbragt uden for hjemmet.

### Kampe om anerkendelse

Det er vigtigt at understrege, at vi gennem analysen af Rosas fortælling ikke ønsker at reducere hendes komplekse liv til et spørgsmål om diskurser. Men ved at følge hendes kampe for anerkendelse af sit moderskab og af sin ansvarstagen, har vi fået et lille indblik i, hvilke barrierer og støtter Rosa møder i de forskellige anbringelseskontekster. Og vi har fået indblik i, hvordan hun forstår og placerer sine egne livserfaringer i forhold hertil. Som vi således har set af det foregående, forhandler Rosa sit moderskab i forhold til sine to børn og deres forskellige plejemødre. I sine forhandlinger bruger hun de positioneringsredskaber, hun kender fra misbrugsbehandlingen: Hun søger via erkendelse og ansvarstagen for sit misbrug og for sin deraf følgende ringe omsorgskompetence at italesætte sig selv som potentiel god nok mor for sin søn. En italesættelse, der dog ikke synes effektiv i sønnens anbringelseskontekst, hvor Rosas moderskab ikke anerkendes. I forhold til datteren søger Rosa at italesætte sit potentielt gode moderskab via sygdomsanalogier omkring misbruget, og ifølge fortællingen lykkes det hende at positionere sit moderskab for datteren gennem denne strategi. Moderskabsfortællingen afspejler, at Rosa i sit hverdagsliv navigerer i flere forskellige

kontekster, og at hun søger at positionere sig som en mor, der gør det bedste, hun kan, ud fra de værdier og normer for det gode moderskab, hun mener, er gældende i den enkelte kontekst.

Rosas fortælling indeholder ikke meget om hendes forhold til eller samarbejde med kommunens børne- og familieafdeling i dag. Kommunen indgår alene i hendes fortælling som den instans, der kan afgøre forhold og træffe bestemmelser om børnenes fortsatte anbringelse og hendes mulighed for samvær med dem.

Der er altså markante forskelle mellem på den ene side Rosas succesfulde italesættelse af sig selv over for familien som en ansvarlig deltidsmor, der gerne vil, men p.t. desværre ikke kan være fuldtidsmor for sin datter, og på den anden side hendes ikke anerkendte moderskab til sønnen. Disse forskelle afspejler sig også i forholdene omkring hendes samvær med børnene, i samarbejdet med anbringelsesstederne og i samarbejdet med kommunen. Rosa har samvær med børnene i plejefamiliernes hjem. Hun fortæller, at kommunen stiller krav om, at hun skal kunne aflægge helt rene urinprøver for at få udvidet samvær med børnene og have dem på besøg hjemme. I starten af datterens anbringelse besøgte Rosa oftere Maria, men mosteren stoppede dette. Om forhandlinger af samværsvilkårene omkring Maria fortæller Rosa:

*I starten, der kom jeg to gange om ugen. Men så sagde min moster: 'Jeg tror ikke, at det er en god ide, at du ser hende to gange om ugen. Jeg tror, vi er nødt til at sætte tiden ned til en gang om ugen'. Så har hun ligesom sin hverdag, og så i weekenden, der kom jeg. Det fik hun det bedre af, Maria, ik'. (...) Og det har kommunen sagt, at det vil de ikke blande sig i. Det foregår mellem mig og min moster. (...) Min moster sætter grænser for mig stadigvæk, ik'. Hun siger fx: 'Du kan ikke bare komme, når det passer dig'. (...) Ser hun mig påvirket, jamen, så beder hun mig om at gå. Sådant nogle ting der, det skal hun holde fast på, og det er vigtigt, fordi det er tit med familien, ik', at man overskrider grænser. (...) Misbrugere er trods alt meget manipulerende, ik'. Det er vi altså.*

Ved at fremhæve, at samværet med Maria forhandles direkte mellem Rosa og mosteren, viser Rosa, at hun i denne sammenhæng anerkendes som mor. Mosteren stiller krav til hende og forventer, at hun efterlever dem. Mosteren giver Rosa anvisninger på, hvordan hun

skal opføre sig for at være en god nok deltidsmor ved samværene. Derved giver mosteren Rosa mulighed for at definere sig som mor på en ny og mere acceptabel måde. Mosterens krav er ikke anderledes end de krav, hun bliver mødt med fra kommunen og plejefamilien i forhold til sønnen. Men der stilles kravene i en kontekst, hvor Rosa ikke føler sig anerkendt som mor. Alle aftaler omkring samværet med Mario skal Rosa i dag indgå med kommunen og ikke direkte med plejemoren. Dette skyldes samarbejdets konfliktfyldte karakter, og Rosa fortæller om at være aktør i det anspændte forhold:

*(D)et er, fordi jeg har brokket mig meget, så til sidst har plejemoren sagt, at hun ikke ville lave aftaler med mig. Hvis jeg fx ikke kan komme en aftalt dag og vil ringe og få en ny tid. Det kan jeg ikke hos hende, der skal jeg ringe til kommunen. Kan jeg ikke få fat i sagsbehandleren, jamen så må mit besøg blive aflyst. (...) Der har været mange ting, som hun har været utilfreds med, og jeg har været utilfreds med. (...) Hun føler sig som bussemanden, siger hun. Og så siger jeg til hende: 'Jamen, det er du da også. Den måde du opfører dig på nogle gange. (...) Du kan godt sige det på en anden måde, ik'. 'Nå o.k., det var hun ikke klar over'. Vi snakker sådan nogle gange, ik'. Altså, jeg har altid været typen, der siger tingene lige ud.*

Hvor Rosa taler om sin selvfølgelige respekt for sin moster, er hendes relation til plejemoren tydeligvis i langt højere grad præget af kampen om moderskabet. Rosa fortæller dog om, at hun er bevidst om, at denne kamp ikke skal gå ud over sønnen:

*Men er min søn der, så kunne jeg ikke finde på at sige sådan nogle ting. Så snakker jeg pænt og sådan, 'Hej, og ih og åh' og smiler, selvom hun ved, at jeg inderst inde tænker 'Neij!!!'. Men det er jeg nødt til, fordi min søn skal ikke vide, at jeg har det forhold til hende. Han skal ikke føle sig splittet ad mellem to, og prøve at tilfredsstille hende og tilfredsstille mig. (...) Han skal vide, at jeg tænker på ham, ik', og at jeg er glad for, at hun passer på ham, ik'.*

Uddraget af fortællingen viser, at Rosa er bevidst om, at hendes søn meget vel kan blive klemt i det konfliktfyldte forhold mellem hende og plejemoren, som han har boet hos, siden han var ½ år. Rosa fortæller også, at hun i starten var glad for sønnens plejemor, hvilket dog har ændret sig:

*Da hun havde min søn i starten, der var hun alene med sin egen søn. Og jeg kunne se, at [min søn] fik al opmærksomheden. Det gik skide godt, og jeg var glad for hende og sådan noget. Men sådan hen ad vejen, jo flere plejebørn, hun har fået, jo mindre opmærksomhed fik min søn. Og det gjorde ondt på mig, fordi det er min søn, ikke også. Det kan godt være, at han er hos hende, men stadigvæk, så er det ikke penge, det drejer sig om. Hun skal give ham omsorg og kærlighed, ik'. (...) (L)ige nu der er jeg i gang med at køre en retssag, fordi jeg prøver at få min søn overflyttet til min moster, der, hvor min datter bor. (...) Fordi min søn, han er meget indelukket, og han sidder tit og spiller computer og ser fjernsyn. Han er – hvad kan man kalde det – han er et skrøbeligt barn. Det kalder de ham stadigvæk, jo, ik'. Hende plejemoren, hun har tre skrøbelige børn, og så har hun desuden to aflastningsbørn. Jeg synes, det bliver lidt for mange børn. Lidt for mange skrøbelige børn at have i ét hus, og det har jeg brokket mig over.*

I sin kritik af datterens plejemor viser Rosa, at hun har en forståelse for sin søns behov og en idé om, hvordan ordentlige opvækstvilkår bør være, også selvom hun ikke selv er i stand til at tilbyde det. Selvom Rosas moderskabsfortælling viste, at hun kæmpede for anerkendelsen af sit moderskab med de tankefigurer, hun kender fra misbrugsbehandlingen, viser Rosas kritik af Marios plejemor, at hun er i stand til at italesætte kritikken med begreber fra børneforsorgens begrebsapparat. Selve det, at Mario er anbragt, er begribeligt og meningsfuldt for Rosa, men hun har svært ved at håndtere plejemorens manglende anerkendelse af hendes moderskab. Den manglende anerkendelse af moderskabet til Mario ligger i hht. Rosas fortælling til grund for, at samarbejdsrelationerne omkring hans anbringelse er langt vanskeligere end samarbejdsrelationerne omkring datteren.

## Khadijas fortælling

Khadija er født i Danmark, men blev som 6-årig sammen med sine søskende sendt til forældrenes fødeland for at *'lære noget om kultur og sådan noget'*. I forældrenes hjemland boede børnene hos forskellige familiemedlemmer. De så dog ofte deres mor, da hun rejste meget frem og tilbage. Khadija fik 12 års skolegang i forældrenes hjemland, hvorefter hun kom til Danmark. Kort efter ankomsten til Danmark blev hun tvunget til at gifte sig med en fætter, som hun havde et ubehageligt kendskab til fra sin opvækst:

*Der var seksuelt overgreb, han er 12 år ældre end mig, ik'. Det er, da jeg er lille, han er min fætter, så han passer ... passer mig.*

Khadija fortæller, at hun på denne baggrund havde meget negative forventninger til ægteskabet og ikke ønskede at få børn med manden. Hun blev dog gravid og fik et helt andet livssyn efter datterens fødsel:

*Selvom jeg ikke ville have barnet. (...) Det er noget andet, lige pludselig ... før havde jeg ikke nogen følelser, men da jeg fik hende, så syntes jeg: 'Nej, det er dejligt'.*

Fødslen af Sahra betyder ifølge Khadija, at hun oplever en glæde ved livet samt styrke til at gennemføre en skilsmisse. Dette skaber dog store problemer i familien.

*Min far kan ikke acceptere det. Det er min fars brors søn, så tætte forhold. Så far kunne ikke acceptere, at jeg skulle blive skilt, eller at jeg skulle være separeret fra ham. Så det er meget hårdt. Så jeg måtte gå til et krisecenter og sådan noget, ik'.*

Khadija gennemfører skilsmissen og taler med en psykolog om, hvorfor hun ikke vil have, at datteren skal have samvær med sin far, der jo er den samme mand, som voldtog Khadija selv, da hun var en lille pige. Khadija fortæller, at hun psykisk får det tiltagende dårligere, og at det ender med, at hun sammen med sin datter bliver indskrevet på en mor-barn-institution.

*Så sendte de mig og Sahra til et sted, hvor... man skal undersøge eller observere hele tiden (...)*

*Interviewer: Hvordan oplevede du det at være der? Kan du huske det? Åh, ad helvedes til, mand. Fordi det er, næsten som man er inde i et lukket rum, og man har forskellige – ligesom Big Brother, ik'. Ligesom om man har forskellige kameraer omkring. Altid nogen som observerer dig, ik'. Hvordan du har det med dit barn, eller hvad man spiser, og hvordan man spiser, og hvordan man snakker med barnet, ik'. Det er meget hårdt.*

Khadija bliver efter observationsperioden indlagt på daghospital, og datteren starter som 3-årig i aflastningsfamilie hver anden weekend.

Men det går tilsyneladende stadig dårligere for Khadija, der får en psykiatrisk diagnose, og for Sahra, der bliver påvirket af morens psykiske sygdom:

*Hun kunne simpelthen ikke klare det (...) hun græder ..., hun kan slet ikke smile (...) Hun bliver meget stille og meget sådan ... og når hun kommer hjem [fra børnehaven, er hun] også sur på mig. Selvom jeg prøver at give hende alt, hvad jeg kan. Men selvfølgelig kan børn mærke det (...) Jeg havde tanker om selvmord og alt muligt, selvom jeg havde hende. Ja, så en dag besluttede de bare, at [min datter] skulle flytte i plejefamilie, eller hun skal bo der og bare komme og besøge mig en gang om ugen eller hver 14. dag.*

Khadijas families syn på anbringelsen:

kulturelle, religiøse og sproglige dilemmaer

Sahra bliver anbragt i en plejefamilie, og Khadija fortæller om implikationerne ved, at plejefamilien er dansk.

*Det er en dansk familie, og det er et stort problem for min familie. Min far accepterer stadig væk ikke, at hun bor hos en dansk familie. (...) Han synes, at det er mærkeligt, at hun bor i en dansk familie, og hvad hun oplever og alt mulig ik'. Men det er jeg ligeglad med. Men selvfølgelig, en gang imellem er det hårdt, når han snakker eller diskuterer om hende. (...) Når hun bor i plejefamilie, så (...) spiser hun svinekød. (...) En gang sagde jeg til Sahra: 'Sahra, du ved godt, at jeg spiser ikke svinekød'. Så siger hun: 'Mor, ved du hvad? Hvis jeg ikke spiser det, så får jeg ikke noget mad'. [Griner] Så diskuterer jeg det ikke. Så synes jeg, at så længe hun er i plejefamilien, [så o.k.]. Selvom jeg har forklaret Sahra: 'Sådan er jeg, jeg spiser ikke, og det har jeg grund til, fordi jeg aldrig har spist det, og fordi sådan er det' ... så siger hun: 'Mor jeg kan godt lide det, prøv engang, det smager godt'. Så for hendes skyld har jeg smagt det, men syntes: 'Nej Sahra, det smager jo ad helvedes til'. Så siger hun, 'O.k., mor, jeg kan godt ...', så siger jeg: 'O.k. Sahra, [men] når du kommer hjemme hos mig, jeg kan ikke lave det, skat', så siger hun, 'O.k.'*

Khadijas far ved angiveligt ikke, at Sahra spiser svinekød i plejefamilien. Khadija gysede ved tanken om, hvad der ville ske, hvis han vidste det. Khadija fortæller, at hun godt kan tale med sin mor om de spisevaner, Sahra har fået i plejefamilien.



*Ja, min mor ... det er en anden ting, man kan snakke med hende, ik', 'Nej, mor, vi kan ikke gøre noget, og sådan er det, hun bor i plejefamilie. Men hvis hun kommer tilbage, så skal hun selvfølgelig ikke spise det.' (...) Så kan hun forstå det, eller hun bliver sur og sådan noget, men hun falder til ro bagefter. Det er mor, men far – ham kan man ikke snakke med.*

Khadija fortæller om farens kritiske reaktion, der betyder, at han ikke længere taler til Khadija.

*Interviewer: Forstod jeg dig rigtigt, at du slet ikke snakker med ham? Ja, (...) hvis jeg går og besøger dem, kan han sige: 'Kan du give mig den ting og tage den' eller ... sådan noget. Så siger jeg enten 'ja' eller 'nej'. Men jeg snakker ikke ligesom en snak, det gør jeg ikke. Altså, man kan sige, jeg holder min mund for bare at respektere ham, ik'. Så ... fordi, det betyder ikke noget, hvis jeg snakker, han forstår ikke noget. Det er ligesom om, han har en stor sten i sit hjerte. (...) Han er ligeglad med, hvordan jeg har det, og alt sådan noget, ik'.*

Moren stiller imidlertid hele tiden spørgsmål fra faren og ønsker svar, som faren kan acceptere. Khadija føler sig under stort pres:

*Der er altid pres på mig: Det er min skyld, at Sahra er i plejefamilie. Og det er det også. (...) I starten prøvede jeg at give forskellige undskyldninger, ik'. Men efterhånden bliver jeg træt ... og hvad skal jeg sige? Når hun er der [i plejefamilien], er hun glad, og det kan godt være, at hvis hun var hjemme hos mig, så var hun ikke så glad. (...) Men hun har det godt derovre.*

Khadija fortæller, at når hun besøger sin familie sammen med dat-teren, så sørger hun for ikke at provokere forældrene yderligere. Hun kan bl.a. indrette sig efter forældrenes normer for hendes egen og Sahras påklædning.

*Nu er hun så lille ... men alligevel, nu er der også lidt at passe på. Når Sahra besøger mine forældre, ik', så er hun ikke i kort bluse, men lang bluse hertil, ik'. Det skal jeg også, når jeg går hjem hos mine forældre, så sådan er det ... Det er ikke besværligt, synes jeg. (...) Det er ligesom om sommeren, hvis hun har shorts på, så tager hun bukser med i tasken, så skifter hun bare, ligesom jeg gør, ik'.*

Den verbale kommunikation mellem familiemedlemmerne er ifølge Khadija også blevet vanskeligere efter Sahras år i plejefamilien, da hun nu kun kan kommunikere på dansk. Khadijas familie taler deres modersmål indbyrdes. Søsteren taler dansk, men faren kan kun meget lidt dansk og moren endnu mindre. Når Khadija besøger forældrene sammen med Sahra, har Sahra derfor ikke umiddelbart mulighed for at kommunikere med bedsteforældrene, uden at Khadija eller hendes søster tolker. Dette kommunikationsproblem kommer vi nærmere ind på i kapitel 7.

For os ser det ud til at være meget vanskeligt for Khadija at leve op til forældrenes syn på, hvordan deres barnebarn burde vokse op. Den dansk-kulturelle kontekst, som Sahra vokser op i hos plejefamilien, viser sig således at få enorm betydning for Khadijas relation til sin egen familie. En tilsyneladende detalje i det større billede, nemlig hvilken mad Sahra spiser, eller hvordan hun går klædt, har vidtrækkende konsekvenser for anerkendelsen af Khadijas moderskab. Khadija er således kommet i en yderst marginaliseret position i sin egen familie, og hendes strategi i forhold til at forbedre denne position synes udadtil at være at tilpasse sig familiens normer og forventninger. Khadija søger således ikke i sin fortælling at positionere sit moderskab i opposition til familiens forventninger, som tilfældet var med Ayse.

### Samværet og samarbejdet med plejefamilien

Khadija har i dag samvær med Sahra hver torsdag, hvor hun henter hende fra skole, og hver anden weekend, hvor plejefamilien bringer og henter Sahra i Khadijas lejlighed. Khadija er herudover ofte i telefonisk kontakt med Sahra, ligesom hun gennem hyppige samtaler med plejemoren følger med i Sahras hverdagsliv i plejefamilien. Khadija er meget tilfreds med samarbejdet med plejemoren og fortæller bl.a.:

*Jeg snakker hver anden dag med Sahra (...) og hver uge snakker jeg med hendes plejemor, om hvordan Sahra har det, eller sådan en lille bitte ting, jeg gerne vil vide om hende, så fortæller plejemor ... åh, hun snakker og snakker [griner]. Det er meget godt, synes jeg. Hun gør alt muligt. Hun fortæller om de små ting, der gør Sahra glad eller gør hende ked af det, eller sådan noget. Det er meget godt.*

Khadija fortæller, at der er forskelle i hendes og plejefamiliens syn på børneopdragelse, og at de er gode til at snakke sammen om og respektere disse forskelle. Vi kan således se, at plejefamilien anerkender Khadijas moderskab. Det sker bl.a. ved, at plejefamilien over for Sahra gør opmærksom på Khadijas ret til at hævde egne værdier og normer i sit hjem. Khadija stiller ligeledes ikke krav om, at hendes normer og værdier for Sahras opdragelse også skal afspejle sig i Sahras hverdag i plejefamilien.

Samarbejdet med kommunen

Khadija giver udtryk for, at hun i dag er tilfreds med samarbejdet med sin sagsbehandler, men

*... I starten, der kunne jeg ikke tale med sagsbehandleren alene, fordi jeg var meget bange for, at hvis jeg kom til at sige noget forkert, så ville samværet blive mindre og sådan noget, ik'. Men det var i starten. Så sagde den kontaktperson [jeg havde på hospitalet] til mig: 'Du skal være åben, ærlig, og sandhed, og altid: Husk sandheden [tryk på sandheden], altid sandheden,' siger hun. 'Lige gyldig hvor dårlig du er, så fortæller du bare ligeud og sandheden'. Det husker jeg, og jeg fortæller altid, hvis jeg ikke har det så godt. (...) Så hun forstår det meget godt, den sagsbehandler. Og hun forklarer mig, så jeg forstår hende, og hun forstår mig. Men nu skifter hun lige pludselig, så [nu får jeg] en anden sagsbehandler. Jeg synes, det er mærkeligt i den slags sager, at man skal skifte sagsbehandler.*

I Khadijas fortælling, anerkender sagsbehandleren hendes moderskab og inddrager hende i beslutningerne:

*Hun spørger altid mig. 'Det er dig, der er mor, ik'. 'Den eneste ting, de har besluttet, er, at Sahra skal i plejefamilie. (...) Det beslutter de uden at spørge mig, men andre ting spørger sagsbehandleren altid om, ik'. (...) Det er alt muligt omkring plejefamilie og omkring samvær og omkring, at Sahra skal i 1. klasse eller ikke. (...) De spørger altid.*

Khadija fortæller dog, at hun ikke har indtryk af, at kommunen arbejder lige så målrettet på, at Sahra kan blive hjemgivet, som Khadija ønsker. Hun fortæller også, at da hun ønskede mere samvær med sin datter, sagde sagsbehandleren: 'Nej, du vil ikke'. Ifølge Khadija

forklarede sagsbehandleren, at det ikke ville være godt for hendes datter med mere samvær, og Khadija frafaldt derfor sit ønske, selvom det smertede hende.

*Jeg ville have mere samvær, men sagsbehandleren siger, at det er vigtigst for min datter, at hun har en hverdagsrutine. Man skal ikke ødelægge hendes rutine og sådan noget, ik'. Så er det bedre og ligesom lade det fungere godt for hende, at hun er der, hun er.*

Et tilpasset moderskab som en aktiv strategi

Khadija skabte stor bestyrtelse i sin familie med sit krav om skilsmisse. Men Khadijas fortælling viser, at hun ellers hele tiden søger at leve op til omgivelsernes krav til hende. Hun søger nu at tilpasse sig familien, bl.a. ved at vælge en adfærd, der vækker mindst mulig modstand: Hun tier om datterens 'danske' spisevaner i plejefamilien; hun har tøj med, så hun og datteren kan klæde om til noget passende lige inden besøg i familien, og for at vise sin far respekt taler hun ikke til ham. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at Khadijas liv reduceres til et spørgsmål om passivitet. Khadija kæmper i høj grad med at få enderne til at mødes i sit liv, der er fyldt med modsatrettede forventninger og manglende anerkendelse af hendes moderskab. Bestræbelserne på at udvise tilstrækkelig tilpasning til forældrenes normer og forventninger er derfor ifølge vores analyse i høj grad udtryk for en aktiv strategi. I forhold til familiens kritik oplever Khadija, at hun får støtte fra professionel side. Her bakkes hun op i, at hun støtter Sahra bedst ved at støtte anbringelsen.

I forhold til plejefamilien og kommunen har Khadija ligeledes en tilpasningsstrategi. Hun søger ikke at positionere sig i et markant moderskab, men accepterer de professionelle vurderinger. Dette kommer mest markant til udtryk ved, at sagsbehandleren som nævnt overbeviser Khadija om, at hun i virkeligheden ikke ønsker at få udvidet samværet med datteren. Khadijas forsøg på både at tilpasse sig familiens og sagsbehandlerens krav til hende placerer hende i et krydspres, hvor handlemulighederne kan synes temmelig begrænsede:

*Hvis man får hjælp fra familien, er det meget godt. Men hvis forældre er ligesom mine forældre, har man altid et pres, ik'. Altid denne skyldfølelse, synes jeg. På den ene side får man at vide, at 'du gør det meget godt', og*

*på den anden side, 'nej, det er alt sammen din skyld', og sådan noget. Så nogle gange bliver man sådan ... ja [opgivende suk].*

Khadijas dobbelte tilpasningsstrategi kan skyldes, at hun selv vurderer, at hun på grund af sin sindslidelse har brug for at få støttet sin omsorg for datteren gennem en plejefamilieanbringelse. Man kan tolke Khadijas tilpasningsstrategi som udtryk for, at hun betragter sindslidelsen som en skæbne, hun ikke kan gøre noget ved (Gústafsson & Ramian, 2003:68). Ganske som hun som barn ikke kunne modsætte sig fætterens seksuelle overgreb og siden hen tvangsægteskabet. Hun kan med denne opfattelse af sin manglende mulighed for at handle overlade magten over sit liv til andre mennesker. Med denne positionering af sig selv, risikerer Khadija imidlertid at indtage en rolle som handlingslammet og sindslidende klient. Khadijas tilpasningsstrategi kan således føre til, at Khadija tager og tildeles en så passiv rolle i datterens liv, at håbet om at blive fuldtidsmor bliver stadig mere urealistisk, trods de ønsker hun formulerer om det modsatte i fortællingen. Khadijas tilpasningsstrategier risikerer med andre ord at bidrage til den fortsatte anbringelse af datteren.

Khadijas refleksioner over anbringelsen

I sine refleksioner over om det nu også er så godt for et barn at være anbragt uden for hjemmet, skelner Khadija som flere af de andre mødre i undersøgelsen mellem 'rigtig' kærlighed og den betalte plejefamiliekærlighed. Vi kommer tilbage til denne skelnen i kapitel 8 og vil her blot citere Khadijas refleksioner herover:

*Det er o.k., og alligevel, hvis man er i plejefamilie, så jeg ved ikke, det er kun mine tanker ... at det skader børn et eller andet sted, ik', ligesom [barnet] mangler noget, ik', fra mors side, selvom man får kærlighed eller sådan noget. Men selvom man får den kærlighed, så ved man på den anden side, at det er ikke ægte kærlighed ...*

Khadija fortæller dog, at hun oplever, at datteren i dag har det rigtigt godt:

*Nu er hun glad (...) hun kan godt lide at bo dernede, og hun kan godt lide de mennesker, der er omkring hende der – og så er det o.k. for mig. Men alligevel, et sted i hendes hjerte, så vil hun altid spørge: 'Hvornår*

kommer jeg hjem, mor?' 'Og hvornår er det, vi skal bo sammen?', og sådan noget, ik'.

Interviewer: Hvad svarer du hende så?

(...) 'Det kan godt være om et eller to år eller sådan noget, eller mere', for jeg ved ærlig talt ikke, hvornår det skal ske og sådan noget. Nogle gange siger hun selv: 'Mor, når jeg bliver 13-14 år, så skal jeg selv komme hjem hos dig', eller: 'Når jeg bliver stor, så kan jeg godt komme hjem hos dig', ligesom hun har accepteret, at det skal være sådan, at hun en dag kommer tilbage til mor, ik'.

Om sit eget liv efter datterens anbringelse fortæller Khadija:

Der er for meget fred og ro på den måde, at det er meget sådan stilhed, kan man sige, eller, der er meget tomhed omkring mig, ik'. Alt muligt, følelsesmæssigt, og ligesom jeg har mistet den der lysten og følelsen og alt muligt. (...) Hvis hun er her, så er der et liv, ik', ligesom man går på arbejde, man henter børnene fra fritidshjem og skole og sådan noget. Det er det andet liv, som jeg har fantasi om ... Men nu er det sådan, at jeg ikke har lyst til noget. (...) Det, jeg har mistet, det er følelser ... Men de kommer, når hun kommer hjem hos mig. Så kommer alle mulige ting, verden er sådan fuld af farver. (...) Når hun ikke er her, så er der helt tomt. (...) Men hvis man har et barn, så har man en fantasi, en vej, kan man sige: Når hun bliver stor, så gør vi sådan her og sådan her, ik'. Det har jeg mistet, ligesom jeg har mistet mit mål ... og liv ... og mine planer og alt muligt. (...) Selvom hun er omkring mig i mit liv, men det er, ligesom jeg ikke har hende ...

Opsummerende siger Khadija om sit liv:

Hvis jeg skulle sige noget om, hvordan mit liv er. Og hvis jeg skulle huske, dengang jeg var 6 år. Så synes jeg, jeg har kæmpet hårdt sådan hver dag. Hver eneste dag, synes jeg. Men nu er det sådan, nu står jeg op om morgenen. Så synes jeg, nu er der en ny dag, hvad skal jeg? (...) Hver dag er sådan en hård ... Det har altid været hårdt for mig, så det er ikke noget nyt. Men alligevel er jeg et menneske og ikke en sten ...

## Opsamling på 'Den håndterbare anbringelse'

I dette kapitel om de håndterbare anbringelser har vi mødt tre mødre, hvis fortællinger gør det begribeligt og i en vis udstrækning meningsfuldt, at børnene er anbragt. Mødrene er med deres livshistorier i stand til at håndtere børnenes anbringelse, bl.a. ved at positionere sig selv som gode deltidsmødre, der gerne vil, men ikke kan være gode heltidsmødre. Vi har i kapitlet valgt at fokusere på disse positioneringer i forhold til plejefamilierne, kommunale myndigheder og mødrenes egne familier.

De delvist anerkendte mødre fortæller ikke om nemmere opvækstvilkår end de, der blev fortalt af de andre forældre. Men opvækstfortællingerne har en helt anden funktion i disse mødres livshistorier. Her er fortællinger om egne opvækstvilkår en del af det plot, der bygges op omkring forståelsen af mødrenes aktuelle situation som deltidsmødre. Derfor indeholder barndomsfortællingerne både elementer, der skal legitimere, at barnet blev anbragt, samt elementer, der skal argumentere for, hvorfor moren i dag er en god deltidsmor.

Ingen af mødrene til de håndterbare anbringelser har fået deres barn anbragt akut. Børnene er anbragt, efter at mødrene har været i kontakt med det sociale system gennem en længere periode. Rosa og Ayse har været i kontakt med det sociale system allerede under deres egen opvækst, og de har begge selv været anbragt uden for hjemmet som teenagere. De har således allerede under deres egen opvækst og under graviditeten været underlagt det sociale arbejdes selvdisciplineringsstrategier og der haft mulighed for at lære at positionere sig via denne selvdisciplinering og de bagvedliggende diskurser med henblik på at få indflydelse på egen tilværelse.

### Positionerede moderskabsfortællinger

Rosas, Ayses og Khadijas fortællinger viser tydeligt, at de hver især gennem deres moderskabsfortællinger relaterer sig til forskellige kontekster med forskellige værdier og normer for det gode moderskab. Ayses moderskabsfortælling har forskelligt fokus formet i forhold til den konkrete sociale sammenhæng, der tales om. Ayses fortælling om sit moderskab afspejler, om dette italesættes og forsvares i forhold til datterens danske plejefamilie, i forhold til kommunen eller

i forhold til Ayses egen slægt. Rosa fortæller sin livshistorie inden for misbrugsbehandlingens diskurs, hvilket dog ikke er hende til megen hjælp i forhandlingerne med den sociale børneforsorg omkring sønnens anbringelse. I forhold til datterens anbringelse lykkes det Rosa til en vis grad at positionere sig som en potentielt god nok mor, der dog pga. sin sygdom (alkoholisme) ikke er i stand til at varetage moderskabet på fuld tid. Italesættelsen støttes af Rosas familie, der i dag anerkender hende som mor, mest udtalt ved at mosteren har taget Rosas datter i pleje. Rosa har således med familiens støtte en ressource at trække på, som Ayse og Khadija ikke har.

Mødrenes markeringer af sig selv som mødre kan kategoriseres efter Goffmans reaktionstyper. Ayse positionerer sit moderskab via en tilsyneladende tilpasning til de professionelles definitioner. Hun har delvist lært, hvad hun skal gøre for at undgå problemer og udnytte systemet til at forfølge egne ønsker. Hendes barn er fortsat anbragt, derfor har hun kun delvist opnået det. Hun har lært at manøvrere i forhold til de professionelle definitioner af det gode moderskab og den gode barndom, således at hun inddrages i datterens opvækst og får nogle samværsvilkår, der passer godt ind i hendes aktuelle hverdagsliv.

Det er ikke kun det sociale system, der disciplinerer og kategoriserer, men også familiesystemet. Ayses og Khadijas fortællinger viser, at de formår at agere ud fra en tilsyneladende tilpasning til familiens definitioner, og at det således er muligt for dem at forblive integreret som familiemedlemmer, også selvom deres børn er anbragt. Khadijas fortælling adskiller sig dog fra Rosas og Ayses ved, at hun er inde i en meget dybere tilpasning til omgivelsernes forventninger til hendes moderskab. Plottet, der skaber begribelighed omkring anbringelsen og gør den håndterbar, er Khadijas psykiske sygdom. Hun accepterer anbringelsen af datteren, fordi de professionelle argumenterer for, at dette er det bedste for datteren. I vores tolkning praktiserer Khadija, hvad Goffman ville kalde en dyb identifikation med de professionelle situationsdefinitioner. Samtidig fortæller Khadija om, hvordan hun søger at tilpasse sig sin families normer og værdier, så hun ikke marginaliserer sig selv mere, end hun allerede har gjort med sin skilsmisse.



De her præsenterede fortællinger illustrerer, hvordan livshistoriefortællinger kan bidrage til øget forståelse af de kontekster, den enkelte forælder navigerer inden for, samt give indsigt i de udfordringer, det giver, og de mentale og sociale ressourcer, det kræver, at skulle markere sig som forælder i forskellige kontekster. Fortællingerne viser også, at mestringen af anbringelsen af barnet stiller store krav til den enkelte mors sociale, kulturelle og kognitive kompetencer. Moren skal for at kunne skabe begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed omkring sit moderskab mestre italesættelsen af sig selv som en 'god nok' deltidsmor i de kontekster, der er betydningsfulde i hendes hverdagsliv og for hendes oplevelse af sig selv. De tre fortællinger viser, at udfordringerne i forhold til positionering af sig selv som en 'god nok deltidsmor' er meget forskellige for de tre mødre, og at de tilsyneladende også lykkes hermed i forskellig grad.

### Implikationer af selvdisciplinering

Ayse og Khadija har i henhold til deres egne fortællinger formået at fremstå som stabile, gode nok deltidsmødre til deres anbragte børn. Men de ville jo helst være heltidsmødre. Spørgsmålet er, om de med deres tilpasning til børneforsorgens forståelse af deres børns bedste og deres egen deltidsmorrolle kommer til at positionere sig sådan, at de reelt kommer til at spænde ben for deres eget mål med at blive heltidsmødre igen? Et resultat af tilpasningen til børneforsorgens forståelse – og af en effektiv selvdisciplinering – er, at Ayse i udstrakt grad italesætter kvalitet i sine børns liv gennem begrebet stabilitet. At leve et stabilt liv får en så central placering i hendes verdensbillede, at det får negative konsekvenser for omfanget af hendes samvær med den anbragte datter. Netop Ayses prioritering af stabilitet i dagligdagen frem for af samvær med datteren kan være en prioritering, der kunne tænkes at vægte negativt ved en hjemgivelsesvurdering. Khadija lader sig overbevise af sagsbehandleren om, at hun ikke ønsker udvidet samvær. Det er ifølge sagsbehandleren vigtigere, at datteren har stabile hverdagsrutiner i plejefamilien, end at hun har samvær med sin mor. Denne argumentation tilpasser Khadija sig. Men spørgsmålet er, om det, at hun opgiver sit ønske om udvidet samvær, senere vil kunne blive fremstillet som et utilstrækkeligt engagement i datteren, og dermed vægte negativt ved en hjemgivelsesvurdering.

I fortællingerne italesættes socialarbejdernes rådgivning og vejledning alene som værende begrundet i de bedste hensigter for både mor

og barn. Men spørgsmålet er, hvornår rådgivningen og vejledningen sker ud fra ønsket om hensyntagen til anbringelsessystemet, og hvornår hensynet reelt går på at skabe mulighed for, at mor og barn igen kan bo sammen i hverdagen. Børneforsorgens argumenter om det stabile liv og hverdagsrutiner på anbringelsesstedet fremstår i mødrenes fortællinger på ingen måde som baseret på magt, men alene som baseret på en børnefaglig indsigt. Det vil derfor også kunne fremstå som urimeligt, hvis mødrene anfægtede eller ligefrem modsatte sig børneforsorgens bestræbelser på at skabe disse rolige og rutinerede hverdagsammenhænge for børnene. Socialarbejdernes bestræbelser på at få mødrene til at prioritere stabilitet og hverdagsrutiner i børnenes anbringelsesliv frem for samvær med børnene vil med Bourdieu kunne betegnes som udøvelse af symbolsk vold (jf. side 29 ff.). Det er netop en form for magt, som mødrene er villige til at indordne sig under og slet ikke oplever som magt.

### Særlige udfordringer

Med disse analyser kommer der et stort fokus på diskurser, og derfor er det vigtigt at fremhæve, at disse mødres liv naturligvis ikke kan reduceres til diskurser. Det er dog netop anvendelsen af diskurser, der er livshistoriemetodens force, idet den gør det muligt at følge, hvordan mødre reflekterer over og forstår deres egen særlige situation som mødre med etnisk minoritetsbaggrund og som mødre til anbragte børn. Som mødre til anbragte børn ligner de på mange områder andre mødre til anbragte børn. De fortæller bl.a. om erfaringer med misbrug og psykisk sygdom. Men som mødre med anden etnisk baggrund møder de nogle yderligere udfordringer, der vanskeliggør anerkendelsen af deres moderskab. Etnicitet, kultur, religion og sprog er således forhold, der ifølge disse mødre stort set ikke tages hensyn til i anbringelsesforanstaltningerne, hvilket for Ayses og Khadijas vedkommende medfører store dilemmaer og konfliktfyldte familierelationer. Kultur har betydning. Ikke forstået således, at man kan finde en kulturel årsag på den vurderede for ringe omsorgskompetence.<sup>1</sup> Men forstået således, at en manglende

---

1. Som nævnt i kapitel 2 har flere undersøgelser fundet, at en søgen efter kulturelle årsagsforklaringer hos etniske minoritetsklienter i det sociale system er udbredt blandt sagsbehandlere.

interkulturel forståelse i anbringelsesforløbet forringer mulighederne for, at mødre kan opnå anerkendelse i deres forskellige sociale fællesskaber, at de kan skabe konstruktive relationer med deres børn og egne forældre, og at de kan skabe sammenhæng og mening i deres livserfaringer.



# DEN MENINGSFULDE ANBRINGELSE

Kun tre af undersøgelsens forældre har oplevet at få deres børn hjemgivet igen, hvoraf den ene forælder, Emine, stadig har et barn anbragt. Denne mors fortælling indgik i kapitel 4 om 'uforståelige anbringelser'. Den anden af forældrene med hjemgivne børn er en far, som blev kontaktet af anbringelsesstedet med henblik på at have samvær med børnene efter disses anbringelse fra den fraskilte mor. Den tredje er en far, hvis børn blev anbragt i forbindelse med hustruens død. Vi vil i dette kapitel om 'meningsfulde anbringelser' også inddrage fortællingen fra en mor, hvis barn er anbragt og aldrig vil blive hjemgivet. Morens fortælling viser, at hun i dag fuldt ud har accepteret anbringelsen, at hun betragter barnets anbringelse som en god og meningsfuld anbringelse, og at hun oplever sig anerkendt som mor, selvom hun ikke har mulighed for at være mor på fuld tid. Og det er netop dette, der kendetegner fortællingerne i dette kapitel: Forældrene oplever anerkendelse af deres forældreskab, de er afklarede omkring anbringelserne af deres børn, og ikke alene accepterer de forløbet, men de fremhæver også det positive i processen. De tre forældre taler om meningsfulde anbringelser, om gode samarbejdsrelationer med anbringelsesstederne og om gode udviklingsforløb i deres eget liv.

I kapitlet vil vi redegøre for disse tre forældres fortællinger og gennem analyser af deres plot belyse, hvordan forældrene fortæller om årsager til anbringelsen, om samværet med børnene under anbringelsen og om samarbejdet med anbringelsesstedet og de sociale myndigheder. Anerkendelse er centralt også i disse forældres livserfaringer, men ikke i form af konflikttemaer, som vi så i fortællingerne i de

foregående kapitler. Og mens etnicitet og kultur for mange af de andre forældre havde betydning for deres mulighed for at skabe sammenhæng i hverdagen og positionere sig i vidt forskellige kontekster, er etnicitet og kultur slet ikke på banen i samme grad for forældrene i dette kapitel. Som vi skal se, baserer de i stedet deres strategier på integrations- eller assimilationsideer, hvor kulturelle og etniske forhold nedtones, ignoreres eller simpelthen forekommer ligegyldige.

## Abduls fortælling

### Den uforskyldte anbringelse

Abduls livshistorie er en fortælling om en far, der er fuldstændig uforskyldt i anbringelsen af sine tre børn, idet de efter skilsmisse anbringes fra moren på grund af hendes ringe omsorgskompetence. Abdul ved angiveligt ikke, hvad der konkret har ført til anbringelsen af børnene, da de blev anbragt kort efter, at parret var blevet skilt. Abdul fortæller, at han først fik oplyst, at børnene var anbragt, da han blev kontaktet af kommunen om, at han kunne komme på døgninstitutionen og have samvær med børnene. Abdul får da også tre år senere – med hjælp fra anbringelsesstedet – tilkendt forældremyndigheden over børnene og hjemgivet dem. Ved at starte sin fortælling med den overraskende besked om anbringelsen af børnene skaber Abdul mulighed for at basere sin livshistorie på et plot om uskyld, uvidenhed, et faderskab og en omsorgskompetence, der aldrig er blevet underkendt, samt en målrettet kamp for at få tilkendt forældremyndigheden og hjemgivet børnene. Abduls handlinger tilskrives et formål, og de ting, der sker, fremstår meningsfyldte og sammenhængende.

Samtidig fortæller Abdul om et ægteskab, hvor de inden for en periode på fire år får to børn, bliver skilt, moren prøver at begå selvmord, hvorfor børnene bliver anbragt for en kort periode, forældrene flytter sammen igen, får endnu et barn, bliver skilt, og de tre børn anbringes uden for hjemmet fra moren, der igen havde fået forældremyndigheden. Når Abdul fortæller om disse mere kaotiske elementer, sker det imidlertid for at understrege morens manglende omsorgskompetence og ikke kaos i Abduls eget liv. Han skaber en kausalitet og skyldsplacering. Morens handlinger fremstår utilregnelige, Abduls handlinger bliver derimod motiverede og meningsskabende. Abdul fortæller om starten på det hele:

*Lige pludselig fik jeg en besked på min telefonsvarer fra en sagsbehandler. Hun spurgte, om jeg havde samkvemspapir eller et eller andet på, at jeg godt må se børnene. Så jeg ringede til hende og sagde: 'Ja – ja'. Hun sagde til mig: 'Dine børn er anbragt'. Jeg spurgte hende hvorfor. Men hun sagde: 'Det er ikke dit problem. Du har ikke noget med det at gøre. Du har ikke forældremyndighed.' Det var det første chok, jeg fik. (...) Jeg må ikke blande mig. Men hun sagde til mig, at: 'Hvis du har papir på, at du kan se dine børn, så må du godt tage til døgninstitutionen en gang i mellem'. Så der kunne jeg begynde at få kontakt. Men jeg måtte ikke få at vide, hvorfor børnene er anbragt, eller hvor lang tid de skal være derovre.*

Abdul fortæller, hvordan han målrettet engagerede sig i sine børns liv med henblik på at få dem hjemgivet. At det efter tre år lykkedes, og drengene i dag er hjemme, gør det muligt for Abdul at fokusere på, hvordan situationen udviklede sig således, at børnene kunne komme hjem. Både anbringelsen og hjemgivelsen fremstår begribelige og meningsfulde, selvom det fremgår af fortællingen, at Abdul har vanskeligt ved at håndtere og forklare, at der gik så lang tid, før han fik drengene hjemgivet.

### Samvær

Ifølge Abdul hentede han under selve anbringelsen sine sønner hver weekend og havde dem på besøg hjemme. Abdul fortæller, hvordan de havde det godt sammen, foretog sig en masse ting sammen, og at drengene var kedede af at blive afleveret igen.

*Vi snakkede sammen næsten hver aften, før de skulle i seng. Godnat. Så blev jeg også inviteret til fodboldtræning, når de skulle spille kamp og sådan noget. Jeg blev endnu mere engageret – eller de har engageret mig. (...) De kom hele tiden her. (...) Lige fra fredag eftermiddag til søndag eftermiddag. Hver uge. (...) Jeg kunne mærke på dem, at når de skulle herfra til institutionen, havde de det svært. Det værste spørgsmål, de stillede mig, var: 'Far, hvorfor må vi ikke bo hos dig?' For jeg kender ikke svaret. Du kan ikke bare give dem håb. (...) Jeg kan mærke på den mindste, at hver gang, jeg skal aflevere ham, så græder og skriger han. (...) Men de ældste, de tilpassede sig fint. De fik også kammerater, hvor de kunne få støtte til alt, hvad de ville, for de var i den samme situation som dem.*

Den sårbare position som forælder på deltid, der ønsker det bedste samvær med sine børn, men også er afhængig af børnenes billigelse, afspejler sig i følgende udsagn fra Abdul. Udsagnet viser, hvor vanskeligt det kan være at sætte grænser for sine børn, når de er anbragt.

*Som forælder køber man næsten børnene til sig selv. Mens mine børn var anbragt, var det næsten, som om jeg købte dem. (...) Når de kom hjem til mig [på besøg], og de ville have det eller det, så sagde jeg ikke nej til dem. (...) For man ser dem kun den ene weekend! Og ellers vil de måske ikke komme næste gang. 'Hvad skal jeg hos min far? Bare sidde hjemme?'*

Samarbejde med anbringelsessted og kommune  
Selvom Abdul ikke havde overvåget samvær, oplevede han alligevel en generel overvågning på anbringelsesstedet, som han dog – som en af de eneste forældre i vores undersøgelse – fandt positiv og støttende. Ifølge Abdul var denne overvågning netop medvirkende til, at han fik tilkendt forældremyndigheden og hjemgivet børnene. I Abduls fortælling er hans faderskab aldrig blevet underkendt, og i hans nuværende afklarede situation kan overvågningen og kontrollen fremstilles som aldeles konfliktfri.

*[Personalet på anbringelsesstedet] hjalp mig. De hjalp mig meget. For derovre observerede de også. De arbejdede ikke kun. De observerede, og de har set. Hvis der var en højtidelighed, var jeg derovre. Hver uge – altså min kone, hun svigtede dem. Hun fik også lov til at se dem. Men alligevel svigtede hun dem. Lige pludselig kunne der gå to til tre måneder, uden at man kendte noget til hende. Hun er væk – hun er bare væk! De kan ikke få fat i hende eller komme i kontakt med hende. Så bagefter kom vi til det her med, om jeg er interesseret i at se børnene hver uge. Jeg sagde: 'o.k.' Så på den måde begyndte jeg at have mere kontakt med børnene.*

Børnene nåede at være anbragt på to forskellige døgninstitutioner, og Abdul sammenligner samarbejdet med disse to anbringelsessteder. Der er stor forskel på, hvor velkommen og involveret Abdul følte sig de to steder, og udsagnet viser, hvordan det er små ting i hverdagen, der kan gøre den store forskel:



*(E)n dag, jeg skulle aflevere børnene, sagde én noget meget svært. Jeg spurgte, om jeg måtte tage en kop kaffe. Så sagde han: 'Jeg må ikke servere noget kaffe for dig her. Du må ikke blive her.' (...) Han sagde det til mig lige ud. Det er rigtigt! (...) Han mente bare, at jeg skulle hente dem og aflevere dem. Hej og farvel! Det var den sværeste ting, jeg har oplevet! Efter mine børn havde været hjemme hos mig, sad jeg ofte en halv time med børnene, når jeg skulle aflevere dem. For at berolige dem.*

Samarbejdet med kommunen fremstår i Abduls fortælling som konfliktfyldt og båret af uigennemskuelighed. Det ser ud til at være vanskeligt for Abdul at finde ud af, hvem han skal henvende sig til, hvem der har beslutningskompetence, og hvordan han skal agere i feltet. Det forhold, at børnene er anbragt fra moren, som har forældremyndigheden alene og bor i en anden kommune, betyder for Abdul, at han tilsyneladende oplever at være kastebold mellem systemer, han ikke har nogen indflydelse på. Men fortællingen afspejler også, at han via sit netværk, som primært består af venner fra lokalområdet, gradvist lærer spillereglerne i det felt, han pludselig er blevet deltager i, at kende. Han drøfter sine erfaringer med sine venner, som giver gode råd.

*Jeg har haft nogle venner, også danske venner. Så snakkede jeg med dem. Fordi jeg er en hidsig type. Altså, jeg bliver hidsig med det samme, nogle gange. Det er ikke godt. Men de har lært mig: 'Du skal tage det stille og roligt. Man skal tage det stille og roligt – det hjælper ikke at blive hidsig, eller ...' Jamen det er rigtigt. Det er rigtigt! Så jeg begyndte – altså de siger til mig, at: 'Du skal lave et værelse, så du kan have kontakt med børnene. Vær sød ved børnenes personale.' Og det har jeg gjort – og det gik godt! (...) Det var nogle danskere her fra lokalområdet. (...) Der var en bowlingklub her, så har jeg snakket med dem. Der er en dansk dame, hun har haft forretning her. Hendes børn gik i skole med mine børn dengang. Så på den måde. (...) man begyndte at lære andre mennesker at kende, ikke. Jeg har også haft nogle naboer, der ikke havde børn. De snakkede om det også. Jeg fik meget hjælp.*

Abduls afklarede historie indeholder altså også passager om usikkerhed, konflikter og frustration. Disse konflikter kommer i livshistorien til at fungere som forhindringer, der skulle overvindes, før Abdul fra sin nuværende position kan berette om en anbringelse, der endte godt i en stabil familie. Fortolket i et magtperspektiv bliver

dette imidlertid også beretningen om selvdisciplinering og symbolsk vold: en tilpasning af adfærd og handlinger til de antagelser om hensigtsmæssig adfærd, der angiveligt præger det sociale arbejde, som Abdul har mødt og været underlagt. Antagelser, der har karakter af så selvindlysende sandheder, at selv vennerne fra bowlingklubben kan formidle dem som selvfølgeligheder. Eller sagt på en anden måde, er det tilsyneladende først, når Abdul formår at træde ind i rollen som den gode klient (jf. Järvinen og Mik-Meyer, 2003), at han opnår at blive accepteret og inddraget som samarbejdspartner.

### Etnicitet, kultur, sprog og religion

Abdul tillægger ikke selv etnicitet, kultur, sprog og religion nogen særlig betydning i hans fortælling om sit liv og børnenes anbringelse. Det er ifølge Abdul ikke et problem, at børnene blev anbragt i dansksprogede kontekster, og at de i dag udelukkende taler dansk – således også med Abdul. Det var angiveligt heller ikke et problem at sende de tre dansksprogede drenge alene på ferie hos familien i hjemlandet.<sup>1</sup> På trods af, at Abdul definerer sine børn som danske muslimer, anser han det heller ikke for problematisk, at børnene i tre år har boet i et ikke-muslimsk miljø.

*Jeg vil helst, at mine børn var danskere, så de sagde til mig: 'Far, vi er danske muslimer'. Eller 'muslimske danskere'. Ikke mere.*

Abdul begrundet sit ønske om 'danskhed' i sin flygtningebaggrund, der ifølge ham selv betød, at han havde nogle traumatiske oplevelser og derfor i dag tager afstand fra sit hjemland og den associerede nationale identitet. I dag anvender Abdul kulturelle værdier til at skabe distance til etniske miljøer, der ifølge Abdul ikke lader sig integrere i det danske samfund. I forlængelse heraf fremhæver han sit eget danske netværk for at markere tilhørsforhold til danske fællesskaber:

*Mine naboer er danske (...) to tredjedele af mine venner, dem, jeg snakker med, de er danskere. Så jeg vil gerne forstå den mentalitet. Altså dansk mentalitet. Nu har jeg arbejdet i børnehaven med børn og kender den*

---

1. De sproglige forhold behandles mere specifikt i kapitel 7.

*danske mentalitet i børnehaven. Jo mere, jeg kommer i kontakt med det danske samfund, jo mere forstår jeg. Men der er nogle, der isolerer sig.*

Vi kan imidlertid se, at Abduls etniske miljø samtidig er et, der har betydning, og at han ikke blot kan ignorere det, men må forholde sig til det. Da vi spørger Abdul, hvorfor han ikke havde lyst til at have en tolk med ved interviewet, identificerer han sig således med det arabiske samfund:

*[Anbringelse af børn] er ikke noget, vi snakker om. I vores lille arabiske samfund ... i vores familier har vi svært ved at acceptere det. At snakke om det er næsten som en skam. (...) Men nu snakker vi mere om det i vores moske.*

Selvom Abdul her refererer til sit arabiske samfund, er den dominerende måde, Abdul italesætter sin identitet på, at anvende en assimilationsdiskurs.<sup>2</sup> Den synes at indgå i hans meget aktive strategi hen imod at opfylde danske normer for integration og for forståelsen af faderskab. Abdul fortæller fx følgende om sine landsmænds børnesyn:

*Vi vil hele tiden helst have vores børn under os. Det er ikke noget med, at vi skal snakke med dem, at man kan diskutere med dem. (...) Vores børn skal ikke snakke. De skal lytte og høre efter!*

Men som vi kan se af det følgende citat, er den danske forståelse af faderskab, og i dette specifikke eksempel af forældremyndighed, en kulturel forståelse, som Abdul først skulle lære:

*For mig var det meget svært – fordi jeg kommer fra en anden kultur – at forstå eller acceptere dette her [at Abdul kunne sættes uden for indflydelse]. Fordi jeg er alligevel en del af børnene. Det her med forældremyndighed. Altså, jeg har lært i Danmark, det her med forældremyndighed. Der, hvor jeg kommer fra, er det faren, der har forældremyndigheden!*

---

2. Dvs. italesætter sig selv som etnisk dansk i såvel sprog som værdier og normer.

I forhold til børnenes opvækst og opdragelse nedtoner Abdul betydningen af at tage hensyn til minoritetsetnicitet, -kultur, -sprog og -religion. Vi tolker det sådan, at Abduls grænsedragning til det etniske miljø er en del af hans strategi for at positionere sig som en god fuldtidsfar i en dansk kontekst. Kulturelle forskelle fremstår i dette lys som hindringer, der skulle overvindes, og får derved forklaringskraft i forhold til, hvorfor det trods alt tog tre år, før drengene blev hjemgivet. De anderledes danskkulturelle normer for den gode far og den gode klient skulle først læres.

## Yassins fortælling

Yassins fortælling handler om en far, der med en traumatiseret baggrund som torturoffer og flygtning er psykisk skrøbelig og ikke magter den akutte krise, der opstår med hustruens kræftsygdom og pludselige død. Det er en beretning om en far, der indså sit behov for hjælp og anmodede kommunen om en midlertidig anbringelse af sine to børn, uden at der dog samtidig blev stillet spørgsmål ved hans omsorgskompetence. Det er på den ene side en fortælling om en far, der føler dyb taknemmelighed over plejefamiliens hjælp og over, at det danske samfund i det hele taget åbnede døren for ham og reddede ham fra et liv på flugt fra døden. På den anden side er det en fortælling om dyb mistro til dele af det danske system (sundhedssystemet, integrationssystemet og retssystemet).<sup>3</sup> Yassins livshistorie er præget af store brud og sorg, men fremstår alligevel – fordi den i dag fortælles fra en position som harmonisk familiefar med en ny kone – som afklaret og positiv i forhold til familielivet. Det er bl.a. historien om en fuldtidsfar, der med hjælp fra det sociale system overvandt en af sit livs største kriser, og det er således et eksempel på, at anbringelse af børn uden for hjemmet kan indebære *“understøttelse af familiens muligheder for at fungere socialt og mellem menneskeligt i fremtiden”* (Börjeson m.fl., 1976: 192).

---

3. Denne mistro, der omhandlede angiveligt uretfærdige behandlinger i sundhedsvæsenet, integrationsvæsenet og retsvæsenet, fyldte overordentligt meget i Yassins fortælling. Det var tydeligvis disse konflikter, han i dag var optaget af og udviklede store dele af sin livshistorie omkring. Vi har valgt at gengive Yassins fortælling meget kort, idet den kun indeholder begrænset materiale om anbringelsen af børnene.

Det pludseligt opståede behov for hjælp

Yassins fortælling starter med de akutte problemer, der førte til børnenes anbringelse. Han fortæller, hvordan han en dag blev kaldt ind på hospitalet, hvor lægen sagde til ham:

*‘Vi har opereret hende [hustruen], og du ved godt, at hun har haft tyktarmskræft. Vi kunne ikke redde hende.’ Hun havde en kræftsvulst. (...) Så hun kan ikke reddes. Hun dør tre måneder efter. (...) Resten kan jeg ikke – altså jeg ved ikke, hvad der er sket bagefter. Jeg havde det rigtig psykisk skidt. (...) Og sygehuset ringede til kommunen, om at jeg havde to unger derhjemme, og at jeg ikke var i stand til at passe på dem i det her øjeblik. Så de skal sende nogle til at hjælpe mig med ungerne. Kommunen siger: ‘Vi skal nok tage os af dem’. Jeg havde det bare rigtig skidt.*

Ifølge Yassin anbringes hans børn altså ikke, fordi de sociale myndigheder har vurderet hans eller hustruens omsorgskompetence og fundet den for ringe. Børnene anbringes alene for en kortere periode, fordi moren er død, og fordi faren, der ikke har familie eller tæt netværk i Danmark, i sin store sorg ikke er i stand til at klare børnene alene. Denne fars eneste kritik af anbringelsesforløbet er da også, at det tog et par dage, før kommunen havde fundet en familie, der kunne træde til som plejefamilie i den akutte situation. Børnene forblev i plejefamilien gennem en periode, indtil faren havde giftet sig igen og var *‘blevet i stand til at tage imod dem’*. Ifølge faren var årsagen:

*Fordi, altså, jeg var stadigvæk psykisk ustabil. Altså, jeg har været psykisk ustabil i forvejen, men det er blevet værre. (...) Men altså, men min kone hun var også ... altså, jeg vidste godt, at jeg har en hjælp herhjemme også. Men hvis jeg ikke havde det, jeg kunne stadigvæk klare mine unger. Jeg kunne godt klare det, altså. Fordi jeg har altid villet gøre alt for mine unger, for min familie, altså.*

Samarbejde med plejefamilien

I Yassins fortælling er der ingen socialarbejdere. Han taler om anbringelsen og det fortsatte samarbejde med aflastningsfamilien i familierelationstermer. I Yassins forståelse indgår pleje-/aflastningsfamilien og hans egen biologiske familie således i et slags udvidet familiefællesskab med børnene i centrum.

*Min oplevelse var, at jeg vidste, at børnene havde det godt deroppe. Sådan oplevede jeg det. Så jeg kunne føle mig mere rolig, så længe de var deroppe. Der var ikke noget at spekulere på. (...) Jeg vidste godt, at der var nogle rare mennesker, der passer mine unger. (...) Så nu er der gået næsten over fire år, siden min kone døde. Og så kan jeg godt se, at mine unger er glade for dem, og de er glade for mine unger. Altså, jeg føler ikke, at det er en aflastningsfamilie. Jeg føler, at vi er i familie sammen. (...) Når det bliver planlagt, så er det os, der finder ud af det, os to familier (...) Ja, det er stille og roligt, vi aftaler det.*

Man kan tolke, at anbringelsen har været en succes i og med, at det er lykkedes at formidle en væsentlig støtte til familien og børnenes opvækst, uden at dette har haft en stigmatiserende indflydelse på Yassin. Det har ikke udfordret hans identitet som far, og han har ikke måttet kæmpe for anerkendelse af sit faderskab, som vi har set, at mange af forældrene i de foregående kapitler oplevede det. Anbringelsens succes kan altså på sin vis måles på, at Yassin taler om anbringelsen i rene familietermer. Dette gør dog også, at det er umuligt ud fra Yassins fortælling at udtale sig om samarbejdet med kommunen. Kommunen har simpelthen ingen betydning i Yassins fortælling om anbringelsen af sine børn.

## Natalias fortælling

Natalia kom til Danmark som ung pige i huset, da hun var 19 år. Hun har tre ægteskaber med danske mænd bag sig og har i dag tæt kontakt med den ene eksmand og hans nye familie. Natalia har en 8-årig dreng, Fernando, der har været anbragt siden 1-årsalderen. Både Natalia og Fernando lider af psykiske sygdomme, Fernando er autist, og Natalia er svært sindslidende. Natalia fortæller kun ganske kort om sin barndom. Fortællingen handler om fysisk og psykisk sårbarhed samt erfaringer med alkohol, allerede fra hun var et lille barn:

*(J)eg var syg i de tidlige år, og jeg har været bange, lige siden jeg var 5 år gammel. (...) Jeg har også oplevet, at jeg blev kidnappet, og jeg blev voldtaget (...) så jeg har oplevet lidt af hvert. (...) Jeg har haft et meget barskt liv. (...) Min far han lærte også at give os spiritus, allerede da vi var små. Allerede da jeg var 5 år, begyndte jeg at drikke.*

## Natalias moderskabsfortælling

Natalias moderskabsfortælling starter med fortællingen om en grusom abort i femte måned, da hun var 16 år gammel. Ifølge Natalia tvang hendes mor hende til den illegale abort.

*Hun tænkte kun på skammen. Hun tænkte ikke på mit liv, og hvad det kunne koste for mit liv som 17-årig pige. (...) Jeg svævede mellem himmel og jord.*

Natalia fortæller videre, at hun lå i sengen i tre måneder og bagefter var fem år om helt at hele. To år efter aborten kom hun til Danmark, blev gift, men kunne tilsyneladende pga. aborten ikke få børn. Den manglende mulighed for at få børn kostede hende angiveligt dette og to efterfølgende ægteskaber. Så flere år senere,

*... da lægen siger, at jeg er gravid: Jeg fik et chok. Jeg gik ude på gaden i regnvejr. Jeg kunne ikke tage mig sammen. Jeg forstår ikke: 'Jamen, hvorfor blev du gravid?' 'Hvorfor skal det ske nu?' 'Hvad skal du gøre?' Alle disse forskellige spørgsmål satte [det] i gang.*

Mens hun var gravid, og efter fødslen var Natalia først indlagt og siden dagpatient. Natalia fortæller om sin situation:

*Jeg [kunne] godt klare at passe min søn, hente ham og bringe ham hjem og lave mad. Det kunne jeg godt på det tidspunkt. Det synes jeg. Men det syntes dem oppe på socialforvaltningen ikke. Min søn blev ikke tvangsanbragt. Det var frivillig tvang. (...) (D)et var meget svært at sige til Fernando, at han skulle bo hos plejefamilien, og jeg skulle bo et andet sted. Jeg har grædt meget. (...) Når klokken var fem om eftermiddagen, græd jeg meget, for det var lige den tid, hvor jeg skulle have hentet ham [fra dagplejen].*

Sygdomsplottet: sygdom som både problem og løsning

I dag er Fernando 8 år, og han er fortsat anbragt i plejefamilien. Både Natalia og Fernando har fået diagnosticeret alvorlige sindslidelser, og sønnen har ikke noget verbalt sprog. Vores tolkning er, at Fernandos handicap bringer begribelighed og mening ind i Natalias fortælling om anbringelsen. Hun siger nu:

*(D)et var o.k., at min søn kom i den familie. De er meget gode til at passe ham. Jeg var glad for dem fra starten og følte mig tryk. (...) Jo længere, han er hos plejeforældrene, jo bedre.*

I Natalias fortælling kan vi se, at det ikke altid er let for hende at være sammen med Fernando og aflæse hans adfærd, og hun fortæller om episoder, hvor oplevelser med Fernando har gjort hende direkte bange. Natalias reaktion på oplevelserne – at hun bliver bange og ikke har det godt i længere tid bagefter – viser, at selvom der måske er tale om almindelige episoder, som enhver forælder til tider oplever, magter Natalia ikke sønnen alene, og plejefamiliens kompetencer er derfor helt nødvendige:

*Der var en oplevelse i Tivoli, der gjorde mig bange. (...) (L)ige pludselig, så begynder han at blive umulig og blive vred, og jeg kunne ikke styre ham. Jeg kunne slet ikke styre ham. Han slog, han sparkede, og han gjorde alt muligt. (...) Men lige så snart plejemoren kom, så sagde hun: 'Nå lille skat, hvad er der i vejen med dig? Er du tørstig? Nu skal du få en lille tår cola'. Så var der ikke noget. (...) Det er helt utroligt at se ham, han blev glad og godt tilpas. (...) [Men] den episode gjorde mig forskrækket, for jeg havde ikke oplevet ham på den måde før. Så jeg havde det ikke så godt i en længere periode.*

Natalia fortæller, at hun har vanskeligt ved helt at forstå Fernandos autisme. Ifølge Natalia har plejemoren gået på nogle kurser om autisme og har forklaret Natalia om det, hvilket Natalia er meget glad for. Natalia udtrykker stor tillid til både plejefamilien og flere personer blandt det psykiatriske personale, der er omkring hende og Fernando. Hun har således oplevet, at hun kan have tillid til, at de vil hjælpe hende og træffer beslutninger, der viser sig at være gode og rigtige for hende og sønnen. Derfor søger hun deres råd, tænker over dem og træffer så nogle valg, der oftest følger de givne råd. Et eksempel er hendes drøm om, at hun kunne bo sammen med Fernando, når han blev voksen.

*Jeg havde tænkt mig, at når han blev 18 år, så kunne vi bo sammen. Men hans psykiater sagde, at det ikke var en god idé, for han kræver meget hjælp. Jeg har tænkt meget over det, og så sagde jeg til mig selv: 'Det går ikke'. Men mit ønske var, at han skulle komme hjem.*



I forhold til at kunne leve med den ituslåede drøm om en fremtid sammen med Fernando, når han er blevet voksen, kan Natalia trøste sig med, at heller ikke plejefamilien kan have Fernando boende, når han bliver ældre. Det er således allerede nu bestemt, at Fernando skal flytte til en døgninstitution, og fremtidsperspektivet for sønnen er et liv på døgninstitutioner, hvilket Natalia dog er meget ked af.

*Men når han kommer på døgninstitutionen, kan jeg trøste mig med, at så må jeg besøge ham lige så tit, jeg vil. (...) Jeg vil fortsætte med at besøge ham, så længe jeg er i live ...*

Det er vores vurdering, at Natalias vægtning af sin egen og sønnens sindslidelse i moderskabsberetningen bidrager til at skabe mening med Fernandos anbringelse. For eksempel bidrager fortællingen om episoden i Tivoli til at understrege, at det er godt, at sønnen er anbragt. Natalia kan nemlig *slat ikke* være sammen med ham uden hjælp fra andre. Fernandos handicap forklarer også, at hans fremtid er et liv på en døgninstitution. Fernandos autisme skaber således begribelighed omkring anbringelsen, ligesom den gør det håndterbart for Natalia, at Fernando er anbragt. Natalias mulighed for at udfolde sit moderskab gennem samværene skaber mening i fortællingen af hendes livshistorie. Natalia forventer også at kunne udfolde sit deltidsmoderskab i alle årene fremover. Hendes forventning er, at Fernandos fremtidige liv på døgninstitution betyder, at hun kan besøge ham ofte og uden tidsbegrænsning.

På et analytisk plan kan vi antage, at Natalias egen psykiske lidelse har implikationer for hendes mulighed for at udøve moderskabet og drage omsorg for sin søn på en måde, der er acceptabel i den danske samfundsmæssige kontekst. At Natalias sygdom med andre ord højst sandsynligt var en vigtig årsag til, at Fernando blev anbragt. Vi bygger det bl.a. på Natalias oplysning om, at Fernandos autisme først blev diagnosticeret flere år efter anbringelsen. Natalias sygdom indgår imidlertid ikke i hendes egen teori om anbringelsesårsagen, og i dag kan hun ved at fokusere på den nuværende anbringelsessituation på meningsfuld vis forklare anbringelsen med henvisning til Fernandos autisme. Fernandos sygdom bliver rent fortælle-mæssigt løsningen på anbringelseskonflikten i Natalias livshistorie.

## Anerkendelse og udfoldelse af moderskabet

Ud over sygdomsforklaringen synes det at være et afgørende element i Natalias positionering af sit moderskab, at dette er anerkendt af plejefamilien. Plejefamilien og Natalia har udviklet et rum for Natalias udfoldelse af sit moderskab. Natalia ser sin søn to gange om måneden og forekommer helt afhængig af plejefamiliens omsorg for og hjælp til, at hun kan udøve sit moderskab. Plejefamilien sørger bl.a. for at tilrettelægge hendes samværsbesøg sådan, at sønnen har mulighed for at vide, at det er hende, der kommer på besøg, og det ser ud til at give Natalia tryghed, at samværet foregår i faste rammer.

*Enten besøger jeg ham, eller de kommer med ham. Så vi spiser grillmad, drikker cola, hygger og ser på billeder, når plejefar og min søn kommer på besøg. (...) Når jeg kommer, giver jeg ham masser af knus og kram, giver ham lidt mad og kager og sådan noget. Så ser han videofilm. Vi sidder nede i kælderen, det virker rigtigt, ligesom en børnehave, der er god plads dernede. Det er det eneste sted, vi holder til, for så ved han godt, at det er mor, der kommer.*

I Natalias forhold til sønnen er der også flere almindelige børnefamiliehverdagselementer, som vi mener, støtter op omkring anerkendelsen og hendes udfoldelse af sit moderskab:

*Han får sine lomme penge: 200 kr. om måneden. Det giver jeg til ham. Til en is, og så køber han blomster til mor og sådan noget. Det er sjovt. Det glæder jeg mig også til.*

Natalia, hendes eksmand og plejefamilien holder også andre familietraditioner i hævd, fx besøg i Tivoli, besøg i plejefamiliens sommerhus, fælles julefrokost og nytårssammenkomst. Desuden er samværet mellem Natalia og sønnen tilrettelagt sådan, at Natalia, Fernando og plejefaren skiftevis kommer i plejefamiliens og i Natalias hjem. Et mønster i udveksling af gæstebud, der er genkendeligt fra almindeligt familieliv og ikke umiddelbart afspejler plejefamiliens aflønnede professionelle relation til Natalia. Denne gensidighed giver netop en aura af ligeværd, fordi Natalia får mulighed for at gengælde eller returnere gæstfriheden og derigennem til en vis grad at udligne den ulige relation, der er mellem plejeforældre og biologiske forældre. Udveksling kan betragtes som fundamentet for sociale relationer (Mauss, 1970), og hele arrangementet omkring Natalias samvær

med sin søn er struktureret på en sådan måde, at Natalias, hendes eksmands og plejefamiliens forhold gennem de hverdagsagtige udvekslinger transformeres til tilsyneladende almindelige familiære, sociale relationer. De har således formået at opbygge relationer, der også indebærer almindelige familiære, handlinger og traditioner, og Natalia forventer, at disse sociale relationer vil vare hele sønnens levetid. *'Vi vil stadig holde kontakt med hinanden'*. I Natalias fortælling ligger således mange elementer, der er med til at skabe normalitetsaspekter omkring hendes moderskab. Hendes personlige ressourcer giver hende kun mulighed for et ganske beskedent deltidsmoderskab, som hendes sociale netværk bestående af plejefamilie og eksmand til gengæld bakker op om, synliggør og giver værdi. Natalia har derfor mulighed for at fortælle om sig selv som en mor, der virkelig vil det bedste; en mor, der elsker sin søn; en mor, der indgår stabilt i sønnens liv, og en mor, der holder ved sit moderskab.

### En tryk nutid

Trods erfaringerne fra det, vi kan betegne som en utryk opvækst og ungdom, udtrykker Natalia tilfredshed med sit liv, sådan som det ser ud i dag. I forhold til de fleste andre forældre i undersøgelsen, har Natalia et meget begrænset, men tæt socialt netværk. Men Natalia har gennem mange år haft samme bolig, så i hverdagen synes hun beskyttet og støttet af følelsen af at kende mange af de ansigter, hun ser på sin vej, og oplevelsen af, at de kender hende. Natalia har derfor, trods sin alvorlige psykiske lidelse, oftest oplevelsen af en tryk hverdag.

*Jeg har slet ingen familie her i Danmark. Men jeg har tæt kontakt med min eksmand og hans kone og deres lille barn. Vi har tæt kontakt med hinanden, og så har jeg mine venner og mine bekendte, der er fra Grækenland og Polen. I [det distriktpsykiatriske] dagcenter kommer vi ikke sammen privat, men vi snakker meget sammen. (...) Jeg har gode naboer. Jeg kender dem alle sammen, og de kender mig. Vi hilser på hinanden. Jeg er glad for at bo her, og jeg kunne ikke tænke mig at flytte et andet sted hen. (...) Jeg kender det hele. (...) Jeg føler mig tryk her. Det er mit hjem.*

### De ligegyldige ting

Vi vil afslutningsvis pege på nogle forhold, der markerer sig i Natalias fortælling ved at være ligegyldige eller fraværende.

Natalias fortælling indeholder således ikke mange ord om samarbejdet med kommunens børne- og familieafsnit. Det er tydeligt, at de kommunale sagsbehandlere ikke har nogen særlig betydning i Natalias hverdag. Ifølge Natalia deltager hun ikke i møder med socialrådgivere. *‘De skifter hele tiden fx socialrådgiver eller sagsbehandler, så får man en ny.’*

Etnicitet, kultur, sprog og religion tillægges heller ingen betydning i fortællingen. For Natalia er det fx ligegyldigt, at plejeforældrene er stærkt troende og ønskede at døbe Fernando på trods af, at Natalia er katolik. Det, at de er *‘gode mennesker’*, er hovedsagen for Natalia:

*Det gør ikke noget, at de er protestanter, det generer mig ikke. (...) Jeg har heller ikke noget imod andre religioner. Bare de er gode mennesker for mig, så er det lige meget med religion.*

I den henseende har Natalia heller ikke noget etnisk netværk eller en familie, hun skal positionere sig i forhold til, hvilket formodentligt har stor betydning.

## Opsamling på Den meningsfulde anbringelse

Vi vil her pege på nogle forhold, som analyserne viser, præger den meningsfulde anbringelse, nemlig *‘mening og anerkendelse’*, *‘et frugtbart samvær’* og *‘den gode klient’*.

### Mening og anerkendelse

De tre forældre, der fortæller om den meningsfulde anbringelse, fokuserer i deres livshistorier på forløbet fra anbringelsen af deres børn til den nuværende situation, hvor børnene enten er hjemgivet eller med en selvfølgelighed skal forblive anbragt resten af livet. Fortællingerne indeholder naturligvis dilemmaer – anbringelser er aldrig simple – men den nuværende situation er afklaret og meningsfuld, og livet før, under og i to af tilfældene efter anbringelsen tolkes i det lys.

En helt central forudsætning for, at anbringelserne betragtes som meningsfulde og positive forløb med afklaret udgang, ser ud til at være spørgsmålet omkring anerkendelse. Abdul, Yassin og Natalia

oplever således alle anerkendelse af deres forældreskab – både gennem ord og handlinger – og denne anerkendelse støttes og fremmes af fire afgørende forhold: opfattelsen af anbringelsesårsag, ingen forventninger fra familien, samarbejdet med anbringelsesstedet og frugtbart samvær med børnene under anbringelsen.

I fortællingerne er Abdul og Yassin ikke selv årsag til anbringelserne, og Natalia kan i dag fokusere på, at sønnens handicap gør, at han nødvendigvis må være anbragt uden for hjemmet. Natalia kan altså fremstille situationen sådan, at sønnen ikke er anbragt, fordi Natalias omsorgskompetence som mor er utilstrækkelig, men fordi sønnen kræver særlig behandling. På den måde organiseres fortællingerne over plot, der ikke udfordrer deres forældreskab, men tværtimod anerkender dem og dermed fører til meningsfulde anbringelser. Forældrene kan med andre ord i deres nuværende afklarede situation gennem fortællingen af livshistorierne positionere sig som gode nok forældre.

Det fremgår også, at ingen af forældrene har et familienetværk i Danmark, som de skal positionere sig i forhold til for at opnå anerkendelse af deres forældreskab. Dette kan afgjort være medvirkende til, at de ikke udtrykker konflikter omkring etnicitet, kultur, sprog og religion i deres fortællinger, men i stedet – i større eller mindre udstrækning – italesætter deres identitet som dansk. I fortællingerne søger de at markere tilhørsforhold til danske fællesskaber (naboer, venner, plejefamilier), hvorved vi ser nogle integrationsdiskurser, der ikke har kendetegnet fortællingerne i de foregående kapitler i nær samme grad.

Samarbejdet med anbringelsesstederne er en tredje vigtig faktor for oplevelsen af anerkendelse. Anbringelsesstederne er i disse fortællinger alle karakteriseret ved at være inkluderende i deres samarbejde med forældrene. I Abduls tilfælde er de opsøgende i forhold til at inddrage ham i samarbejdet omkring børnene, og Yassin og Natalia taler om plejefamilierne som en del af deres eget familienetværk frem for som professionelle anbringelsessteder. Vigtigheden af et inkluderende og ikke-konkurrerende samarbejde er påvist i flere undersøgelser (se Egelund & Hestbæk, 2003:187), hvilket disse fortællinger i høj grad understreger. I modsætning til samarbejdet med anbringelsesstederne fremstilles kommunen imidlertid enten

som ikke-eksisterende/uden betydning (Natalia og Yassin) eller som konfliktfyldt (Abdul) og ikke inkluderende.

Det gode samarbejde med anbringelsesstederne betyder også, at samværet med børnene fremstår positivt. For Abdul betyder det, at han engageres i børnenes hverdagsliv. I Natalias tilfælde er samarbejdet med plejeførelserne fuldstændigt afgørende for, at hun kan have et frugtbart samvær med sin autistiske søn. Samværet med børnene er ikke et element i Yassins fortælling, hvilket formentligt bunder i hans eget ønske om den midlertidige anbringelse. Han har således selv sat præmisserne for samværet og fortæller mere om, hvor godt et samvær plejeførelserne har med hans børn.

### Den gode klient

Endelig ligger der i fortællingen om den meningsfulde anbringelse også historien om 'den gode klient'. Alle forældrene lærer af deres netværk og opholdsstederne, hvordan 'gode forældre' opfører sig og samarbejder. Særligt i Abduls fortælling er denne proces fremtrædende. Denne læring betyder, at forældrene accepteres og inddrages i samarbejdet, og som det ultimative, at børnene kan hjemgives. Med andre ord har fx Abdul profiteret af det sociale systems evne til at fremme selvdisciplinering hos klienterne. Dette har gjort ham i stand til at udvikle, eller i hvert fald bevise, en livsførelse, en omsorgskompetence og et syn på børns opvækst, der af systemet er vurderet som god nok. Det interessante er, at Abdul ikke blot deltager i selvdisciplineringen på baggrund af de råd, han modtager fra institutionspersonalet, men i endnu højere grad på baggrund af de råd, han modtager fra sit eget sociale netværk – vennerne i bowlingklubben. Det er faktisk dem, der primært gør ham opmærksom på den mest hensigtsmæssige adfærd og indstilling. I henhold til Goffmans typologier udviser Natalia også en total identifikation med de professionelle definitioner af børns behov og barnets bedste. Natalia sætter slet ikke spørgsmålstejn ved de professionelle forvaltning af sit barns anbringelse og har det faktisk bedst med, hvis plejefamilien og de sociale myndigheder kan ordne det indbyrdes.

# KULTUR, ETNICITET, RELIGION OG SPROG

Vi har i denne undersøgelse haft fokus på, hvad forældre med etnisk minoritetsbaggrund fortæller om deres eget liv, børnenes opvækst og anbringelse, samt om samspillet med anbringelsessted og det sociale system, når udgangspunktet for samtalen er, at deres barn er eller har været anbragt uden for hjemmet. I de forrige tre kapitler har vi belyst problemstillingen gennem 11 forældres fortællinger. Forældrenes fortællinger er, som det er fremgået, meget forskellige. Alligevel er der nogle træk, der går igen, og som knytter sig til disse forældres særlige minoritetsposition. I dette kapitel diskuterer vi derfor fortællingernes fællestræk i relation til kultur, etnicitet, religion og sprog.

### Kultur, etnicitet og religion

Vi har set, hvordan forældrene i deres fortællinger anvender kulturelle værdier, normer og praksisser til at skabe distance eller nærhed i forhold til andre vigtige aktører i deres liv. Dvs. til at markere et tilhørsforhold til visse fællesskaber frem for til andre. Det være sig forældrenes slægt, plejefamilien, døgninstitutionen, gode klienter, andre forældre, andre misbrugere, etniske grupper, naboer osv. Dette betyder ikke, at forældrene udelukkende bekender sig til det ene eller det andet kulturelle fællesskab, men at de positionerer sig i forhold til forskellige fællesskaber alt efter den kontekst, den aktuelle del af fortællingen refererer til.

Forældrene fortolker og anvender altså kultur strategisk i forskellige sociale sammenhænge for at optimere deres positioner. De fremhæver

kulturelle og religiøse symboler (mad, tøj, sprog mv.) for at markere specifikke identiteter såsom 'moderne og selvstændig', 'velintegreret', 'modersmålsforkæmper', 'araber', 'afrikaner', 'sydamerikaner', 'muslim' mv. Det bliver således tydeligt, hvordan det kræver veludviklede sociale og kommunikative kompetencer at indgå i de vidt forskellige sociale sammenhænge og italesætte sig selv som eksempelvis både arabisk traditionel mor, som moderne selvstændig dansk mor og som stabil mor. Ayse formår det og kræver herigennem tilhørsforhold til så forskellige fællesskaber som sin slægt, plejefamilien og 'gode' danske forældre (underforstået anerkendt af det sociale system). Denne manøvrering mellem forskellige kulturelle fællesskaber er dog ikke konfliktfri, og vi hører forældre tale om krav og opdragelsesværdier, der ligger så langt fra hinanden, at de ikke lader sig forene – heller ikke i en livshistorie. Dette er Sabinas og Khadijas fortællinger tydelige eksempler på. Der er med andre ord ikke tale om, at forældrene har frie positioneringsmuligheder. De kan ikke vælge identitet og tilhørsforhold efter forgodtbefindende. Det gælder her som i alle andre sociale sammenhænge, at den enkelte positionerer sig inden for nogle strukturelle og sociale rammer for handlen, hvor andre individers, grupper og institutioners magt til at begrænse og påvirke den enkeltes positioneringsmuligheder må medtænkes. I analyserne har vi primært medtænkt 1) slægtens, 2) anbringelsesstedernes og 3) kommunens indflydelse på forældrenes positioneringsmuligheder.

Ad 1) Forældre, hvis slægt befinder sig i Danmark, fortæller i højere grad om, at deres positioneringsmuligheder er begrænset, end forældre, hvis slægtsnetværk er længere væk. Hvad enten forældrene tager afstand fra slægtens opdragelsesværdier, forsøger at efterleve dem eller indtager en pragmatisk middevej, er slægtens holdninger og værdier noget, de bliver konfronteret med og må forholde sig til. Ad 2) Forældre, hvis børn er anbragt hos plejefamilier, forholder sig i højere grad til anbringelsesstedets opdragelsesværdier og kulturelle normer og praksis, end forældre, hvis børn er anbragt i døgninstitutioner. Det har med andre ord større betydning, hvilken mad børnene spiser, hvordan de går klædt, og hvilken kropskontakt børnene oplever, når de er anbragt i familiepleje end i institution. At forældrene har større behov for at positionere sig kulturelt i forhold til plejeforældrene end til døgninstitutionerne, kan skyldes frygten for, at plejeforældrene i børnenes liv vil indtage en mere betydningsfuld rolle som sociale forældre, end det skiftende institutionsperso-



nale har mulighed for. Ad 3) Kommunens indflydelse på forældrenes kulturelle positionering ses primært på to niveauer. Dels er der de forældre, der i forhold til kommunen positionerer sig som forældre, der er velintegrerede i det dansk-kulturelle samfund (fx Abdul, Yassin og Natalia). Dels er der de forældre (primært Samira og Emine), der fremhæver kulturelle forskelle som årsag til, at deres omsorgskompetencer misforstås og underkendes. På baggrund af deres oplevelse af systemets diskrimination og manglende interkulturelle forståelse (fx etnocentriske psykologundersøgelser og hjemme-hos), positionerer de sig i opposition til systemet. Både forældre, for hvem anbringelserne forekommer uforståelige, og for hvem de fremstår håndterbare, fremhæver imidlertid diskrimination af deres børns kulturelle, sproglige og religiøse baggrund i anbringelserne.

Det er interessant, at kun tre af forældrene italesætter deres barns etnicitet som fx 'latinamerikaner', mens flere af dem benytter den slags betegnelser om sig selv og fremhæver de særlige karakteristika, der angiveligt skulle følge med fx at være 'latinamerikaner'. Med andre ord positionerer disse forældre sig selv i en diskurs om etnicitet, men ikke deres børn. Nogle af forældrene er opmærksomme på det forhold, at børnenes etniske markører i form af hud-/hårfarve betyder, at de skiller sig ud fra plejefamilien og etnisk danske børn i lokalmiljøet, men kun disse tre forældre opfatter det som et forhold, anbringelsesstederne skal forholde sig til.<sup>1</sup> Forældrene er således ikke generelt opmærksomme på, dels om børnene på anbringelsesstedet har mulighed for at udvikle kompetencer til at leve i et samfund, hvor de kan møde etnisk diskrimination, og dels om børnene støttes i at udvikle en sammenhængende identitet på tværs af fortid, nutid og fremtid. Men forældrene er optagne af, om børnene bliver opdraget ud fra nogle værdier, som forældrene kan stå inde for. Disse værdier italesættes som nationale kulturelle værdier (fx 'afrikanske' og 'latinamerikanske') eller religiøse værdier 'muslimske'. Men når det konkretiseres, drejer det sig mest af alt om, at børnene skal lære at udvise respekt for andre mennesker, fx gennem høflighed, og på tværs af etnicitet påberåbes denne værdi som et særligt kendetegn ved netop

---

1. Hvilket en del forskning omkring anbringelse af etniske minoritetsbørn ellers argumenterer for (fx Small, 1986; Ahmas, 1990; Maximé, 1986, 1993; Thoburn, Norford & Rashid, 2000; Hessele, 1984; Skytte, 2002).

denne eller hin nationale kultur. Forældrene er også opmærksomme på, om børnene udvikler kulturelle kompetencer til at begå sig i familiens etniske miljø, så det ikke udløser problemer at have børnene med på besøg i bedsteforældrenes hjem eller til familiefester.

Med denne diskussion vil vi gerne understrege, at etnicitet, kultur og religion *har* betydning. De tre elementer italesættes og anvendes i forældrenes positioneringer, der handles i forhold til dem, de har med andre ord virkelige konsekvenser. Men de har forskellig betydning og forskellige konsekvenser for undersøgelsens forældre. Et kulturelt og religiøst symbol som mad – udkrystalliseret i, hvad den anbragte datter spiser hos plejefamilien – tillægges således enorm betydning og får konkrete konsekvenser for Khadija i form af hendes fars forstærkede afvisning af hende. Forældrene skaber, fortolker og ændrer kulturen og etniske tilhørsforhold i forhold til deres strukturelle, sociale og personlige situation og placering. Livshistorierne giver netop indblik i denne manøvrering, hvori kultur og etnicitet bliver skabt, omdefineret, forkastet og bekræftet. I nogle sammenhænge definerer Abdul sig fx som en del af det arabiske samfund og er optaget af ære/skam-begreber. I andre sammenhænge definerer han sig som dansk muslim og er optaget af åbenhed frem for skamfuldhed. Det giver altså ikke større forståelse for den etniske minoritetsforælders situation og problemer at fokusere på dennes kultur som en uforanderlig enhed, vedkommende har medbragt fra emigrationslandet. Kulturelle dimensioner (som noget, der kontinuerligt skabes, udfordres og genskabes) må indgå i vurderingen og forståelsen af den enkelte etniske minoritetsforælders situation – ganske som med alle andre forældre.

## Sprog

Alle forældre i undersøgelsen har børn, der er eller har været anbragt i sammenhænge, hvor de ikke har haft mulighed for at udvikle deres modersmål. Forældrene taler om flere forskellige problemstillinger i forbindelse med sprog, herunder kommunikative vanskeligheder for barnet i forhold til anbringelsesstedet, mellem forælder og barn ved samvær og mellem barnet og øvrige familiemedlemmer. De problemstillinger, forældrene tager op, viser, at sprog ikke bare er ord og grammatik. Sproget er redskab for følelser og for kognitiv begribelse af omverdenen i og med, at kulturelle værdier og normer kommer

til udtryk i og formidles gennem sproget. Ofte antages sproget at have en nærmest eksistentiel mening, idet forestillinger, værdier, normer, roller og holdninger udtrykkes i og stadfæstes gennem sproget. Af alle etniske markører er sproget en af de mest tydelige. Sprogets vægt som etnisk markør hænger sammen med, at det på en gang har et dybt eksistentielt indhold for individet og en dyb emotionel betydning for båndene inden for familie og slægt (Lange & Westin, 1981:326). Hvis barnets anbringelse medfører, at barnets kompetencer på modersmålet forringes, kan det derfor forventes, at dette ikke alene vil have en stor betydning for barnets mulighed for at udvikle relationen til forældre og andre slægtninge; men også for forældrerens oplevelse af sig selv som en person, der anerkendes med sin specifikke baggrund og historie. Kommunikationsproblemer er ikke en ukendt problematik i immigrantfamilier, hvor de forskellige generationer kan have udviklet deres sproglige kompetencer på forskellige sprog. Kommunikationsproblemer får imidlertid en anden betydning, når barnet er anbragt uden for hjemmet, idet muligheden for den daglige non-verbale kommunikation og følelsesmæssige kontakt er sat ud af spil.

I denne undersøgelses forældregruppe er der imidlertid meget divergerende syn på vigtigheden af, at børnene udvikler kommunikative kompetencer også på modersmålet under anbringelsen. De anbragte børn er alle anbragt i døgninstitutioner eller plejefamilier, hvor de har gode muligheder for at udvikle deres danskkundskaber, hvilket alle forældre da også anser for vigtigt. I det følgende vil vi se på de sprogligrelaterede problemstillinger, forældrene til de anbragte børn tog op i deres fortællinger. Forældrene kan i forhold til disse problemstillinger kategoriseres i tre grupper:

*Forældre, der har en dansksproget strategi* – altså forældre, der giver udtryk for, at nu da de og børnene bor i Danmark, så er det vigtigste, at børnene taler dansk. Disse forældre fortæller ikke om bekymringer omkring børnenes begrænsede muligheder for også at udvikle deres modersmål, mens de er anbragt. De fleste af disse forældre taler selv flydende dansk, men der indgår i undersøgelsen også forældre, der ikke selv behersker det danske sprog, men som alligevel vægter børnenes dansksprogede kompetenceudvikling højest.

*De sprogbekymrede forældre* er forældre, der er bekymrede for børnenes anbringelse på rent dansksprogede anbringelsessteder. Det er

især forældre, der i deres hverdag primært kommunikerer på deres modersmål. Disse forældre er nervøse for, at deres børns manglende mulighed for at udvikle modersmålet under anbringelsen vil vanskeliggøre forældrenes mulighed for fortsat at kommunikere med børnene efter nogle års anbringelse. Forældrene er dermed også bekymrede for de kommunikative vanskeligheder, der vil opstå i hjemmet, hvis/når barnet hjemgives. En enkelt mor kan ligefrem betegnes som radikal modersmålsforkæmper.

Den tredje gruppering af forældre består af *de sprogpluralistisk indstillede forældre*, der anser det for vigtigt, at børnene både udvikler deres danske sprog og modersmålet under anbringelsen. Disse forældre er ofte forældre, der selv angiver, at de har gode kommunikative kompetencer på begge sprog. Disse forældre er ikke bekymrede for deres børns sproglige udvikling. Forældrene værdsætter, at børnene udvikler flere sprog. Men forældrene adskiller sig fra de to andre grupper ved, at de trygt ser frem til selv at stå for at lære børnene deres modersmål igen, når børnene bliver hjemgivet.

Vi skal i det følgende uddybe forældrenes udsagn i de tre kategorier: den dansksprogede, den sprogbekymrede og den sprogpluralistiske strategi.

Forældre med en dansksproget strategi

Fem af undersøgelsens forældre har en dansksproget strategi, hvilket vil sige, at forældrene anser det som vigtigst, at børnene bliver i stand til at kommunikere effektivt på dansk. Forældrene med denne strategi er Fatima, Rosa, Abdul, Yassin og Natalia.

Fatima er blandt de forældre i undersøgelsen, for hvem anbringelsen af barnet var uforståelig. Fatima har to teenagedøtre og den nu 8-årige søn. Fatima fortæller, at sønnen aldrig har lært hendes modersmål, da der altid er blevet talt dansk i hjemmet, hvor moren har boet sammen med sønnen og hans to ældre søstre. Fatimas ældre døtre taler en smule af morens modersmål:

*Jo, lidt, men ikke så meget. Men de forstår det godt. Men vi taler altid dansk herhjemme. (...) Det er i orden for mig. Vi bor i Danmark, så de snakker dansk med deres mor. Det er o.k.*

Det overrasker os, da Fatima fortæller, at hun altid har talt dansk med sine børn, fordi det faktisk var vanskeligt for os at forstå Fatimas danske sprog. Men måske har Fatimas store piger i tiltagende grad talt dansk sammen i hjemmet og efterhånden også til moren. Således kan samtalesproget i hjemmet være blevet dansk, da sønnen blev født. Med Fatimas begrænsede danskkundskaber må det dog forventes, at der med mellemrum opstår vanskeligheder med at forstå hinanden i familien. Men Fatima klarer sig i hverdagen på dansk. Fatimas udtalelser om, at det er o.k., at børnene taler dansk til hende, kan tolkes som en konstatering af tingenes tilstand, samt udtryk for Fatimas ønske om, at sønnen skal blive i stand til at kommunikere problemfrit på dansk.

Rosa taler flydende dansk. Når hun taler med sin familie, taler hun på sit modersmål. Rosa fortæller dog, at der af og til, når hun har glemt et ord eller udtryk, kommer nogle danske udtryk ind, når hun taler på sit modersmål. Rosas datter er slægtsplaceret, og Rosa taler sit modersmål med den moster, der har barnet i pleje. Om barnets sproglige udvikling fortæller Rosa:

*Jeg har altid snakket lidt spansk til hende, for jeg har altid syntes, at det var vigtigt for hende, at hun kunne begge sprog. Men først og fremmest dansk og bagefter det spanske, fordi hun bor trods alt i Danmark, ik'. (...) Og det er det danske sprog, som hun skal forsvare sig med. Så hun har fået masser af bøger på spansk og tegnefilm på spansk, og min moster, hun lærer hende også lidt spansk engang imellem.*

Rosas søn har siden fødslen været anbragt i familiepleje i en dansk familie. Især i starten opstod der kommunikative vanskeligheder, når Rosas mor mødte sønnen. Mormoren prøvede at tale dansk, så godt hun kunne.

*Men i starten, der var han ikke så glad for det, for han kunne ikke forstå hende så godt. Men hun er så blevet bedre, ik'. Nu har hun fået en kæreste, som er dansker, så de snakker bedre sammen, og nu forstår han hende også bedre. Nu, hvor hun har øvet sig lidt mere! [Rosa griner].*

Rosa og alle i hendes familie taler i dag også dansk i hverdagen. Når Rosa argumenterer for at få overflyttet sit ældste barn fra den danske plejefamilie til mosteren, bruger hun da heller ikke sproglige

kompetenceargumenter. Rosas hverdagsliv er et liv, hvor der kommunikeres på dansk.

Yassin, der har fået hjemgivet sine børn, taler selv flydende dansk. Også han anser det danske sprog for at være det vigtigste sprog for børnene. Børnene havde ingen sproglige vanskeligheder i plejefamilien, da de blev anbragt.

*For di de er født heroppe begge to. (...) De er født her i Danmark, og de har været i (...) vuggestue og børnehave her, og gået i skole heroppe. De kunne tale dansk. (...) Jamen, de er danske jo!*

Abdul, der ligeledes har fået hjemgivet sine børn, fortæller også, at børnene har lært dansk, siden de startede i vuggestue. Abdul fortæller, at han i almindelighed taler arabisk til børnene. Men når han skal snakke mere alvorligt med dem, foregår det på dansk, for efter anbringelsen taler børnene kun lidt arabisk:

*Når jeg skal gå dybt i dem, taler jeg dansk. Deres mentalitet er dansk. Deres dagligliv er dansk. Hvis det er den lille, så siger jeg, 'Hent noget til mig' på arabisk, så går han og henter det. Men når jeg skal snakke dybt med dem om livet og alt dette her, hvad der sker i verden, eller hvordan de skal tage stilling til et bestemt emne – så taler jeg dansk.*

Begge fædre er kommet til Danmark som flygtninge, og de har ikke slægt i Danmark, hvorfor ingen af dem nævner problemer med kommunikationen med fx bedsteforældre. Yassin er dog blevet gift igen og har fået familiesammenført sin kone fra udlandet. Hun taler endnu ikke meget dansk, men i hvilket omfang dette medfører kommunikative problemer i familiens hverdagsliv, melder Yassins fortælling ikke noget om.

Endnu en mor har en dansk sprogstrategi. Det er Natalia, der ikke har mulighed for at kommunikere med sin søn pga. sønnens svære handicap. Da vi spørger til, hvilket sprog hun ville have talt med sin søn, hvis han havde kunnet tale, svarer Natalia straks: *'Dansk, for vi lever jo i Danmark'*. Det er en hypotetisk situation, men svaret er alligevel interessant, fordi det er vores oplevelse, at Natalia selv har vanskeligt ved at kommunikere på dansk. Natalia fortæller da også:

*Jeg kunne bedre dansk, for lad os sige ti år siden, end jeg kan nu. Fordi jeg snakker ikke så meget dansk efterhånden. Kun med plejeforældrene og ... Men da jeg var [i arbejde], syntes jeg, at jeg talte perfekt dansk. Men jeg kan da godt dansk. Der er sjældent ord, som jeg ikke forstår.*

De fem forældre, der taler om, at dansk er det vigtigste sprog for børnene at beherske, nu da de bor i Danmark, repræsenterer alle tre kategorier af anbringelsesfortællinger, 'den uforståelige', 'den håndterbare' og 'den meningsfulde anbringelse'. Men to af fædrene har fået hjemgivet deres børn, to af mødrene i gruppen ved, at de aldrig vil få hjemgivet deres børn, og den sidste forælder er den mor, hvis søn aldrig har lært at tale hendes modersmål. Forældrene med den danske sprogstrategi har altså det til fælles, at de er i en situation, hvor de ikke er sårbare i forhold til, at kommunen kan inddrage børn og forældres fælles kommunikationsmuligheder i en vurdering af forældrenes omsorgskompetence ved en eventuel hjemgivelse af børnene.

#### De sprogbekymrede forældre

De sprogbekymrede forældre består af tre forældre, der alle er kommet til Danmark som voksne og derfor udtrykker sig bedst på modersmålet. Disse forældre er blevet yderligere sårbare i deres forældreskab ved, at deres anbragte børn ikke har mulighed for at vedligeholde og videreudvikle deres modersmål. Når forældrene fortæller om deres bekymring for børnenes sproglige udvikling, sker det på den baggrund, at forældrene i dag har meget store kommunikative vanskeligheder i samværet med deres børn. Khadija fortæller, at hun talte sit modersmål med datteren, da hun var lille:

*Men efterhånden, når hun går i børnehave, så taler hun dansk, ik'. Så (...) synes jeg, at det også er min skyld, at jeg ikke har taget [mig mere af at lære hende sit modersmål]. Hun kunne ikke tale så meget på modersmålet, da hun kom til plejefamilien. Men efter at hun kom hos plejefamilien, det er klart, [så har] hun glemt det. (...) Hun taler kun dansk nu, ikke noget andet.*

Khadija fortæller, at dette skyldes, at hun i starten kun havde samvær med datteren i to timer hver måned, hvilket ikke var tilstrækkeligt til at vedligeholde datterens modersmål. Khadija fortæller, at hun ofte selv kommer i forlegenhed mht. at kunne finde danske ord for det, hun vil sige til Sahra. Men Sahra og hun er gode til sammen at finde ud af, hvad hinanden mener. I forhold til især morforældrene er der

imidlertid et problem, idet Khadijas familie taler deres modersmål indbyrdes. Søsteren taler også dansk, men faren taler kun meget dårligt dansk, og moren endnu mindre. Når Khadija besøger sine forældrene sammen med Sahra, har Sahra derfor ikke umiddelbart mulighed for at kommunikere med morforældrene, uden at Khadija eller hendes søster tolker. Khadija prøver at leve med situationen, som den er. Men hun fortæller, at hun har dårlig samvittighed over, at hun ikke selv magtede at lære datteren mere af sit modersmål inden anbringelsen, for så havde datteren måske bedre kunnet huske sproget nu. De vanskeligheder, der affødes af de begrænsede kommunikationsmuligheder mellem mor og datter, kan dog ikke kun være små: Khadija taler, som hun også selv siger, ikke særligt godt dansk, hun er psykisk meget sårbar, og hun lever en meget isoleret tilværelse. Så Khadija og hendes datter har ikke let adgang til støtte, hvis der opstår misforståelser pga. deres vanskeligheder med at forstå hinanden. Et sårbart mor-barn-forhold er således blevet endnu mere sårbart med disse kommunikative problemstillinger.

For Samira var situationen den, at hendes ældste barn ikke havde mulighed for at kommunikere verbalt med personalet på anbringelsesstedet, da han tre år gammel blev anbragt uden for hjemmet.

*Han græd hele tiden. Det er jo klart, et lille barn, som bare er tilknyttet sin mor og så lige pludselig mister sin mor. (...) Og så græd han hele tiden, og blev sur, og snakkede ikke med nogen. Og det kunne han heller ikke på grund af sprogvanskeligheder. Så hver gang jeg snakkede med ham, troede myndighederne, at jeg sagde: 'Du skal gå væk fra de der'. Men desværre, modersmålet var det eneste sprog, vi kunne kommunikere på. Vi kunne jo ikke andre sprog. (...) Og det er jo klart, det var problematisk, for han kunne ikke snakke med dem. Han havde så, SÅ store problemer.*

Efter flere skift i anbringelsessteder for denne dreng bor Samiras sønner i dag i samme plejefamilie. Men i de tre år de har været anbragt, har de ikke haft mulighed for sideløbende med deres udvikling af dansk også at udvikle deres kundskaber på modersmålet. I dag taler drengene dansk, nu er det Samira, sønnerne har begrænsede muligheder for at kommunikere med.

*Deres sprog er ikke længere [modersmålet]. De har overhovedet ikke haft nogen forbindelse med [modersmålet]. Og jeg har flere gange klaget over*



*[kommunens] afgørelse og prøvet at få igennem, at børnene skal lære deres sprog og deres kultur. Men [kuratoren] synes ikke, det er så vigtigt, at børnene skal lære deres sprog og deres kultur. (...) Det er meget, meget svært. Og det er meget ydmygende. Uanset om jeg kan det [danske] sprog ... eller ej, så er det vigtigste børnene og børnenes modersmål. Det er en del af deres identitet, det er en del af deres personlighed. Det er en del af deres kultur, og det er meget vigtigt. (...) Det er så uforståeligt, hvorfor de ikke kunne få lov til at lære deres eget sprog. Hvorfor kunne man ikke give en eller anden erstatning, noget undervisning til at komme ind i det her sprog? Det kan jeg ikke forstå.*

Samira er uforstående over for børnenes anbringelse som helhed, og det er tydeligt, at det faktum, at anbringelsen har betydet, at hun i dag ikke kan tale på sit modersmål med sine børn, er umådelig smertefuldt for hende. Hendes stemmeleje er meget spagt, da hun siger 'Det er meget ydmygende', og hun fortæller om den sproglige barriere mellem hende og børnene med stor sørgmodighed. Hun har oplevet anbringelsen af børnene som et magtovergreb fra det danske samfunds side. Det, at hun gennem den konkrete måde, man har valgt at anbringe børnene på, desuden er blevet frataget muligheden for at kommunikere med børnene på det sprog, hvor hun mest kompetent kan udtrykke sine følelser, er ifølge Samira endnu et overgreb. Et overgreb på hende, som den etniske person, hun definerer sig som. Hun har blot haft asyl i Danmark i få år, da børnene anbringes, og hun har fået asyl netop på grund af den etniske forfølgelse, hun har været udsat for. Nu fortæller hun, at det, hun anser for sine folkeretligt beskyttede sproglige rettigheder, trædes under fode i Danmark gennem valget af anbringelsessted til børnene.

Richard, hvis to ældste børn er anbragt, fortæller, at de talte engelsk med børnene i hjemmet inden anbringelsen. I dag efter fem år i rent dansktalende anbringelsesmiljøer kan børnene ikke længere tale engelsk. Richard er ikke særlig god til dansk, der opstår derfor mange vanskelige situationer, når han har samvær med børnene. Børnenes mor bor i udlandet, så Richard er den eneste familie, de anbragte børn har i Danmark. Om situationen under samværene siger Richard:

*De forstår ikke så meget af, hvad jeg siger. De foretrækker, at jeg ikke taler så meget. Fordi jeg taler forkert, når jeg taler dansk, siger de. Så jeg tier bare stille. Jeg taler ikke meget.*

Samira og Richards fortællinger er prægede af den ubegribelighed og meningsløshed, anbringelsen for dem er omgærdet med. Og herunder ikke mindst sorgen over ikke verbalt at kunne komme i god kontakt med børnene, når de har samvær. Disse to forældre er ikke de forældre, der har talt dårligst dansk blandt de forældre, vi har interviewet. Men det er tydeligvis forældre, for hvem det er mere magtpåliggende end for andre at kunne udtrykke sig på det sprog, hvor deres kommunikative kompetence er bedst.

Khadija, Samira og Richard ønsker alle at få hjemgivet deres børn. Det er vores tolkning, at deres manglende mulighed for at kommunikere effektivt med børnene vil kunne indgå som en faktor, der tæller negativt i en eventuel kommunal vurdering af muligheden for hjemgivelse af børnene. Ud over den følelsesmæssigt belastende kommunikative situation, har forældrene derfor god grund til at være bekymrede over den sproglige situation, de befinder sig i i forhold til børnene.

### Modersmålsforkæmperen

Sabinas barn blev anbragt ved fødslen, og barnet har gennem flere år boet i den plejefamilie, hvor hun ifølge myndighedernes plan skal bo resten af sin opvækst. Sabina, der selv taler flydende dansk, fortæller oprevet om datterens manglende mulighed for at lære at tale morens modersmål under anbringelsen.

*Jamen, det er sproget ... altså jeg vil gerne have, at hun skal lære serbokroatisk (...) fordi hvis et barn mister sit modersmål, og altså sit sprog, sin kultur (...) så mister hun ligesom også retten til at leve som et menneske.*

Sabina har hele sit liv haft kontakt med sin datter ca. tre timer pr. måned. Datteren har aldrig talt Sabinas modersmål. Men som omtalt i kapitlet om 'den uforståelige anbringelse' er Sabina optaget af at forsvare sine rettigheder som biologisk mor. Sabina positionerer sig gennem sine kampe med de sociale myndigheder og altså også gennem kampen for barnets ret til at tale hendes modersmål, hvilket dog

ikke er et sprog, Sabina taler i sit eget hjem, hvor hun kommunikerer med sin samlever på dansk.

### De sproglpluralistiske forældre

Emine er i den situation, at hun har fået hjemgivet den ene af sine to anbragte drenge; mens den anden fortsat er anbragt. Inden drengene blev anbragt, talte de, ifølge moren, både dansk og tyrkisk flydende. Emine har boet i over 20 år i Danmark, hun har altid haft erhvervsarbejde og taler godt dansk. Emine fortæller, at drengene efter tre års anbringelse næsten ikke kan tale tyrkisk mere.

*De kunne godt tale dansk, mine børn, dengang, så det var ikke et problem [ved anbringelsen]. Men efter [anbringelsen] har jeg fået problemer med mine drenge, altså jeg kunne ikke forstå, hvad de sagde. Altså, jeg kunne godt forstå, men jeg taler ikke flydende dansk, sådan som de gør. Og så spurgte jeg sagsbehandleren, om det ikke kunne lade sig gøre, at de kan undervise dem en gang om ugen i tyrkisk, så de ikke helt glemmer tyrkisk. Når de kommer hjem på besøg, og vi får gæster, eller vi er på besøg hos andre, så skal jeg hele tiden tolke for dem, hvis de børn, de leger med, ikke kan tale dansk. Men jeg fik at vide af sagsbehandleren, at det er umuligt. Det kan man ikke.*

Den dreng, der er blevet hjemgivet, er begyndt at kigge på tyrkisk fjernsyn, og det støtter ham i langsomt at begynde at lære modersmålet igen. Dette er dog ikke problemfrit, når den yngre bror er hjemme på weekend:

*Min ældste, ham, der er flyttet hjem nu, er begyndt at svare på tyrkisk nogle gange. Men min yngste bliver sur, når vi snakker tyrkisk. Når jeg snakker tyrkisk med ham eller andre, kan han ikke forstå det. Han vil helst snakke dansk.*

Familien bor i et område, hvor der er mange familier med samme sproglige baggrund som dem selv. Vi spørger derfor Emine, om det er et problem i forhold til den hjemgivne søns kammerater, at han ikke længere kan tale tyrkisk?

*Nej, de taler dansk, ikke så flydende som min søn gør, men de forstår hinanden. Og han er også begyndt at tale lidt tyrkisk. Han svarer nogle gange på tyrkisk ligesom en dansker, der har lært tyrkisk, sådan lyder det. (...) 'Jeg skal nok lære det mor', siger han. [Moren griner] (...) Når han bor i Danmark, skal han vokse op her, og han skal have en uddannelse. Derfor er jeg glad for, at han kan tale flydende dansk. Men mit andet mål er, at jeg også gerne vil have, at han skal forstå lidt af, hvad vi siger på tyrkisk. Hvis han skal rejse i sit land og se familien, så skal han ikke føle sig som turist. Det er hans eget land, derfor. Men det skal nok komme, det kan jeg se på ham.*

Emine har med sine egne kompetencer på dansk mulighed for at kommunikere med børnene. Og hun har også den baggrund for at forholde sig til spørgsmålet om børnenes sprog, at hendes ene dreng er blevet hjemgivet. Hun behøver altså ikke være bekymret ved tanken om, at kommunikationsproblemer mellem hende og sønnerne kan blive inddraget som en faktor i vurderingen af en hjemgivelse af den yngste dreng. Desuden er Emines familiære situation den, at hun ud over de anbragte drenge har voksne børn, der er født og opvokset i Danmark. Familiemedlemmerne er således alle i stand til at kommunikere på dansk.

Ayses datter er anbragt i en dansk plejefamilie. Ayse er selv vokset op i et flersproget miljø, hvor hun allerede som barn kommunikerede på tre forskellige sprog. Med sin mor talte hun arabisk, med stedfaren dansk og urdu. Og i dag har hun stiftet familie med en mand, der taler tysk. For Ayse er det tydeligvis ikke noget større problem, at datteren må lære sig flere sprog for at kunne deltage i familielivet. I dag taler Ayse dansk med datteren. *'Hun forstår jo kun dansk, desværre'*. Men når datteren er med på familiebesøg, opstår der kommunikations problemer:

*Halime har problemer med at forstå, når min mor hun snakker, fordi min mor ikke snakker så godt dansk. Hun snakker mere arabisk, og når hun snakker arabisk til Halime, så bliver Halime ret sur. Og så siger hun: 'Jamen jeg kan ikke forstå, hvad du siger. Du skal ikke snakke arabisk til mig'. Men altså, hun prøver, hun kan godt lide at være omkring den arabiske familie, ik'.*

Ayse har selv lært at mestre flere forskellige sprog. Hun er derfor ikke bekymret ved udsigten til, at datteren vil møde samme sproglige udfordringer, som hun selv fik.

*Jeg tror godt, at hun ville kunne lide det, fordi hun er så nysgerrig, som hun er. Men jeg tror også, at det bliver forvirrende for hende. Ikke forvirrende på en dårlig måde, men fordi hun hører så mange forskellige sprog, ik'. Men hun er meget fascineret, når jeg sidder og snakker arabisk, så sidder hun og aber efter, ik'. Det vil hun gerne lære, og så siger jeg: 'Du skal nok lære det'. Men jeg har sagt det til hende, at når hun kommer hjem, så vil jeg selvfølgelig snakke dansk til hende, ik'. Men hvis hun er interesseret i at lære ... altså tysk, det lærer hun jo i skolen, ik'. Men arabisk og pakistansk, fordi det jo også er en del af hendes liv (...) så får hun da også lov til det. Hvis hun har lyst til det!*

Ayses og Emines situationer ligner hinanden i og med, at de begge fortæller, at de både taler deres modersmål og dansk. De har også begge familiære og sociale netværk, hvor børnenes adgang ikke er begrænset af kompetencer på et enkelt sprog. De har dermed også netværk, hvor deres børn kan få støtte til udvikling af kommunikative kompetencer både på dansk og på modersmålet. Ayse og Emine har desuden begge oplevet at kunne håndtere situationer i forskellige kontekster, hvorfor de også har tiltro til, at deres børn vil kunne det samme. Disse mødre har derfor mulighed for at holde fast i en pluralistisk tilgang til deres børns sproglige udvikling.

### Opsamling på forældrenes syn på børnenes sprog

Som det er fremgået, har undersøgelsens forældre forskellige syn på, hvordan de vægter de anbragte børns sproglige udvikling på modersmålet og dansk. Disse syn går på tværs af kategoriseringerne af forældrenes fortællinger om anbringelsen. Forældrene har meget forskellige kompetencer på dansk, og flere af forældrene beretter om kommunikative vanskeligheder i samværet med deres børn.

Det var overraskende for os, at flere af de forældre, som i samtalen med os havde vanskeligt ved at kommunikere på dansk, ikke omtalte det som et problem, at deres børn i dag kun kan tale dansk som resultat af en anbringelsessituation, hvor de udelukkende har mulighed for at udvikle danskkundskaber. De forældre, der ikke selv var kompetente til at kommunikere på dansk, men som havde en

dansksproget strategi, argumenterede tværtimod for, at deres børn udelukkende blev støttet i at tale dansk, når nu de boede i Danmark. Én forklaring på disse forældres holdning kan være, at forældrene har erfaring for, hvor mange og hvor uoverskuelige problemer, de selv kommer ud for i hverdagen på grund af deres begrænsede dansk-kundskaber. Disse erfaringer kan føre til, at forældrene er fokuserede på, at deres børn skal blive så gode til dansk, at de kan klare sig på lige fod med jævnaldrende børn med dansk som modersmål og dermed undgå de kommunikative problemer, forældrene selv har (Ejrnæs & Skytte, 1987:118).

En anden tolkning er, at det er vanskeligt for forældrene at forholde sig til, at den ensidige satsning på udvikling af børnenes danskundskaber kan betyde, at de selv bliver frataget muligheden for nuanceret sproglig kommunikation med deres børn. Dette kan dels være et resultat af de aktuelle samfundsmæssige antagelser om dansk som den eneste relevante kommunikative kompetence for børn, der vokser op i Danmark, og den manglende italesættelse af modersmålets betydning for relationen mellem børn og forældre. Dels kan det være udtryk for effektiviteten af den symbolske vold, der ligger i, at den sociale børneforsorg negligerer betydningen af børns modersmål ved anbringelsen af børn uden for hjemmet (jf. s.29 ff.). Undersøgelser (Skytte, 2002; Hannemann, 2003; Egelund, Hestbæk og Andersen 2004) af anbringelse af etniske minoritetsbørn viser, at socialarbejdere ikke inddrager børns modersmål som faktor ved valg af anbringelsessted. Det fremstår som en selvfølgelighed, at anbragte børn alene skal have mulighed for at udvikle deres danske sprog: Kommunernes børne- og familieafdelinger og de private familieplejeforeninger efterspørger ikke anbringelsessteder, hvor anbragte børn kan få mulighed for at udvikle deres modersmål. Og det, der ikke efterspørges, ydes ikke og registreres ikke. Det, der ikke registreres, planlægges der ikke i forhold til. Og det, der ikke er tilgængeligt, er der ingen, der tænker på at efterspørge (Johnson, 1998:75). Det kan ud fra denne logik forstås, at flere af forældrene i vores undersøgelse ikke selv formulerer problemstillingen omkring deres børns sproglige udvikling under anbringelsen.

Endelig kan det også være, at forældrene opfatter det som illegitimt at bringe problemstillingen frem over for os. Ganske vist er det sådan, at FN's Konvention om Barnets Rettigheder angiver, at der ved overvejelse af mulige løsninger for anbringelse af et barn uden for hjemmet, skal tages *"tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i barnets opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund"* (artikel 20, stk. 3). Men forældrene har sandsynligvis ikke viden om dette retlige grundlag for det sociale arbejde, men kun den sociale børneforsorgs praksis omkring deres eget barn og den deraf følgende opfattelse af, hvad der er legitimt at diskutere. Når man i arbejdet med anbringelse af børn uden for hjemmet i praksis favoriserer det danske sprog og kun har dansksprogede tilbud til de vanskeligst stillede etniske minoritetsbørn, kan man sige, at denne politik er generel, men den er ikke neutral (Vermeulen, 1997:10). Tværtimod kan denne praksis siges at være udtryk for den sociale børneforsorgs symbolske vold over for de vanskeligst stillede minoritetsbørn og deres familier.

På tværs af forældrenes forskellige tilgange til børnenes sproglige udvikling kan det iagttages, at alle forældre, der selv har forældre eller svigerforældre i Danmark, nævner, at det er et problem for børnene at kommunikere med bedsteforældrene. Disse manglende kommunikationsmuligheder accentuerer bedsteforældrenes bekymring over børnebørnenes anbringelse uden for hjemmet. Måske adskiller dette sig egentlig ikke så meget fra, hvordan mange andre bedsteforældre ikke mindst blandt migranter er bekymrede for deres børnebørns færden på arenaer, der er ukendte for bedsteforældrene. Men forældrenes fortællinger tyder på, at de kommunikativt vanskelige situationer mellem børn og bedsteforældre, øger presset på forældrene i forhold til, at de – for hovedpartens vedkommende – har indvilliget i en frivillig anbringelse af børnene.

## Forældrene fortæller om generelle problemstillinger

Vi har i dette kapitel fokuseret på kultur, etnicitet, religion og sprog. Disse temaer knytter sig til det særlige ved denne undersøgelses forældre, nemlig at de er indvandrere og derfor befinder sig i en minoritetsposition i det danske samfund. Det er dog interessant, at

forældrene også fortæller om problemstillinger, der er genkendelige fra andre undersøgelser af, hvordan forældre til anbragte børn ser på anbringelsen og vilkårene omkring den. Disse generelle problemstillinger skal vi kort komme ind på her.

Flere danske undersøgelser har, som nævnt i kapitel 2, vist, at socialarbejdere oplever, at arbejdet med anbringelse af etniske minoritetsforældres børn er særligt vanskeligt og tidskrævende. Mange af de forhold, forældrene i vores undersøgelse trækker frem i deres fortællinger, fremhæves imidlertid også af forældre til anbragte børn i andre nordiske undersøgelser, hvor forældrene er etniske majoritetsborgere.

Eksempelvis skriver Edgar Marthinsen i sin afhandling om det senmoderne børneværn (2003:480), at forældreskabets symbolske værdi bliver større, jo mindre anden kapital en forælder kan præsentere for andre. Forældreskabet kan således blive afgørende for et positivt selvbillede, og forældreskabet vedrører ikke kun den enkelte forælder, men hele forældrerens familie. En hel families sociale kapital kan således sættes på spil, hvis én i familien må lade sit barn anbringe uden for hjemmet. Forælderen kaster ved anbringelsen skam over sig selv og sin familie. Familien vil måske nok støtte forælderen i, at de sociale myndigheders afgørelse om anbringelse af barnet var forkert, men de faktiske forhold – det at barnet er anbragt – afgør omgivelsernes nedvurdering. Barnet er socialt set det, der giver symbolet 'mor' styrke, hvilket betyder, at moderrollen trues, når barnet er fjernet. Og dermed er nogle af kvinderne også selv truede på anerkendelsen som individ og familiemedlem.

Marthinsens analyse af situationen for de norske forældre, der indgår i hans undersøgelse, svarer til de familiære situationer, nogle af forældrene i vores undersøgelse har fortalt om. Det er derfor vigtigt ikke at tolke de konflikter, der opstår i nogle familier, når et barn bliver anbragt uden for hjemmet, som tegn på familiens etniske minoritetsbaggrund. Det er altid meget sårbart for en familie, når et barn anbringes på grund af de sociale myndigheders vurdering af uacceptable omsorgsforhold for barnet, mens det givetvis er mindre sårbart, såfremt barnet anbringes pga. 'uforskyldte forhold' som forældrerens fysiske eller psykiske sygdom (se hertil også Jenkins & Norman, 1975; Bunkholdt & Sandbæk, 1993:292).



Else Christensen (1998) finder i sin undersøgelse af anbringelse af børn også forældre, der er uforstående over for anbringelsens rationale. Halvdelen af forældrene i hendes undersøgelse afviste, at der var problemer med børnene før anbringelsen (ibid.:113). I Christensens undersøgelse er 19 ud af 23 børns forældre *“utilfredse – eller stærkt utilfredse – med socialforvaltningens indsats. De følte sig ikke forstået, ikke hørt, oversete og følte, at sagsbehandleren ikke interesserede sig for deres opfattelse af situationen”* (ibid.:13). Selvom forældrene ikke alle fortæller om uforståelige anbringelser, er deres kritik af socialforvaltningens arbejde således alvorlig. Denne kritiske holdning fra forældrenes side går igen i andre danske undersøgelser (Hestbæk, 1997; Malmgren & Hansen, 2001; Zobbe, 1993), hvor den gennemgående opfattelse er, at forældrene føler sig dårligt informeret om formålet med anbringelsen og dårligt involveret i selve anbringelsen. Christensen (1998) konkluderer da også i sin undersøgelse, at en afgørende faktor for et godt anbringelsesforløb er, at der har været et reelt forløb og en proces omkring anbringelsesbeslutningen, omkring valg af anbringelsessted og omkring selve placeringen af barnet på anbringelsesstedet, så det ikke kun fremstår som en handling eller en effektivering af en beslutning.

Den kritik af det sociale arbejde med anbringelse af børn, som forældrene fremsætter i nærværende undersøgelse, kan altså ikke tolkes som direkte resultat af, at forældrene på grund af andre værdier og normer for forældreskab og børneopdragelse er kritiske over for den danske børneforsorg. Det er der også mange etnisk danske forældre, der er.



# SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING

I dette kapitel vil vi først sammenfatte karakteristika ved forældrenes fortællinger om de 'uforståelige', de 'håndterbare' og de 'meningsfulde' anbringelser. Da undersøgelsen er en del af Socialministeriets KABU-projekt (Kvalitet i anbringelsen af børn og unge), foretager vi dernæst en tværgående opsamling af temaer vedrørende forældrenes fortællinger om samarbejdet med den sociale børneforsorg. Og endelig afslutter vi rapporten med en række anbefalinger til arbejdet med anbringelse af børn fra etniske minoritetsforældre.

Det skal endnu en gang præciseres, at vi i denne rapport kun har én version af forholdene omkring anbringelserne og samarbejdet – nemlig den, forældrene har fortalt os. Vi foregiver derfor heller ikke at kunne give et komplet billede af forholdene. Det, vi kan redegøre for og diskutere, er forældrenes erfaringer og synspunkter, således som de har fortalt dem til os.

## De uforståelige, de håndterbare og de meningsfulde anbringelser

De 11 forældres anbringelsesfortællinger har vi i kapitel 4, 5 og 6 fremlagt og analyseret under overskrifterne 'Den uforståelige anbringelse', 'Den håndterbare anbringelse' og 'Den meningsfulde anbringelse'. Som det afspejles i disse betegnelser bygger forældrene deres anbringelsesfortællinger over tre helt forskellige plot, der afspejler forældrenes oplevelse af anbringelsen, som den er på tidspunktet for fortællingen. Kategoriseringen skal altså opfattes som et billede

på forældrenes forholden sig til situationen, da vi talte med dem. Ændringer i anbringelsesforløbet eller i den enkelte forælders liv kan føre til, at han/hun ændrer sin opfattelse og derfor italesætter sig anderledes omkring anbringelsen. Flere af forældrene fortalte da også om, at de tidligere havde haft et anderledes syn på anbringelsen og på sig selv som forældre, end de har i dag.

### Den uforståelige anbringelse

Plottet i fortællingerne om 'den uforståelige anbringelse' er, at anbringelsen er kommet som et lyn fra en klar himmel. Der har ifølge forældrene sjældent været tale om en løbende kontakt mellem forældre og de sociale myndigheder inden anbringelsen. Flere af forældrene fortæller om anbringelser, der er gennemført uden deres samtykke, altså det, der i daglig tale kaldes tvangsanbringelser. Forældrene fortæller, at det er uklart for dem, hvad der var grundlaget for anbringelserne, hvad det sociale systems plan for anbringelsen er, hvor længe barnet skal være anbragt, og hvad formålet hermed skulle være. Anbringelserne fremstår derfor også som ubegribelige og u håndterbare for forældrene, hvorfor de er vanskelige for dem at mestre.

Forældrene med 'uforståelige anbringelser' har fortællinger, der afspejler en svag oplevelse af begribelighed omkring flere forhold i livet, herunder også anbringelsen af barnet. Fortællingerne afspejler ikke, at forældrene har en tro på, at det generelt er muligt at løse de problemer, der dukker op. De fortæller ikke om en oplevelse af at kunne mobilisere relevante og tilstrækkelige ressourcer til at kunne mestre anbringelsen, men de fortæller om en oplevelse af at være offer – om end ikke et passivt offer – for den sociale børneforsorgs beslutninger. Disse forældres oplevelse af anbringelsen og af argumenterne for den fortsatte anbringelse som værende uforståelige understøttes i deres fortælling af flere forhold: 1) Den akutte anbringelse, der kom som et lyn fra en klar himmel. 2) Ændringer af børnenes anbringelsessteder, der modsiger den sociale børneforsorgs argumentation omkring sikring af stabilitet i børnenes opvækstvilkår. 3) Afstanden mellem forældrenes bopæl og barnets anbringelsessted; en afstand, der helt konkret besværliggør forældrerens samvær med barnet. 4) Forældrenes oplevelse af modsætningen mellem de professionelle tale om samarbejde med forældrene og den manglende anerkendelse af deres forældreskab, manglende anerkendelse af forældre og børns rettigheder samt den manglende anerkendelse, forælderen oplever gennem

både kommune og anbringelsessteders ekskluderende holdning. Alle disse forhold støtter i forældrenes fortællinger op om plottet med den uforståelige anbringelse.

Forældrene fortæller om den sociale børneforsorg som en magtfuld modstander i forhold til, at de og deres børn kan få et godt liv. Forældrene fremstiller dog ikke sig selv som passive ofre for børneforsorgens magt. Tværtimod kæmper de med de socialarbejdere, de møder, om definitionerne på det gode forældreskab, den gode barndom og det gode samvær. Forældrene accepterer på ingen måde den sociale børneforsorgs definitionsmagt, men må i det daglige leve med konsekvenserne heraf. Når de fortæller om anbringelsen og dens fortsatte forløb, inddrager forældrene menneskeretskonventioner for at tydeliggøre de, i henhold til forældrenes forståelse, illegitime magtovergreb, de har været og er udsat for. Forældrene har med Goffmanns terminologi en oprørske holdning til anbringelsen og til den sociale børneforsorg.

De fem forældre med 'uforståelige anbringelser' er kommet til Danmark som voksne, og kun to af dem har familie og slægt i Danmark. Men det fremgår ikke af fortællingerne, om de har kontakt med andre end nogle enkelte familiemedlemmer. Samira og Emine fortæller om et netværk af migranter fra samme land, som de selv kommer fra. Men ellers giver forældrene i fortællingerne ikke indtryk af at have et tæt netværk at relatere sig til i den vanskelige situation med anbragte børn. Nogle af forældrene med 'uforståelige anbringelser' giver med deres fortællinger indtryk af, at deres fastlåste situation i forhold til børnenes anbringelse også kan skyldes, at de ikke har et tæt og kærligt socialt netværk, hvor de anerkendes som person og løbende kan hente omsorg, støtte og refleksionsmuligheder i forhold til deres situation.

### Den håndterbare anbringelse

Plottet i fortællingen om 'den håndterbare anbringelse' er forælderen som den gode nok deltidsforælder. Her præsenteres anbringelsen som resultat af en proces, hvor det efterhånden var blevet tydeligere for forældrene, at børnenes omsorgsbehov ikke blev dækket i tilstrækkelig grad. Disse forældre er alle mødre, og de har alle familie og slægt i Danmark. Mødrene har, siden de var ganske unge, været i kontakt med det sociale system på grund af konfliktfyldte relationer til deres egen familie.

Også i dag har forældrene langt fra uproblematisk familierelation. De kæmper med at positionere sig i forhold til deres families definitioner af den gode mor og den gode opvækst. To af forældrenes fortællinger viser, at denne definitionskamp med familien kan være meget hård og have voldsomme konsekvenser – i form af udelukkelse, vold og trusler. På mange måder er mødrene derfor også ensomme i deres bestræbelser på at udvikle deres moderskab med henblik på at udvikle og udvide relationen til det anbragte barn. Mødrene er imidlertid ikke alene. De har familiemedlemmer i Danmark, der elsker dem, og for hvem de har en unik betydning. De har altså muligheden for at hente anerkendelse i kærlighedsrelationer – fx Rosa hos sin mor og moster, Ayse hos sin samlever og sit hjemmeboende barn og Khadija hos sin søster. Disse forældres børn har da også alle kontakt med bl.a. morforældre, mostre, morbrødre, fætre og kusiner. Ikke mindst fortæller Rosa om, at hendes slægtsanbragte barn er integreret i familienetværket her i landet og sammen med plejefamilien har besøgt familie i bedsteforældrenes hjemland.

Disse forældre taler ikke om det sociale arbejde som en magtfaktor, men har snarere accepteret eller ligefrem identificeret sig med børneforsorgens rationer og begreber, som de da også benytter sig af i deres fortællinger. Fortællingerne indeholder derfor også forklaringer på anbringelsesårsagen. For disse mødre er anbringelserne begribelige, det er forståeligt for dem, at barnet blev anbragt. Mødrene oplever, at de af anbringelsesstederne for det meste anerkendes som gode nok deltidsmødre. De møder hovedsageligt en inkluderende holdning på anbringelsesstederne og indgår i et samarbejde omkring anbringelsesforløbet, om end samarbejdet er præget af konflikter. Perspektivet for anbringelserne er heller ikke klart for disse mødre; men de sætter ikke grundlæggende spørgsmålstejn ved anbringelsen. Mødrene fortæller om sig selv som gode nok deltidsmødre, der p.t. desværre ikke magter at være de heltidsforældre, de allerhelst ville have været.

### Den meningsfulde anbringelse

I fortællingerne om 'den meningsfulde anbringelse' er plottet, at børnene er anbragt pga. forhold, de fortællende forældre ikke havde indflydelse på. Det være sig sygdom, dødsfald eller en anden forælders manglende omsorgskompetence. Forældrenes fortællinger indebærer, at der aldrig har været sat spørgsmålstejn ved deres omsorgskompe-

tence. Anbringelserne er således socialt acceptable og meningsfulde for forældrene.

Disse forældre identificerer sig med den sociale børneforsorgs syn på børns omsorgsbehov og gode forældreskab. To af disse forældre har da også fået hjemgivet børnene. De har altså mødt anerkendelse af deres forældreskab og af deres evner og præstationer som forældre. De har fået hjemgivet børnene med fortsat støtte gennem aflastningsfamilier, som de begge omtaler positivt.

Forældrene med 'meningsfulde anbringelser' er kommet til Danmark som voksne, og ingen af dem har anden familie i Danmark end deres børn. I fortællingerne positionerer de da heller ikke deres forældreskab i forhold til deres biologiske familie, men alene i forhold til det etnisk sammensatte netværk, de har opbygget her i landet. Fortællingerne giver et billede af, at forældrenes netværk er udviklet i boligområdet og på arbejdspladser i Danmark. Forældrene oplever i disse netværk anerkendelse som personer og forældre. Det er i disse netværk, de henter/hentede støtte og opbakning under børnenes anbringelse og hjemgivelse.

Forældrene med de 'meningsfulde anbringelser' definerer alle deres børn som danske, og de har en dansksprogsstrategi. Forældrene synes generelt at have en assimilationsstrategi: De ønsker, at de selv og deres børn bliver danske i såvel sprog som værdier og normer. Forældrene kan efterstræbe denne assimilationsstrategi uden at skulle positionere sig i forhold til familie og slægt, da disse reelt ikke har mulighed for at gøre indsigelser, sanktionere eller blot sætte spørgsmålstegn ved strategien. Forældrene har på denne baggrund haft mulighed for at indgå i et tæt samarbejde med den sociale børneforsorg og tilpasse sig forsogets værdier og normer omkring den gode opvækst og det gode forældreskab. Forældrenes fortællinger afspejler tydeligt denne tilpasning eller identifikation. Blandt andet Abduls fortælling viser, at denne assimilationsstrategi kan indebære en afstandstagende fortælling om eget opvækstmiljøes børnesyn. Fædrenes fortællinger viser dog, at de ikke alene tager afstand fra deres opvækstmiljø. Begge er efter børnenes anbringelse blevet gift med kvinder fra fædrelandet. Og fædrene fremhæver ægtefællerne som en – potentiel – støtte i deres forældrerolle og i muligheden for at skabe et godt hjem for de hjemgivne børn.

## Temaer i forældrenes fortællinger

Vi fortsætter sammenfatningen af de tre typer af anbringelsesfortællinger ved at tage udgangspunkt i følgende temaer:

- Samarbejdet med kommunen
- Samarbejdet med anbringelsesstederne
- Samvær og kontakt mellem det anbragte barn og forælderen

Og endelig vil vi afrunde med en sammenfatning af minoritetssituationens betydning for forældrene.

### Samarbejdet med kommunen

Som nævnt i kapitel 2 har danske undersøgelser vist, at kommunale sagsbehandlere ofte opfatter samarbejdet med etniske minoritetsforældre som vanskeligt. Her skal vi sammenfatte, hvordan forældrene i denne undersøgelse fortæller om samarbejdet.

De fleste af forældrene fortæller ikke meget om samarbejdet med deres kommunale sagsbehandler. Når vi har spurgt til kontakten til sagsbehandleren, har forældrene oftest helt overordnet konstateret, at der har været flere sagsbehandlerskift under barnets anbringelse, og at de derfor ikke har noget særligt forhold til kommunens børnefamilieafdeling. Kun Khadija fortæller om oplevelsen af en sagsbehandler, der anerkender hendes moderskab og inddrager hende i beslutninger omkring barnets liv på anbringelsesstedet.

Mødrene med 'uforståelige anbringelser' fortæller i detaljer om, hvordan forløbet var den dag, barnet blev anbragt. Hændelsesforløbet denne dag er følelsesmæssigt uafsluttet og levende, og følelserne, der kommer frem ved fortællingen, er stærke og af og til desperate. Emine og Samira taler, her flere år efter anbringelsen, om den involverede sagsbehandler som et ondt menneske. Det er tydeligt, at selve fjernelsen af barnet fra hjemmet har været en oplevelse, der har rystet forældrens tillid til det danske samfunds syn på forældreskab og børns opvækst. Disse forældre har følgelig ikke en opfattelse af, at det er muligt at have et konstruktivt samarbejde med personalet i den sociale børneforsorg.

Skønt forældrene kun fortæller meget lidt om samarbejdet med deres konkrete sagsbehandler, fortæller flere af forældrene med 'uforstå-



elige anbringelser' dog om følgende barrierer for deres tillid til og samarbejde med kommunen: 1) opsplitning af søskendegrupper, 2) gentagne flytninger af børn til nye anbringelsessteder, samt 3) manglende opbakning og støtte.

Ad 1) Opsplitning af søskendegrupper: I fortællingerne om de 'uforståelige anbringelser' indgår anbringelsen af tre søskendegrupper. Samiras og Richards børn er ikke anbragt sammen med deres søskende, og Samiras børn havde i de første fire år af anbringelsen heller ikke kontakt med hinanden. Emine's to børn er anbragt samme sted, men kun den ene hjemgives. Disse forældre fortæller om stor sorg over opsplitningen af søskendegruppen, om vanskeligheder i forbindelse med samvær og om en oplevelse af familiemæssig fornedrelse, fordi ikke alene børn og forældre skilles ad, men også børnene indbyrdes. Den sociale børneforsorgs opsplitning af søskendegrupper ved anbringelsen bidrager tydeligvis til forældrenes manglende forståelse af og oprør mod anbringelsen. I modsætning hertil er Abduls og Yassin's børn anbragt på samme anbringelsessted. Abdul og Yassin udtrykker i fortællingerne om de 'meningsfulde anbringelser' glæde over, at børnene har haft hinanden under anbringelsen. Børnene er hjemgivet på samme tid, og har således også kunnet støtte hinanden i den nye situation i hjemmet, skolen og i boligområdet. Det er vores vurdering, at anbringelserne opleves som meningsfulde, bl.a. fordi den sociale børneforsorg viser familien anerkendelse ved at anbringe børnene sammen.

Ad 2) Gentagne flytninger af børn til nye anbringelsessteder: Der er stor forskel på stabiliteten i anbringelserne af de 11 forældres børn. Og vores tolkning er, at karakteren af anbringelsesforløbene er med til at skabe grundlag for forældrenes tre typer af fortællinger. Blandt forældrene med 'uforståelige anbringelser' underbygges uforståeligheden for Richard, Samira og Emine af, at deres børn har været anbragt flere steder. Børnene, der i dag er 8 år, har været anbragt op til fem forskellige steder i løbet af de sidste fem år. For forældrene harmonerer de gentagne flytninger af børnene til nye anbringelsessteder ikke med den sociale børneforsorgs argumenter om at sikre barnets bedste. De gentagne flytninger er dermed med til at vanskeliggøre samarbejdet mellem forældrene og kommunale sagsbehandlere.

Ad 3) Manglende opbakning og støtte: Forældrene beretter om oplevelser af manglende opbakning og støtte i forhold til sociale

problemstillinger både før, men ikke mindst efter anbringelsen af barnet. For eksempel fortæller Sabina om manglende støtte til løsning af boligproblemer, og Fatima fortæller om manglende støtte i forhold til økonomiske problemstillinger.

Det er dog ikke kun forældre med 'uforståelige anbringelser', der oplever manglende støtte. Eksempelvis fortæller Ayse, Yassin og Abdul om manglende opbakning i forbindelse med problemer med uddannelse og beskæftigelse og familiemæssige problemer.

### Opsummering omkring samarbejdet mellem forældre og kommune

Forældrenes fortællinger viser altså, at sagsbehandleres vurderinger, beslutninger og handlinger har store konsekvenser for forældrenes opfattelse af deres egne og børnenes liv. Sagsbehandlerne er vigtige aktører i udformningen af forældre og børns livsomstændigheder – også selvom forældrene ikke fortæller om det konkrete samarbejde med deres sagsbehandler. Vores tolkning er, at de mange sagsbehandlerskift gør, at de enkelte sagsbehandlere glider i et med den overordnede beslutningsmyndighed, der i forældrenes fortællinger udgøres af 'kommunen'.

Fortællingerne viser, hvor vanskelige samarbejdsrelationerne mellem forælder og kommune kan blive, når forældrene ikke oplever anerkendelse af sig selv som person og anerkendelse af deres og børnenes familierelation. Fortællingerne viser samtidig, hvordan den gode samarbejdsrelation fremmes, når forældrene oplever en sådan anerkendelse fra 'kommunen'. Endelig fremgår det, at forældrene oplever manglende støtte til at overvinde de ofte meget komplekse problemstillinger, der var årsag til anbringelsen.

### Samarbejdet med anbringelsesstederne

Der er stor forskel på, hvordan forældrene med 'uforståelige anbringelser' fortæller om samarbejdet med anbringelsesstedet sammenlignet med forældrene med 'håndterbare' og 'meningsfulde' anbringelser. Forældrene med 'uforståelige anbringelser' fortæller om anbringelsesstedernes ekskluderende attitude, og de oplever, at anbringelsesstederne ikke anerkender dem som værende vigtige for deres børn. Forældrene med 'uforståelige anbringelser' fortæller da også om store vanskeligheder i samarbejdet med anbringelsesstederne. Et samar-

bejde, der måske mere præcist kunne betegnes som en kamp. For eksempel er det Samiras og Richards oplevelse, at anbringelsesstederne sammen med kommunens sagsbehandlere opfatter dem som direkte skadelige for børnene, at sagsbehandlere derfor søger at begrænse forældrenes samvær med børnene mest muligt og nogle gange ligefrem søger at obstruere det.

Til forskel herfra fortælles der i 'Den håndterbare anbringelse' om inkluderende anbringelsessteder. Altså anbringelsessteder, der over for forældrene tilkendegiver, at de er vigtige for deres børn, og anbringelsessteder, der derfor også formidler viden til forældrene om børnenes hverdag og inddrager forældrene i beslutninger herom. Forældrene oplever, at anbringelsesstederne for en stor del anerkender deres deltidsforældreskab. Anbringelsesstederne støtter op om forældrenes samvær med børnene og er overvejende åbne og positivt indstillet til samarbejdet med forældrene som deltidsforældre. Forældrene med 'håndterbare anbringelser' fortæller langt fra om uproblematiske samarbejdsrelationer, men de fortæller nuanceret om, hvordan samarbejdet i nogle situationer er vanskeligere end i andre, og de reflekterer over årsagerne hertil.

Flere af undersøgelsens mødre taler om det dilemma, at de på den ene side ønsker, at plejemoren giver følelsesmæssig nærhed, varme og omsorg til deres barn, mens de på den anden side opfatter plejemorens tilknytning til barnet som en trussel for deres egen position som mor. Mødrenes fortællinger tydeliggør det dilemma, der ligger i den kulturelle kobling mellem kvinders omsorg for og kærlighed til børn. I vestlig kultur er det generelt sådan, at mødres kærlighed til deres børn vurderes ud fra den omsorg, de viser børnene (Hennum, 2002:114). Koblingen betyder, at når man som mor til et anbragt barn ikke har mulighed for at vise barnet kærlighed gennem den daglige omsorg, men at en anden kvinde har denne privilegerede position over for barnet, så er ens moderskab i fare. Flere af mødrenes fortællinger viser, at de derfor også søger at positionere deres moderskab gennem fokusering på deres enestående mulighed for som biologiske mødre at opfylde barnets behov for 'ægte kærlighed', hvor plejemoren qua sin lønnede position, ifølge mødre, kun kan give 'betalt kærlighed'. En skelnen mellem ægte biologisk moderlig kærlighed og betalt og dermed uægte kærlighed går igen i flere af mødrenes fortællinger og også i den ene af fædrenes. Det er tydeligt,

at de forældre, der oplever, at plejemoren formidler anerkendelse af forældrens ganske særlige betydning for barnet, også er de forældre, der fortæller om et konstruktivt samarbejde med plejefamilien. De forældre, der fortæller om de mest negative samarbejdsrelationer til plejefamilien, er også de forældre, der fortæller om ekskluderende plejefamilier: Rosa fortæller således om, at plejemoren har lært hendes søn at kalde sig selv for mor, mens barnet ikke må kalde Rosa for mor. Og Sabina er indigneret over, at hun af plejefamilien, tilsynsførende og sagsbehandlere aldrig omtales som mor, men altid kun som Sabina. Dette oplever Sabina som en tilkendegivelse af despekt for og negering af hendes moderskab.

Institutionelt er plejemødrene i den dilemmafyldte position, at de formelt kun har barnet 'til låns' så længe, det er anbragt, mens de samtidig forventes at investere deres følelser og familieliv i det anbragte barns udvikling. Ayse, Natalia og Yassin kommer i deres fortælling ind på dette dilemma, og Ayse fortæller om, at hun vil sørge for, at plejemoren kan indgå i datterens liv, også når datteren er blevet hjemgivet. Natalia og Yassin fortæller om plejefamilier, der har været så inkluderende, at forældrene betragter forholdet til dem som en familiær relation, de forventer at bevare også i fremtiden.

Flere af forældrene i undersøgelsen har en muslimsk baggrund. Nogle af disse forældre fortæller om problemer med og dilemmaer i forhold til, at barnet får svinekød at spise på anbringelsesstedet. Nogle resigenerer i forhold hertil, for andre har det stor betydning, at de religiøse forskrifter for kost efterleves. Dette skulle heller ikke udgøre et problem, da den sociale børneforsorg er underlagt menneskeretskonventioner og dansk lovgivning, der dels forbyder diskrimination på grundlag af religion, dels pålægger myndighederne ved anbringelse af børn uden for hjemmet at tage "*tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund*".<sup>1</sup> Men i praksis kan der altså i henhold til forældrenes udsagn være problemer med anbringelsesstedernes hensyntagen til familiernes religiøst funderede kostnormer.

---

1. Artikel 20, stk. 3 FN's Konvention om Barnets Rettigheder.

Nogle af forældrene fortæller også om, at de normer for påklædning og opførsel, børnene tilegner sig på anbringelsesstederne, giver forældrene problemer i samværet med børnenes øvrige familie. Det er ikke forældre, der har et meget traditionelt syn på børneopdragelse. Forældrene fortæller fx også, at de selv møder kritik for deres normer for barnets påklædning og adfærd i deres egne familier. Forskelle i normer for børns påklædning og adfærd er et velkendt tema i samarbejdet mellem forældre og anbringelsessteder. Men forældrenes fortællinger i denne undersøgelse viser, at denne generelle problematik får en særlig betydning, når forælderen har etnisk minoritetsbaggrund. Minoritetspositionen synes at forstærke problematikken, idet forskellene i normer for påklædning og adfærd her bliver en del af en mere generel problematik omkring magtforholdet mellem majoritet og minoritet. Det, at barnet på anbringelsesstedet får 'danske' normer for påklædning og adfærd, bliver for forældrene ikke alene udtryk for manglende anerkendelse af deres egne normer, men også udtryk for manglende anerkendelse af andre end danske normer for påklædning og adfærd.

#### Opsummering omkring samarbejdet mellem forældre og anbringelsessted

Generelt viser undersøgelsen, at forældrenes samarbejde med anbringelsesstederne er mindst kompliceret for forældrene med 'meningsfulde anbringelser', at det er dilemmafyldt for forældrene med 'håndterbare anbringelser', og at det er direkte konfliktfyldt for forældrene med 'uforståelige anbringelser'. Der er her givetvis tale om, at netop samarbejdets karakter er afgørende for, hvordan forældrene opfatter anbringelsen og vice versa. Når forældrene oplever sig anerkendt som forældre og oplever, at anbringelsesstedet anser, at deres kontakt med børnene er vigtig for børnenes udvikling og liv, bliver forældrene positivt og konstruktivt indstillet over for anbringelsesstedet, og samarbejdet bliver konstruktivt. Samtidig betyder et anbringelsessteds ekskluderende holdning til forældrene, at forældrene ikke oplever sig anerkendt og dermed i højere grad indtager en oprørs holdning til samarbejdet med anbringelsesstedet. En forælders manglende accept af fjernelsen af barnet fra hjemmet kan dog også betyde, at forælderen har en så oprørs holdning til anbringelsesstedet, at det bliver utrolig vanskeligt for anbringelsesstedet at etablere et samarbejde. Samarbejdet mellem forældre og anbringelsessted kan således udvikle sig i både positive og negative spiraler.

Forskningsmæssigt anses det, som nævnt i kapitel 2, for vigtige beskyttende faktorer for et anbragt barn, at forældrene tror på, at de er vigtige for barnet, at forældrene accepterer anbringelsen, og at anbringelsesstedet formår at inddrage den biologiske familie, således at man så vidt muligt undgår, at forældre og anbringelsessted rivaliserer med hinanden. Fortællingerne om 'uforståelige anbringelser' viser, at dette ikke altid lykkes. Det kan betyde, at barnet går glip af vigtige beskyttende faktorer under anbringelsen. Et ringe samarbejde mellem forældre og anbringelsessted risikerer således delvist at undergrave den sociale børneforsorgs mål med gennem anbringelsen at sikre barnets opvækstvilkår.

### Samvær og kontakt mellem det anbragte barn og forælderen

Vi sammenfatter her, hvordan forældrene fortæller om deres muligheder for at opretholde samværet og udvikle relationen til det anbragte barn. Undersøgelsens forældre har alle samvær med deres anbragte barn. Men der er store variationer i, hvordan samværet udformer sig og under hvilke betingelser. Samværsfrekvens og -form mellem barn og forældre aftales enten med myndighederne eller direkte med anbringelsesstedet alt efter, hvor restriktive samværsbegrænsninger Børn og unge-udvalget og de kommunale myndigheder vurderer, er nødvendige for at sikre barnet konstruktive opvækstvilkår. Samvær kan begrænses på flere måder, der alle er repræsenteret blandt de interviewede forældre. Dels kan samværet begrænses i forhold til personkreds, altså i forhold til, hvilke medlemmer af den biologiske familie der må have kontakt med det anbragte barn. Desuden kan samværet begrænses tidsligt, så forældrene kun må se deres børn på faste, afgrænsede tidspunkter. Samværet kan begrænses rumligt, så samværet skal foregå et bestemt sted udpeget af myndighederne, og endelig kan samværet begrænses således, at det kun må foregå overvåget af en myndighedsperson.

### Samvær under 'den uforståelige anbringelse'

Fatima og Emine, to af forældrene med 'uforståelige anbringelser', har vide rammer for samværet. De har deres børn hjemme i weekender og i ferieuger. Fatima har desuden mulighed for dagligt at se sit barn. At forældrene har vide rammer for samværet med deres børn, betyder dog ikke, at samværet opleves som problemfrit. Forældrenes fortæl-

linger viser, at også definitionen af det gode samvær er til forhandling og et produkt af de aktuelle opfattelser og diskurser. Forældrene har ofte et anderledes syn på, hvad der er godt samvær, og hvori kvaliteten i samvær består, end de socialarbejdere, de er i kontakt med omkring deres samvær. Forældrene fortæller således om, at deres måde at være sammen med børnene på og dermed også deres forståelse af at være 'gode' forældre kritiseres. Fatima fortæller fx, at når hun under samværet med sin søn har sat sig i rygerummet for at ryge en cigaret, er det blevet indberettet til hendes sagsbehandler. Fatimas adfærd synes således ikke at passe ind i socialarbejderens opfattelse af den gode forælders prioritering af samværstiden med barnet.

Samira, Richard og Sabina fortæller om omfattende begrænsninger på samværet. Disse tre forældre fortæller om begrænsninger både tidsmæssigt, rumligt og i form af overvågning. Det fremgår ikke af fortællingerne, hvorfor der er fastlagt så stærke grænser for samværet. Men det er gennemgående, at forældrene oplever begrænsningerne som en urimelig indgriben i forvaltningen af deres forældreskab, og det er tilsyneladende et evigt forhandlingsemne i samarbejdet mellem forældre, kommune og anbringelsessted.

Ud over de formelt fastsatte begrænsninger i samværet er der også et sprogligt aspekt, der forstærker samværsbegrænsningerne. Samira og Richard fortæller, at de pga. overvågningen af samværet er pålagt at tale dansk med børnene til trods for, at de begge behersker dansk dårligt. Samira fortæller, at myndighedernes argument ved anbringelsens start var, at det ikke var muligt at skaffe en samværsovervåger, der talte samme sprog som Samira og børnene. Og da myndighederne ønskede at sikre sig kontrol med, hvad Samira talte om med børnene, skulle samtalerne foregå på dansk. I dag er myndighedernes argument, at børnene nu kun taler dansk, og at Samira derfor er nødt til at tale dansk, for at sønnerne har mulighed for at forstå hende. Samira fremhæver, at de sproglige krav til hende under samværet er en krænkelse af hendes rettigheder som etnisk minoritetsborger.

Ud over ovennævnte rumlige, tidsmæssige, overvågningsmæssige og sproglige begrænsninger af samværet, er der for nogle af undersøgelsens forældre også rent transportmæssige barrierer for samværet. Samira, Emine, Sabina og Richard skal ligesom Ayse, der fortæller om en 'håndterbar anbringelse', rejse mindst to timer med bus og

tog hver vej, når de skal være sammen med deres børn. Den transportmæssige faktor omkring samværene har især betydning for Samira og Ayse, der også har hjemmeboende børn. Det er vores vurdering, at de rent geografiske afstande mellem forældrenes hjem og barnets anbringelsessted for fire af disse forældre bidrager til deres manglende accept af anbringelsen.<sup>2</sup>

Den systematisering, der er af alle forældres samvær med anbragte børn, medfører også en begrænsning af fleksibiliteten i samværsaftalerne. Den manglende fleksibilitet opleves af flere forældre som problematisk, idet børnefødselsdage og børnesygdomme ikke altid falder sammen med en formel samværsweekend. Emine oplever det således meget frustrerende, når hendes yngste anbragte søn ikke må komme hjem til den ældre brors fødselsdag, blot fordi det ikke er deres formelle samværsweekend.

Der er stor forskel på, hvor megen kontakt de anbragte børn har med andre familiemedlemmer. Som den ene yderlighed fortæller Samira og Sabina, at deres anbragte børn ikke må have kontakt til andre familiemedlemmer end dem selv under anbringelsen. Samira har for tre år siden, altså efter anbringelsen af hendes to yngste børn, fået familiesammenført fire børn. Disse børn bor sammen med Samira. Men Samira fortæller, at hun under de overvågede samvær ikke må medbringe de ældre børn. Hun har heller ikke fået tilladelse til at få de to anbragte børn på besøg i sit hjem, således at de kunne møde deres halv søskende. Samira ser dette som udtryk for kommunens manglende anerkendelse af børnenes familieforhold, og hun taler i denne forbindelse om overtrædelse af menneskerettighedskonventionens hensigt om børns ret til beskyttelse af familieforhold.<sup>3</sup>

---

2. Afstanden mellem forældrenes hjem og anbringelsesstedet er et problem for andre end forældrene i vores undersøgelse. I SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995 svarer 328 forældre i 2004 på spørgsmålet om afstand mellem deres hjem og anbringelsesstedet. Blandt disse forældre har 34 pct. under 20 km, 26 pct. mellem 20 og 49 km, og 39 pct. 50 km eller mere mellem deres hjem og barnets anbringelsessted. Hele 16 pct. af de 328 børns forældre har dog 100 km eller mere mellem deres hjem og anbringelsesstedet (Beregning foretaget på baggrund af damaterialet fra SFI's Forløbsundersøgelse af anbragte børn: Egelund, Hestbæk og Andersen 2004).



Forældrene accepterer hverken begrænsningerne i samværet eller de professionelle definitioner af god opførelse under samværet. Og nogle af forældrene taler i forbindelse med samværsrestriktionerne om disse som rettighedskrænkelser i forhold til både dem selv og børnene. Forældrene med 'uforståelige anbringelser' har en oprørsk holdning til den sociale børneforsorgs beslutninger og argumentationer omkring samværet.

### Samvær under 'den håndterbare' og 'den meningsfulde' anbringelse

En af forældrene med 'håndterbare anbringelser', Rosa, fortæller også om samværsbegrænsninger. Rosa identificerer sig imidlertid med de professionelle definitioner af forældreskab og børns behov. Hun stiller derfor ikke spørgsmålstejn ved de samværsbegrænsninger, der sætter op. Rosa betragter begrænsningerne som en relevant beskyttelse af sine børn og en relevant støtte til sin egen mulighed for at administrere samværsituationen. Ayse og Khadija har ikke formel samværsbegrænsning.

Forældrene med 'håndterbare anbringelser' fremhæver, at de har det godt sammen med børnene, når de er sammen, men også at det til tider er vanskeligt. Som med alle forældre-barn-relationer er der konflikter og grænser, der skal prøves af. Men det er udpræget, at Ayse, Khadija og Rosa søger forklaringer på disse konflikter i selve anbringelsen, altså i det unormale i situationen, frem for i børnenes generelle og normale udvikling. Konflikterne forklares således med baggrund i den opdragelse, barnet får på anbringelsesstedet, i usikkerheden på fremtiden, i barnets vanskelige position mellem forældre og plejefamilie og i savnet af forældrene og den 'ægte' kærlighed.

Blandt forældrene med 'meningsfulde anbringelser' fortæller Abdul og Yassin, der har fået hjemgivet børnene, om et mere vidtgående og fleksibelt tilrettelagt samvær med børnene under anbringelsen. Forældrene med de 'håndterbare' og 'meningsfulde' anbringelser, for-

- 
3. Det er i denne forbindelse interessant, at Den europæiske Menneskerettighedsdomstol har afgjort, at det kan være en krænkelse af børns rettigheder i henhold til artikel 8 i Den europæiske Menneskeretskonvention at lægge hindringer i vejen for mindreårige søskendes samvær med hinanden under en anbringelse uden for hjemmet (Rehof & Trier, 1990:204-205)

tæller om en højere grad af fleksibilitet og mulighed for at omlægge de daglige rutiner end forældrene med 'uforståelige anbringelser'. Natalia er desuden meget tilfreds med det støttede samvær, hun har med sønnen i plejefamilien. De problemer, der opstår under samværet, forklarer hun med sønnens psykiske lidelse. Natalia taler om plejeforældrenes deltagelse i samværet som en forudsætning for hendes mulighed for at have samvær med sønnen.

#### Opsummerende omkring samvær og kontakt mellem forældre og anbragte børn

Forældrene med 'de uforståelige anbringelser' fortæller om kampe med den sociale børneforsorg omkring definitioner på det gode samvær og indholdet heri, samt om relevansen af forskellige former for begrænsninger af samværet. Ud over de samværsbegrænsninger, der er lovgivne muligheder, fortæller nogle af forældrene om sproglige blokeringer for udfoldelsen af et reelt samvær med børnene. De fortæller om rent fysiske hindringer i form af timelange transport-tider til og fra samvær. Og de fortæller om blokeringer af søskende og halvsøskendes mulighed for samvær. Forældrene med de 'uforståelige anbringelser' har i det hele taget en oprørske holdning til den sociale børneforsorgs beslutninger og argumentationer omkring samvær.

Forældrene med de 'håndterbare' og 'meningsfulde' anbringelser fortæller om, at de er opmærksomme på og forhandler mulighederne for at opretholde samværet og udvikle relationen til det anbragte barn. Disse forældre møder fleksibilitet hos anbringelsesstederne omkring planlægningen af samværet. Og forældrene fortæller om, hvordan barnet efter flere års anbringelse kan befinde sig i et dilemma mellem forældre og plejefamilie, og at de selv søger ikke at forstærke sådanne vanskeligheder for barnet og deres samvær med barnet.

## Afrunding af sammenfatningen: Minoritetssituationens betydning

Forældrene i denne undersøgelse ligner på mange områder andre forældre til anbragte børn. De fortæller bl.a. om erfaringer med misbrug, psykisk sygdom og komplekse sociale problemer. Men som indvandrede til Danmark møder de nogle yderligere udfordringer, der vanskeliggør anerkendelsen af deres forældreskab i anbringelsesforløbet. Etnicitet, kultur, religion og sprog er, som det fremgik af kapitel 7, forhold, der ifølge forældrene stort set ikke tages hensyn til i anbringelsesforanstaltningerne, og dette kan resultere i store dilemmaer og konfliktfyldte familierelationer. Kultur har betydning for de fleste af forældrene. Ikke sådan at forstå, at man kan finde en kulturel årsag på den vurderede 'ikke gode nok' omsorgskompetence. Men forstået således, at den manglende hensynstagen til forældrenes etnicitet, kultur, religion og sprog i anbringelsesforløbet: 1) forringer nogle forældres mulighed for at opnå anerkendelse i deres forskellige sociale fællesskaber, 2) forringer muligheden for at skabe konstruktive relationer med deres børn og egne forældre, og 3) forringer muligheden for, at de selv kan opnå en oplevelse af sammenhæng i deres liv og dermed mestre anbringelsen.

Flere af forældrene efterspørger, at der under anbringelsen tages højde for deres minoritetsbaggrund. Det efterspørges både i forhold til socialarbejdernes problemforståelser/definitioner, fx i hjemmehos'ers og psykologers forståelse og vurdering af forældrene og i sagsbehandlingernes opfattelse af familieforhold. Forældrene efterspørger også kulturelle hensyn i foranstaltningerne for børnene. De ønsker, at der tages hensyn til sprog, mad, tøj, religion samt værdier og normer om børneopdragelse. I deres efterspørgsel af socialarbejdernes interkulturelle forståelse positionerer flere af forældrene sig som etnisk, sprogligt, kulturelt og religiøst diskriminerede – og deres fortællinger viser, at dette ikke udelukkende er en konstruktion: Børn af muslimske forældre får svinekød at spise på anbringelsesstederne, og børn, der anbringes fra familier, hvor der tales et andet sprog end dansk, anbringes uden mulighed for at vedligeholde og videreudvikle deres modersmål under anbringelsen. Ikke mindst de forældre, der har familie og slægt i Danmark, efterspørger sådanne hensyn bl.a. for at mindske familie og slægts afstandstagen fra anbringelsen og fra deres eget samtykke til anbringelsen. Forældrene efterspørger også

sådanne hensyn for at fremme det anbragte barns mulighed for at indgå i familiesammenhænge både under og efter anbringelsen.

## Anbefalinger til praksis

Afslutningsvis vil vi på baggrund af undersøgelsen komme med en række anbefalinger i forhold til den sociale børneforsorgs samarbejde med etniske minoritetsforældre til anbragte børn. Vi vil målrette anbefalinger til de forskellige instanser: anbringelsessteder; medarbejdere i kommunale børne- og familieafsnit og de private familieplejeforeninger; politikere og det faglige ledelsesniveau.

### Anbefalinger til anbringelsesstedets samarbejde med forældrene

På baggrund af denne undersøgelse kan vi fremhæve følgende forudsætninger for et konstruktivt samarbejde mellem forældre og anbringelsessted:

- At anbringelsesstedet anerkender den enkelte forælder som en vigtig person i det anbragte barns liv og derfor er åbent og positivt indstillet i forhold til samarbejde med forælderen.
- At anbringelsesstedet formidler viden til den enkelte forælder om barnets hverdag – både hvad angår små og store ting, hvad der gør barnet glad eller ked af det. Forældrene efterspørger detaljeret indsigt i barnets liv på anbringelsesstedet. Dette har især betydning for forældre, der er usikre på, hvordan hverdagen på et dansk anbringelsessted kan forløbe, hvordan danske plejeforældre og pædagoger ser på børns hverdag, og hvordan de oplever den enkelte forælders barn.
- At anbringelsesstedet anerkender den enkelte forælders forældreskab og også formidler denne anerkendelse til barnet. Dette kan bl.a. ske gennem det ganske enkle, at omtale forælderen som far eller mor. Samt gennem de følgende tre hensyn:
- At anbringelsesstedet i praksis tager hensyn til den konkrete forælder og families holdning til religiøse anvisninger om kost.
- At anbringelsesstedet inddrager forælderen i beslutninger omkring barnets påklædning, frisure og lignende.
- At anbringelsesstedet indgår i en løbende dialog med forælderen omkring formidling af normer for adfærd i forskellige sammenhænge til barnet. Anbringelsessted og forældre er måske ikke enige

om de normer, der skal formidles til barnet, men anbringelsessted og forældre skal gensidigt være informerede om og støtte op om – eller i det mindste formidle indsigt i – de adfærdsnormer, der er gældende henholdsvis i hjem og på anbringelsessted.

### Anbefalinger til anbringelsessted, kommune og familieplejeforening omkring samvær

Forældrenes fortællinger viser tydeligt, at der er mange dilemmaer omkring samværet mellem forældre og deres anbragte barn. Forudsætningerne for udviklingen af et godt samvær mellem forældre og anbragte børn fremstår som følgende:

- At forælderen oplever sig anerkendt som forælder af den, der indgår i fastlæggelsen af samværet.
- At forælderen oplever, at vilkårene med hensyn til rum og tid for samværet er begribelige og håndterbare.
- At transporten til samværet er overkommelig for forælderen. At barnet altså ikke er anbragt i en sådan afstand fra forælderenes bopæl, at transporttiden udgør en selvstændig barriere for samværet. 30 km lyder måske ikke af meget for en person med egen bil, men ingen af de forældre, der indgik i vores undersøgelse havde egen bil. Og en afstand på 30 km kan tage lang tid med tog og bus – for slet ikke at tale om afstande på over 100 km.
- At der er et fleksibelt samarbejde mellem anbringelsessted og forælder omkring tilrettelæggelsen af samværet, fx at der tages hensyn til fødselsdage.
- At både forældre og anbringelsessted er opmærksomme på de dilemmaer, der for barnet kan være forbundet med samværet. Det kan fx være besøg hos forældre og søskende, der taler det modersmål, barnet ikke længere behersker, eller besøg hos bedsteforældre med ganske andre normer for børns påklædning og adfærd, end barnet er kendt med på anbringelsesstedet.

Forudsætningerne for, at overvågede samvær udvikler sig konstruktivt, synes på baggrund af forældrenes fortællinger bl.a. at være:

- At forælderen oplever, at grundlaget for beslutningen om og gennemførelsen af overvågningen er begribelig og håndterbar.
- At der løbende arbejdes på at skabe en vis overensstemmelse mellem overvåger og forælders forståelse af det gode samvær og

kvalitetslementer heri. Dette er et vanskeligt punkt, men det er væsentligt, at overvåger er opmærksom på, om uenighed omkring kvaliteten i samvær skyldes forskelle, der også findes blandt forældre i Danmark som sådan. Eller om uenighederne er udtryk for grænsen mellem socialt acceptable og socialt uacceptable normer for samvær mellem forældre og børn. Forældrene oplever det nedværdigende at blive irettesat for andet end den sidste type af norm- og adfærdsforskelle.

- At overvågers sproglige kompetencer ikke forhindrer forældre og børn i at samtale på deres modersmål. Flere af forældrene ønsker under samvær at kunne tale det sprog med barnet, som de taler i familien, og som de talte med barnet, inden det blev anbragt. Selvom det kan give problemer for myndighederne at skaffe en overvåger, der også kan tale forældrens sprog, bør sådanne administrative vanskeligheder i henhold til Den europæiske Menneskeretsdomstol kun spille en sekundær rolle på et så væsentligt retsområde, som beskyttelse af familieliv gennem samvær udgør.<sup>4</sup>
- At det overvågede samvær ikke hindrer det anbragte barns mulighed for samvær med søskende. Undersøgelsens forældre lægger stor vægt på, at de anbragte børn kan videreudvikle deres søskendeforhold under anbringelsen. Denne anbefaling er i tråd med domme i Den europæiske Menneskeretsdomstol om, at det offentlige ikke må lægge hindringer i vejen for mindreårige søskendes samvær med hinanden.<sup>5</sup>
- At forældre og børn har mulighed for at opleve anerkendelse af familieforholdet gennem at kunne mødes som familie ved sam-

---

4. Rehof & Trier, 1990:204-205.

5. Ibid.

vær. Dette kan bl.a. ske ved, at en forælder til flere anbragte børn også har mulighed for at have samvær med sine børn samlet. Og at samværene af og til også kan inkludere andre familiemedlemmer end børn og forældre, fx bedsteforældre eller en møster.

### Anbefalinger til medarbejdere i kommune og privat familieplejeforening

Fortællingerne om 'de uforståelige anbringelser' viser, at det giver yderst vanskelige samarbejdsvilkår, når kommunale myndighedspersoner, anbringelsessteder og forældre har vidt forskellige opfattelser af 'det gode nok' forældreskab, 'den gode nok' opvækst og anbringelsens relevans. Det er vores tolkning, at forældrenes fortællinger som helhed viser, at følgende punkter har afgørende betydning for en forælders oplevelse af anbringelsen af et barn uden for hjemmet og for forælders mulighed for konstruktivt at indgå i et samarbejde herom:

- At den enkelte forælder oplever sig anerkendt som person og forælder, også selvom kommunen ikke anerkender den enkelte forælders omsorgskompetence i forhold til det pågældende barn.
- At anbringelsen forekommer forståelig for forælderen.  
Der er givetvis situationer, hvor socialarbejdere finder det nødvendigt at skride ind med akutte og/eller med tvangsmæssige anbringelser. Og der er givetvis også situationer, hvor socialarbejdere til forskel fra forældrene oplever, at anbringelsen er resultatet af en lang proces, hvor forældrene ikke har ønsket at indgå i eller været i stand til at drage fordel af de tilbud, den sociale børneforsorg har stillet til rådighed. Fortællingerne om 'de uforståelige anbringelser' viser, at det ved akutte anbringelser er afgørende for at opnå et samarbejde med forældrene, at der sættes ind på at formidle kommunens begrundelse for og formål med anbringelsen til forældrene – ikke kun i selve anbringelsessituationen, men også løbende under anbringelsen. Det er selvfølgelig i den forbindelse vigtigt, at socialarbejderne sikrer sig, at de er i stand til at kommunikere effektivt med forældrene på det sprog, forælderen helst vil samtale på.  
Det er givet, at der er forældre, der har en sådan forståelse af børns omsorgsbehov, eller en så ringe kompetence i udfoldelsen af tilstrækkelig god omsorg for deres barn, at barnet må anbringes og vedblive at være anbragt, også selvom forælderen er uenig i anbringelsesgrundlaget. Det er også givet, at der er forældre,

der har en så afvigende forståelse af omsorgen for deres barn, at det af hensyn til barnets udvikling og velfærd ikke er socialt acceptabelt, at barnet fortsat bor hjemme. I sådanne situationer kan det være en illusion, at det gennem dialog er muligt for den sociale børneforsorgs medarbejdere at blive enige med forælderen om barnets bedste. Men undersøgelsen viser, at det er yderst vanskeligt at udvikle et bare tåleligt samarbejde, hvis ikke forælderen oplever den anerkendelse, det giver, at dialogen søges opretholdt.

- At kommunen viser anerkendelse af familien som helhed, bl.a. gennem anerkendelse af børns søskendeforhold ved at anbringe søskende sammen eller ved i det mindste at bidrage aktivt til at opretholde kontakten mellem søskende under anbringelsen.
- At anbringelsesforholdene er stabile, og at ændringer af børns anbringelsessteder kun sker på baggrund af forhold, der kan fremlægges og begrundes over for forælderen. Og at det ved gentagne skift begrundes over for forælderen, hvorfor endnu et skift af anbringelsessted vurderes som en mere konstruktiv indsats for barnets opvækst end en hjemgivelse.
- At de professionelle er sig deres magt bevidst. At forældre ikke henvender sig, behøver ikke at være udtryk for manglende engagement i deres børns liv, men kan bunde i deres angst for, at de ved at henvende sig forkert helt kan blive frataget retten til at se barnet eller muligheden for at få hjemgivet barnet.
- At kommunen også efter anbringelsen af barnet støtter forælderen i at overvinde de ofte meget komplekse problemstillinger, der var årsag til anbringelsen.

Flere af forældrene fortæller, at de ikke har fået støtte fra kommunen til at ændre ved de forhold, der var årsag til anbringelsen. Forældrene efterspørger, at socialarbejdere interesserer sig for, hvordan den enkelte oplever sin situation som forælder, samt hvilke værdier og normer forælderen har for barnets opvækst. At socialarbejdere sætter sig ind i, hvilken situation forælderen er i i forhold til sin familie og slægt, samt hvilken støtte forælderen selv definerer, at han/hun har brug for i forhold til de komplekse sociale problemstillinger, han/hun er i.

Forældrenes familie- og netværksmæssige situation viser, at alle forældrene – uanset typer af anbringelsesfortælling – socialt set er yderst sårbare. Hovedparten af forældrene fremstår som havende et meget spinkelt socialt netværk og problemfyldte familiære net-



værk. Fortællingerne giver indtryk af forældre, der står ret alene med deres komplekse sociale problemstillinger og mangler relationer at hente styrke og ressourcer i. De fleste af forældrene er derfor også helt afhængige af det offentliges støtte i forhold til at fremme muligheden for hjemgivelse af barnet.

Anbefalinger til politikere og det faglige ledelsesniveau  
Børn, der anbringes fra hjem, hvor der tales dansk, kan selvfølgelig under anbringelsen komme til at tale en anden dialekt eller et andet klassespecifikt sprog end forældrene. Men dansksprogede forældre vil aldrig opleve, at de på grund af anbringelsen helt kan miste muligheden for at kommunikere med deres barn. Majoritetsborgere er som individer alene i kraft af majoritetsforholdet sikret adgang til kollektive goder – herunder også den sociale børneforsorg – som bygger på danske værdier og dansksproget kompetenceudvikling. De kommunikative konsekvenser af anbringelsen af et barn uden for hjemmet er derfor en specifik migrant- og minoritetsproblematik.

En familie, der ikke har dansk som samtalesprog i hverdagens familieliv, har brug for, at der tages særlige hensyn til sproglige forhold, når et barn anbringes uden for hjemmet. Uanset forældrenes ønsker om børnenes fremtidige sproglige kompetencer, viser undersøgelsen, at det har stor betydning for forældrenes mulighed for fortsat at kommunikere med deres barn både under og efter anbringelsen, at barnet er i stand til at kommunikere på det sprog, der tales i forældrenes hjem. Har barnet ikke mulighed for at udvikle sådanne kompetencer under anbringelsen fratages ikke alene forældrene i praksis deres relation til barnet, men barnet fratages også i praksis muligheden for at skabe kontakt til og udvikle relationen til sin familie.

Det må derfor på baggrund af undersøgelsen anbefales, at der både på politisk, planlægnings- og fagligt ledelsesniveau arbejdes på, at der udvikles indsatser, så den sociale børneforsorg kan sikre familier, der taler et andet sprog end dansk i hjemmet, mulighed for at bevare og udvikle relationer til et barn, der anbringes uden for hjemmet. Der er flere muligheder for at skabe et sådant tilbud ved anbringelsen af et barn. Det kan fx ske gennem anbringelse af barnet i:

- En plejefamilie, der taler samme sprog som barnets familie.

- En plejefamilie eller opholdssteder, der ligger i et lokalområde, hvor der bor flere familier med samme sproglige baggrund som barnets familie. Barnet ville dermed kunne vedligeholde og fortsat udvikle sit modersmål ved at bruge det i samvær med børn i lokalområdets daginstitutioner, skole og fritidstilbud.
- Et opholdssted eller en døgninstitution, hvor der allerede var eller ved det konkrete barns placering blev tilknyttet en medarbejder, der kunne indgå i aktiviteter på modersmålet sammen med barnet.

Med disse anbefalinger understreges undersøgelsens budskab: Vigtigheden af at opretholde det eksisterende ideal i børneforsorgens arbejde om individuelt tilpassede tilbud til vanskeligt stillede børn og deres familier. Vores ambition om gennem de 11 fortællinger at lade forældrene komme til orde har bidraget til indsigten i deres erfaringer med anbringelsen af deres børn. Disse erfaringer viser, at forældre i etniske, sproglige, kulturelle og/eller religiøse minoritetspositioner har risiko for at opleve alvorlig diskrimination og manglende anerkendelse i anbringelsesindsatserne. Undersøgelsen viser, at det ikke vil give større indsigt i årsagerne til anbringelserne at fokusere på forældrenes kulturelle baggrund som en uforanderlig størrelse. Men det vil give større forståelse for forældrenes håndtering af deres nuværende situation med et anbragt barn og for, hvordan den sociale indsats mest hensigtsmæssigt kan udformes, at betragte kultur kontekstuel. Det vil sige, at kultur i nogle sammenhænge er vigtig, mens den i andre mister sin betydning. Analysen af forældrenes mestringsstrategier bragte os således nærmere en forståelse af, hvordan kultur, etnicitet, religion og sprog på meget forskellig vis indgår i forældrenes hverdag og selvforståelse. Denne dynamik og kontekstafhængighed står tilbage som undersøgelsens væsentligste resultat.

# LITTERATURLISTE

Ahmad, B. (1990)

*Black Perspectives in Social Work*. Birmingham: Venture Press.

Antoft, R. & Thomsen, T. Lund (2002)

Når livsfortællinger bliver en sociologisk metode – en introduktion til det biografiske narrative interview. I Hviid Jacobsen, M., Kristiansen, S. & Prieur, A. (red.) *Liv, fortælling, tekst. Strejftog i kvalitativ sociologi*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Antonovsky, A. (1987)

*Helbredets mysterium*. København: Hans Reitzels Forlag 2000.

Austgard, K. (2004)

*Omsorgsfilosofi i praksis. At tænke med Kari Martinsen i sygeplejen*. København: Akademisk Forlag.

Baumann, G. (1998)

*Contesting Culture. Discourses of Identity in Multi-ethnic London*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bebbington, A. & Miles, J. (1989)

The background of children who enter local authority care. *British Journal of Social Work* 19.

**Bettelheim, B. (1988)**

*En god nok forælder: en bog om børneopdragelse.* København: Schønberg.

**Bourdieu, P. & Wacquant, L. (1996)**

*Refleksiv sociologi. Mål og midler.* København: Hans Reitzels Forlag.

**Bunkholdt, V. & Sandbæk, M. (1993)**

*Praktisk barnevernsarbeid.* Oslo: Universitetsforlaget.

**Bryderup, I. (1999)**

*Drop afmagten – socialpædagogisk arbejde. De Unges Hus. Roskilde Amt.* København: Danmarks Pædagogiske Institut.

**Börjeson, B. (1981)**

Om den sociala barnomsorgen och om socialarbetarens psykologiska arbetssituation. *Nordisk socialt arbeid* nr. 3:49-58.

**Börjeson, B., Magnberg, A., Nordin, H. & Persson, M. (1976)**

*I föräldrars ställe: En studie i fosterbarnens livssituation.* Stockholm: AWE /Gebers.

**Christensen, E. (1998)**

*Anbringelse af børn: En kvalitativ analyse af processen.* København: Socialforskningsinstituttet. 98:2.

**Christoffersen, M. N. (1988)**

*Familieplejen en undersøgelse af danske plejefamilier med 0-17-årige plejebørn.* København: Socialforskningsinstituttet. Rapport 88:11.

**Cleaver, H. & Freeman, P. (1995)**

*Parental Perspectives in Cases of Suspected Child Abuse.* London: HMSO.

**Davies, B. & Harré, R. (1990)**

Positioning: The discursive production of selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour.* 20 (1): 43-63.

Den europæiske Menneskerettighedskonvention  
4. november 1952.

Egelund, T. (1997)

*Beskyttelse af barndommen. Socialforvaltningers risikovurdering og indgreb.* København: Hans Reitzels Forlag.

Egelund, T. (2002)

Magtudøvelse i børneforsorgen. I Järvinen, M., Elm Larsen, J. & Mortensen, N. (red.) *Det magtfulde møde mellem system og klient.* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag/Magtudredningen.

Egelund, T. & Hestbæk, A-D. (2003)

*Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt.* København: Socialforskningsinstituttet. 03:04.

Egelund, T., Hestbæk, A-D & Andersen, D. (2004)

*Små børn anbragt uden for hjemmet.* København: Socialforskningsinstituttet (rapport under udgivelse)

Egelund, T. & Sundell, K. (2001)

*Til barnets bedste. Undersøgelser af børn og familier – En forskningsoversigt.* København: Hans Reitzels Forlag.

Egelund, T. & Thomsen, S. A. (2002)

*Tærskler for anbringelse. En vignetundersøgelse af socialforvaltningernes vurderinger i børnesager.* København: Socialforskningsinstituttet. 02:13.

Ejrnæs, M. & Skytte, M. (1987)

Forældreindflydelse – også for indvandrere? *Dansk pædagogisk tidsskrift* nr. 3: 117-124.

Elm Larsen, J., Mortensen, N. & Frølund, J.P. (2002)

Magtens mange facetter i mødet mellem system og klient. I Järvinen, M., Elm Larsen, J. & Mortensen, N. (red.) *Det magtfulde møde mellem system og klient.* Aarhus: Aarhus Universitetsforlag/Magtudredningen.

Fischel, L. (1992)

Kulturens klamme hånd: Om mødet mellem flygtninge og de offentlige systemer i Danmark. I Fihl, E. & Pinholt, J. (red.) *Livsformer og kultur. Antropologiens praktiske anvendelse*. København: Akademisk Forlag.

FN's Konvention om Barnets Rettigheder

20. november 1989

Fog, J. (1994)

*Med samtalen som udgangspunkt*. København: Akademisk Forlag.

Foucault, M. (2002)

*Overvågning og straf: fængslets fødsel*. Frederiksberg: Det lille Forlag.

Gaasholt, Ø. & Togeby, L. (1995)

*I syv sind. Danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Århus: Forlaget Politica.

Goffman, E. (1961)

*Asylums. Essays in the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates*. Harmondsworth: Penguin Books.

Gullestad, M. (1996)

*Hverdagsfilosofier. Verdier, selvforståelse og samfunnssyn i det moderne Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.

Gundelach, P. (2001)

National identitet i en globaliseringstid. *Dansk Sociologi* 1:63-81.

Hannemann, N. (2003)

*Fokus på anbragte børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk – viden og erfaringer*. UFC-Unges KABU-projekt 1. rapport.

Hennum, N. (2002)

*Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder. Om å være mor og far for norsk ungdom*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 19/02.

Hessle, S. (1984)

Omhändertagande av invandrabarn. I Soydan, H. (red.) *Socialt arbete och invandrare*. Malmö: Liber Förlag.

Hessle, S. (1988)

*Familjer i sönderfall. En rapport från samhällsvården*. Göteborg: Norstedts Förlag.

Hestbæk, A-D. (1997)

*Når børn anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsesager*. København: Socialforskningsinstituttet. 97:6.

Honneth, A. (2003)

*Behovet for anerkendelse*. København: Hans Reitzels Forlag.

Horsdal, M. (1999)

*Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet*. Valby: Borgen.

Jenkins, S. & Norman, E. (1975)

*Filial deprivation and foster care*. New York: Columbia University Press.

Johnson, M. R. D. (1998)

Ethnic monitoring. Bureaucratic construction of a 'minority' entity or identity. I Williams, C., Soydan, H. & Johnson, M. R. D. (eds.) *Social Work and Minorities. European Perspectives*. New York: Routledge.

Juul, S. (2002)

*Modernitet, velfærd og solidaritet. En undersøgelse af danskernes moralske forpligtelser*. København: Hans Reitzels Forlag.

Jöhncke, S. (1995)

*Hvis kultur? Politik og praksis i indsatsen for HIV-smittede udlændinge i Danmark*. København: HIV-Danmark.

Järvinen, M. (2003)

Alkoholfortællinger i et institutionelt landskab. I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (red.) *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Rietzels Forlag.

Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2003)

Indledning: At skabe en klient. I Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (red). *At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. København: Hans Rietzels Forlag.

Järvinen, M. & Mortensen, N. (2002)

Det magtfulde møde mellem system og klient: teoretiske perspektiver. I Järvinen, M., Elm Larsen, L. & Mortensen, N. (red.) *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag / Magtudredningen.

Kvale, S. (1994)

*InterView. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.

Lange, A. & Westin, C. (1981)

*Etnisk diskriminering och social identitet. Forskningsöversikt och teoretisk analys. En rapport från Diskrimineringsutredningen*. Stockholm: Liber Förlag.

Liep, J. & Olwig, K. F. (1994)

Kulturel Komplexitet. I *Komplekse liv – kulturel mangfoldighed i Danmark*. København: Akademisk Forlag.

Liljenberg, A. K. & Skytte, M. (2000)

*Høringsrapport vedrørende indsatser mod etniske minoritetsbørn og – unge*. Åbenrå & Hillerød: Udviklings- og Formidlingscentret for Fyn og Sønderjylland og Udviklings- og Formidlingscentret for Socialt Arbejde med Unge.

Linde, C. (1993)

*Life Stories. The Creation of Coherence*. New York: Oxford University Press.

Lov om behandling af personoplysninger 31. maj 2000

Lov om Social Service. 29. juni 2004



Lundström, T. & Sallnäs, M. (2003)

Klass, kön och etnicitet I den sociala barnavården. *Socialvetenskaplig Tidsskrift* no. 2-3.

Malmgren, M. & Hansen, F. K. (2001)

*Anbringelser af børn – svigt og mishandling i familier i Vestsjællands Amt*. København: CASA.

Marthinsen, E. (2003)

*Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern*. Trondheim: Barnevernets utviklingscenter & Allforsk Trondheim. Rapport nr. 9. Skriftserien til Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge.

Mauss, M. (1970)

*The Gift*. London: Cohen and West.

Maximé, J. E. (1986)

Some psychological models of black self-concept. Ahmad, Cheetham & Small (eds.) *Social Work with Black Children and Their Families*. London: Batsford in association with BAAF.

Maximé, J. E. (1993)

The importance of racial identity for the psychological well-being of black children. *ACPP Review and Newsletter* 15, 4, 173-179.

Nielsen, F. (2002)

“Som plejeføldrene ser det” – kortlægning og analyse af foranstaltningerne ‘familiepleje’ i Københavns Kommune. København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Nielsen, H. J. (2002)

Are the Danes less tolerant of foreigners than other people? *Newsletter from the Rockwool Foundation Unit* March 2002.

Ramian, K. & Gústafsson, J. (2003)

Liv i fokus – et perspektiv. I Gústafsson, J. & Ramian, K. (red.) *Livshistorien – en vej til det menneskelige. Metodeudvikling*. Århus: Systime Academic.

Rehof, L. A. & Trier, T. (1990)

*Menneskeret*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Sampson, S. (1996)

Why do Bosnian kids piss on the floor? *Anthropology in Action*. Vol.3, No. 1: 17-21.

Skytte, M. (1997)

*Etniske minoritetsfamilier og socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.

Skytte, M. (2002)

*Anbringelse af etniske minoritetsbørn – om socialarbejders vurderinger og handlinger*. Lund: Lunds Universitet. Lund Dissertations in Social Work no. 11.

Skytte, M. (2004)

Børns rettigheder – et felt fyldt med dilemmaer. I Koch, I. E. & Thelle, H. (red.) *Sociale menneskerettigheder*. København: Akademisk Forlag.

Small, J. (1986)

Transracial placements – conflicts and contradictions. I Ahmad, S, Cheetham, J. & Small, J. (eds.) *Social Work with black Children and their Families*. London: Batsford in association with BAAF.

Socialministeriets udvalg om anbringelsessteder for børn og unge (Anbringelsesudvalget) (2000)

*Rapport om anbringelsessteder for børn og unge*. Maj 2000.

Thoburn, J., Norford, L. & Rashid, S. P. (2000)

*Permanent Family Placement for Children of Minority Ethnic Origin*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Thorsen, K. (1998)

*Kjønn, livsløp og alderdom. En studie av livshistorier, selvbilder og modernitet*. Bergen: Fakboksførlaget.

- Triseliotis, S., Sellick, C. & Short, R. (1995)  
*Foster Care: Theory and practice*. London: B. T. Batsford Ltd. In association with British Agencies for Adoption and Fostering.
- Udviklings- og Formidlingscentret for Socialt Arbejde med Unge og Udviklings- og Formidlingscentret for Fyn og Sønderjylland. (2000)  
*Anbringelse af børn og unge. Aktuel praksis – fremtidige udfordringer*. København: Socialministeriet.
- Vermeulen, H. (ed.) (1997)  
*Immigration Policy for a Multi-Cultural Society*. Brussels: Migration Policy Group.
- Vinnerljung, B. (1996)  
*Fosterbarn som vuxna*. Lund: Arkiv Förlag.
- Wegler, B. & Warming, H. (1996)  
*Barnet mellem to familier – en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre*. Frederikshavn: Dafolo.
- Winnicott, D. W. (1965)  
*The Maturation Process and the Facilitative Environment*. New York: International University Press.
- Zobbe, K. (1993)  
*Anbringelse af børn. Hvad kan vi lære af familierne selv?* København: Akademisk Forlag.
- Östberg, F., Milton, P. & Wåhlander, E. (2000)  
*Barnavårdsutredningar i sex kommuner – en vinjettstudie*. Stockholm: Socialstyrelsen. CUS-Skrift 2000:2.



# SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTETS UDGIVELSER SIDEN 1.1.2003

- 03:01 Clausen, T.: Når hørelsen svigter. Om konsekvenserne af hørenedsættelse i arbejdslivet, uddannelsessystemet og for den personlige velfærd. 2003. 228 s. ISBN 87-7487-713-5. Kr. 165,00.
- 03:02 Bjørn, N.H. (red.): Indenfor – udenfor. Resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning om integration og marginalisering. 2003. 54 s. ISBN 87-7487-711-9. Kr. 60,00.
- 03:03 Hagedorn-Rasmussen, P. & A. Kamp: Mangfoldighedsledelse. Mellem vision og praksis. 223 s. ISBN 87-7487-713-5. Kr. 165,00.
- 03:04 Egelund, T. & A.D. Hestbæk: Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt. 404 s. ISBN 87-7487-714-3. Kr. 285,00.
- 03:05 Rosdahl, A. & Uldall-Poulsen, H.: Lederne og det sociale engagement. 184 s. ISBN 87-7487-715-1. Kr. 140,00.
- 03:06 Hansen, H.: Time Series of APW-calculations. ISBN 87-7487-717-8. Elektronisk udgivelse: downloades på [www.sfi.dk](http://www.sfi.dk).
- 03:07 Andersen, D. & Kjærulff, A.: Hvad kan børn svare på? 188 s. ISBN 87-7487-718-6. Kr. 160,00.
- 03:08 Lausten, M. & Sjørup, K.: Hvad kvinder og mænd bruger tiden til. 90 s. ISBN 87-7487-719-4. Kr. 75,00.
- 03:09 Zeuner, L. & Højlund, J.: Unge i det kriminelle felt. 126 s. ISBN 87-7487-719-4. Kr. 120,00.

- 03:10 Jæger, M.M., Munk, M.D. & Ploug, N.: Ulighed og livs-  
løb. 152 s. ISBN 87-7487-724-0. Kr. 135,00.
- 03:11 Menneskelige ressourcer i arbejdslivet. 264 s. ISBN 87-  
7487-723-2. Kr. 200,00.
- 03:12 Andersen, D.: Når mistanken opstår. 84 s. ISBN 87-7487-  
725-9. Kr. 75,00.
- 03:13 Kongshøj Madsen, P. & Pedersen, L., (red.): Drivkræfter  
bag arbejdsmarkedspolitikken. 325 s. ISBN 87-7487-726-  
7. Kr. 265,00.
- 03:14 Andersen, B.H., Sociologisk Institut, red.: Udviklingen  
i befolkningens levekår over et kvart århundrede. 358 s.  
ISBN 87-7487-721-6. Kr. 285,00.
- 03:15 Levevilkår blandt folkepensionister uden supplerende ind-  
komst. 218 s. ISBN 87-7487-727-5. Kr. 200,00.
- 03:16 Bengtsson, S., Wiene, J. & Bak, C.: Lytttemødemodellen.  
198 s. ISBN 87-7487-728-3. Kr. 175,00.
- 03:17 Virksomheders sociale engagement, årbog 2003. 186 s.  
ISBN 87-7487-729-1. Kr. 170,00.
- 03:18 Virksomheders sociale engagement, årbog 2003, sammen-  
drag. 26 s. ISBN 87-7487-730-5. Kr. 25,00.
- 03:19 Christiansen, C.C., Schmidt, G. & Christoffersen, M.N.:  
Provokeret abort. 176 s. ISBN 87-7487-731-3. Kr. 150,00.
- 03:20 Høgelund, J., Filges, T. & Jensen, S.: Langvarigt sygefra-  
vær. 236 s. ISBN 87-7487-732-1. Kr. 225,00.
- 03:21 Damgaard, B.: Social- og arbejdsmarkedssystemerne. En  
flerstrengt historie. 176 s. ISBN 87-7487-734-8. Kr.  
175,00.
- 03:22 Andersen, D., Holt, H. & Jensen, S.: Ledige HK'ere. 92  
s. ISBN 87-7487-735-6. Kr. 70,00.
- 03:23 Anker, J., Christensen, I., Rasmussen, M., Romose, T.S.  
& Stax, T.B.: Indflyttere i almene boliger. 102 s. ISBN  
87-7487-736-4. Kr. 78,00.
- 03:24 Geerdsen, L.P. : Marginalisation Processes in the Danish  
Labour Market. 188 s. ISBN 87-7487-737-2. Kr. 140,00.
- 03:25 Parsons, D.O., Trances, T. & Lilleør, H.B.: Voluntary Pub-  
lic Unemployment Insurance. 79 s. ISBN 87-7487-738-0.  
Kr. 75,00.
- 03:26 Olsen, H.: Ønsker og forventninger til det "gode liv" i  
alderdommen. 60 s. ISBN 87-7487-740-2. Kr. 50,00.

- 03:27 Bach, H.B. & Boll, J.: De svageste kontanthjælpsmodtagere. 96 s. ISBN 87-7487-741-0. Kr. 75,00.
- 04:01 Bengtsson, S. (red.): Kommunestørrelsens betydning. 135 s. ISBN 87-7487-742-9. Kr. 118,00.
- 04:02 Rosdahl, A., Harsløf, I., Jensen, S., Kruhøffer, A., Møller, S.N. & Hansen, A.E.: Virksomhedsrevalidering. 204 s. ISBN 87-7487-743-7. Kr. 198,00.
- 04:03 Clausen, T., Greve Pedersen, J., Olsen, B.M. & Bengtsson, S.: Handicap og beskæftigelse – et forhindringsløb? 232 s. ISBN 87-7487-744-5. Kr. 220,00.
- 04:04 Heide Ottosen, M.: Samvær til barnets bedste? 264 s. ISBN 87-7487-745-3. Kr. 250,00.
- 04:05 Heide Ottosen, M.: Samvær og børns trivsel. 58 s. ISBN 87-7487-748-8. Kr. 55,00.
- 04:06 Hansen, H.: Time Series of APW-Calculations – Module for Finland 1994-2001. ISBN 87-7487-746-1. Netpublikation.
- 04:07 Christoffersen, M.N.: Familiens udvikling i det 20. århundrede. Demografiske strukturer og processer 213 s. ISBN 87-7487-749-6. Kr. 198,00.
- 04:08 Jørgensen, M.S.: Danske virksomheders sociale engagement. Pjece, 21 s. ISBN 87-7487-752-6. Kr. 20,00
- 04:09 Schmidt, G. & Jakobsen, V.: Pardannelse blandt etniske minoriteter i Danmark. 252 s. ISBN 87-7487-751-8. Kr. 245,00.
- 04:10 Deding, M. & Kennson, W.: Mænds og kvinders løn. 156 s. ISBN 87-7487-753-4. Kr. 145,00.
- 04:11 Bjørn, N.H. (red.): Bolig, mobilitet og marginalisering på arbejdsmarkedet. 121 s. ISBN 87-7447-751-8. Kr. 120,00.
- 04:12 Pedersen, L. & Tranæs, T. (red.): Det danske arbejdsmarked – resultater og perspektiver fra Socialforskningsinstituttets forskning. ISBN 87-7447-756-9. 82 s. Kr. 75,00.
- 04:13 Christensen, E.: 7 års børneliv. 120 s. ISBN 97-7487-757-7. Kr. 118,00.
- 04:16 Møller, S.N. & Skytte, M.: Mit barn er anbragt. 192 s. ISBN 97-7487-760-7. Kr. 198,00

Social Forskning er instituttets nyhedsblad. Det udkommer fire gange om året og orienterer i en lettilgængelig form om resultaterne af instituttets arbejde. Lejlighedsvis udkommer Social Forskning som udvidet temanummer med bidragydere udefra.

Abonnementet er gratis og kan tegnes ved henvendelse til instituttet. Emneopdelte lister over instituttets publikationer kan ses på instituttets hjemmeside: [www.sfi.dk](http://www.sfi.dk). Hver titel er forsynet med en kort omtale, og der er mulighed for at bestille rapporterne via hjemmesiden. En fuldstændig liste over instituttets udgivelser kan findes på [www.sfi.dk](http://www.sfi.dk).



MIT BARN ER ANBRAGT  
Etniske minoritetsforældres fortællinger

Afdelingsleder: Ivan Thaulow  
Afdelingen for børn, integration og ligestilling

Undersøgelsens følgegruppe:  
Udviklingskonsulent Annie G. Frandsen, Styrelsen for Social Service  
Professor Birthe Bech Jørgensen  
Souschef Lone Larsen, Socialministeriet  
Professor Susan Whyte, Københavns Universitet  
Professor Margaretha Järvinen, Socialforskningsinstituttet

ISSN: 1396-1810  
ISBN: 87-7487-760-7

Omslagsillustration: Fanklin Hammond/Scanpix  
Layout: KPTO as  
Oplag: 1000  
Tryk: BookPartnerMedia A/S

©2004 Socialforskningsinstituttet og KABU, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002-2005

Socialforskningsinstituttet  
Herluf Trolles Gade 11  
1052 København K  
Tlf. 33 48 08 00  
sf@sf.dk  
www.sf.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

# MIT BARN ER ANBRAGT

## Etniske minoritetsforældres fortællinger

Anbringelse af etniske minoritetsbørn og -unge udgør en voksende opgave for kommunerne. I denne bog belyses gennem 11 personlige livshistorier de særlige problemer og dilemmaer, som etniske minoritetsforældre står i, når deres barn anbringes. Livshistorierne giver et indblik i, hvordan forældrene forsøger at skabe en mening med og håndtere den svære situation, anbringelsen har sat dem i.

Det bliver tydeligt, at det er nødvendigt at tage hensyn til etnicitet, kultur, religion og sprog, hvis det anbragte barns og forældrenes rettigheder skal respekteres. Hvordan det kan gøres i praksis, giver forfatterne deres bud på gennem en række anbefalinger til sagsbehandlere, plejefamilier, medarbejdere på anbringelsessteder og i familieplejeforeninger.

Socialforskningsinstituttet

04:16

198,00 kr. inkl. moms

ISSN 1396-1810

ISBN 87-7487-760-7



Udgivelsen sker i tilknytning til KABU projektet, Socialministeriets kvalitetsprojekt 2002-2005